

การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
เมษายน 2555

การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

เมษายน 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

เมษายน 2555

ฉันทนา ศรีภักดี. (2555). การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์.

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยเฉลี่ยรวมและแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย ก่อน ระหว่างและหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย-หญิงอายุระหว่าง 4 – 5 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) สำนักงานเขตบางเขน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 16 คน เพื่อจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยใช้ผู้สังเกต 2 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของการสังเกต $RAI = 0.96$ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One – Way Repeated – Measures ANOVA) และ คำนวณขนาดส่งผลโดยใช้ Partial η^2

ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยก่อน ระหว่างและหลังการทดลอง มีพฤติกรรมความมีวินัย ในตนเองโดยรวมและรายด้านเฉลี่ยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย แยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่นและด้านการตรงต่อเวลา เพิ่มขึ้นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE STUDY OF PRESCHOOL CHILDREN'S SELF- DISCIPLINE
THROUGH THAI GAME EXPERIENCE

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University

April 2012

Chantana Sripukdee. (2012). *The Study of Preschool Children's Self-Discipline Through Thai Game Experience*. Master's thesis. M.Ed. (Early Childhood Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Sirima Pinyoanuntapong, Assoc. Prof. Dr. Booncherd Pinyoanuntapong.

The purpose of the research was to study the level and changing behaviour of young children's self - discipline on an average of the total in each aspect. They were responsible, self – control, acknowledgment and ontime through Thai Game Experience, before during and after experience.

The sample was 16 boys and girls aged 4 – 5 years of Kindergarten1, at Banbuamon School under the jurisdiction of Bangkok District Office, Bangkok Metropolitan Administration, in the first semester of the academic year 2011, selected by the simple random sampling Technique. The experiment was carried 24 times, 20 minutes a day, three times a week for eight consecutive weeks.

The instruments used for collecting data were lesson Plan of Thai Game Experience and self – discipline Behaviour Observation Scale by using 2 observers. The reliability was that RAI = 0.96 and the data were analyzed by using One – Way Repeated – Measures ANOVA and Partial η^2

The results shown that there were significant differences at $p < .05$ level among preschool' s self – discipline before during and after experience and their self – discipline was significant higher at $p < .05$ level in each, responsible, self control, acknowledgment and ontime.

ปริญญาบัตร
เรื่อง
การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
การเล่นที่บ้านของไทย
ของ
ฉันทนา ศรีภักดี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒน์กุล)

วันที่ เดือน เมษายน พ.ศ. 2555

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์ กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อคิดและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เป็นอย่างดีมา โดยตลอดมาในการทำปริญญานิพนธ์ จนสำเร็จลงส่งไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษยา ตันติผลาชีวะ และ รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เตชะคุปต์ กรรมการในการสอบปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ดวงพร พันธุ์แสง อาจารย์มิ่ง เทพนาคร อาจารย์ ดร. อดุลย์ ไบกุหลาบ อาจารย์ลักกะณา เสโนฤทธิ์ อาจารย์นันท์ชพร จิรขจรชัย อาจารย์ละไม สีหาอาจ ที่ได้ กรุณาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ นางดารารวรรณ ศรีกาญจนา ผู้บริหารโรงเรียนที่ให้เวลาและให้โอกาส ขอขอบคุณคณะครูทุกท่าน และนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) ที่ กรุณาให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่และคุณพ่อ เครือญาติทุกคนและครอบครัวที่ได้สนับสนุนและให้ กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีมาตลอด

ขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตปริญญาโทวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย ที่เป็นกำลังใจและคอยแนะนำให้ ความช่วยเหลือตลอดมา ขอขอบพระคุณอีกหลายท่านที่ได้กล่าวนามในที่นี้ ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือใน การทำปริญญานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดา ที่ได้อบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่น และช่วยสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัย และพระคุณคณาจารย์ ทุกท่านทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ ที่ทรงคุณค่ายิ่ง

ฉันทนา ศรีภักดี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	4
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	4
ตัวแปรที่ศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
สมมติฐานในการวิจัย	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	8
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม	8
ความหมายและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม	8
รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย	10
แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม	12
ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	13
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)	13
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)	14
ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนของ เมอเรอร์ (Mowrer)	15
ความสำคัญของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	16
ความหมายของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	17
คุณลักษณะของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	18
แนวทางการส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	20
การจัดกิจกรรมสร้างเสริมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง	23

สารบัญ (ต่อ)

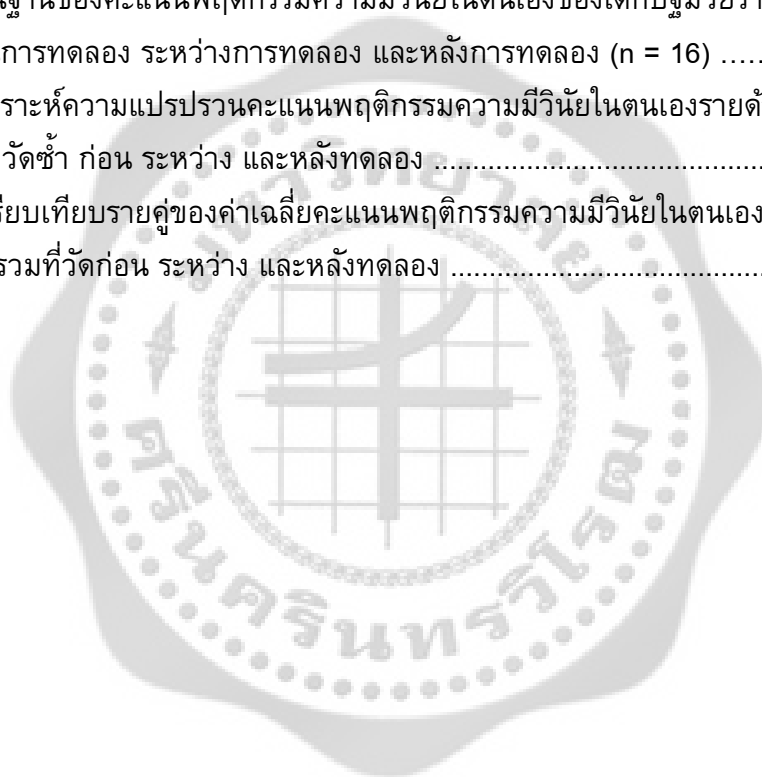
บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นและการละเล่นพื้นบ้านของไทย	25
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการการเล่น	25
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเล่น	25
ความสำคัญของการเล่น	30
ความหมายของการเล่น	32
ประโยชน์ของการเล่น	33
บทบาทของครูในการส่งเสริมการเล่น	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่น	36
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านของไทย	38
ประวัติความเป็นมาของการละเล่นพื้นบ้านของไทย	38
ความหมายของการละเล่นพื้นบ้านของไทย	39
ลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของไทย	40
ประเภทของการละเล่นพื้นบ้านของไทย	41
ประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านของไทย	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านของไทย	45
3 วิธีดำเนินการวิจัย	48
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	48
การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ	49
แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	55
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	57
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	57
ขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	57
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	67
สรุปผลการวิจัย	68
อภิปรายผล	68
ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย	72
ข้อเสนอแนะทั่วไป	73
ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป	73
บรรณานุกรม	74
ภาคผนวก	82
ภาคผนวก ก.	83
ภาคผนวก ข.	91
ภาคผนวก ค.	103
ภาคผนวก ง.	105
ประวัติย่อผู้วิจัย	107

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แบบแผนการทดลอง	52
2 กิจกรรม วัน และเวลาที่ทำการทดลองและสังเกต	54
3 โดยตีความหมายระดับค่าคะแนนตามเกณฑ์	59
4 สถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายข้อ ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง	59
5 สถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยรายด้าน ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง ($n = 16$)	61
6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายด้านและรวม แบบวัดซ้ำ ก่อน ระหว่าง และหลังทดลอง	62
7 การเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายด้าน และรวมที่วัดก่อน ระหว่าง และหลังทดลอง	64

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 เส้นภาพการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง รายด้าน	63
2 เส้นภาพการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายด้าน	65
3 เส้นภาพการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม	66

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบสังคมสร้างกลวิธีในการดำเนินชีวิตให้ซับซ้อนเพิ่มขึ้น โดยกระบวนการดังกล่าว นำผู้คนในสังคมให้ดำเนินชีวิตไปตามระบบสังคมใหญ่ และทำให้ระบบสังคมย่อยต้องปรับประยุกต์ตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และในการเปลี่ยนนั้น ได้นำเอาระบบระเบียบทางสังคมไทยขาดหายไป ทำให้เราเกิดปัญหาการพัฒนาที่ปราศจากการเข้าถึงความเป็นสังคมไทย ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี มีบทบาทและส่งผลกระทบต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก จากการพัฒนาที่สังคมมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีความเจริญทางด้านวัตถุและความเจริญทางด้านจิตใจแต่ไม่สมดุลกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ทำให้ประเทศชาติมีการพัฒนาล่าช้า และไม่พัฒนาเท่าที่ควร การที่ประเทศจะพัฒนา หรือมีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใดจะต้องอาศัยเงื่อนไขสำคัญหลายประการ คุณภาพของคนหรือประชากรของประเทศนั้นนับว่าสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะคุณภาพของคนในบ้านที่เกี่ยวกับความมีวินัย (รัตนะ บัวสนธ์. 2540: 19; 2546: 31)

ดังนั้นวินัยจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็ก เพราะวินัยนอกจากจะทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเจริญก้าวหน้าแล้ว คนที่มีวินัยกับตนเองดีมักเป็นคนที่มีประสบความสำเร็จทั้งการเรียน การงาน และการดำรงชีวิต (พุ่มบุญ. 2538: 41 – 44) วินัยเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย การมีวินัยที่ดีเปรียบได้กับการสร้างเกราะป้องกันอันตรายต่อตนเองและผู้อื่นด้วยการหลีกเลี่ยงไม่ให้กระทำผิดทางสังคม และสร้างความมั่นใจให้กับเด็กว่าประพฤติดี ที่สำคัญเด็กสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542: 80) และในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 พบว่าจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3 – 5 ปี ควรปลูกฝังให้เด็กมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กด้วย (กรมวิชาการ. 2546: 31) เพราะฉะนั้นสำหรับเด็กปฐมวัยแล้ว พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะวินัยในตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของบุคคลและส่วนรวม (กรมวิชาการ. 2537: 10)

การส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเองนั้น จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม การมีวินัย ในตนเอง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุปนิสัยของเด็กและความมีวินัยในตนเอง จะเป็นพื้นฐานของบุคคลในการควบคุมตนเองให้วินัยทางสังคมต่อไป (สุชา จันทรเฒ. 2511: 49 – 53) ดังนั้นการฝึกหรือการสร้างเสริมวินัยในตนเองให้กับเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญ (แรมสมร อยู่สถาพร. 2535: 48) การปลูกฝังความมีวินัยในตนเองให้กับเด็กปฐมวัยนั้น เด็กควรเรียนรู้ถึงสิ่งที่ถูกและผิดรวมทั้งให้กฎเกณฑ์และการให้เหตุผล (นงพาง ลิมสุวรรณ. 2535: 65) ในการปลูกฝังให้เด็กมีพื้นฐานของการมีวินัยในตนเองที่ดีนั้น จึงเป็นภาระหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง จากประสบการณ์ที่เด็กเรียนรู้จากครอบครัวคนใกล้ชิด และเมื่อเด็กเข้าสู่ระบบโรงเรียน เด็กก็จะเรียนรู้ในรูปของกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นรูปแบบชัดเจนมาก

ยิ่งขึ้น สร้างพัฒนาการต่างๆ ให้เด็กจากการสร้างเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี นั้นเป็นช่วงที่มีพัฒนาการเรียนรู้สูง ใครรู้ใครเรียน สิ่งแวดล้อมรอบตัวและประสบการณ์ที่เด็กได้รับล้วนเป็นสิ่งที่ดีที่เด็กสามารถซึมซับและเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น การได้สัมผัส ได้หยิบ ได้จับต่างเป็นประสบการณ์ที่สร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542: 10) วินัยในตนเองเป็นกระบวนการค่อยเป็นค่อยไปอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้อื่นตั้งแต่เยาว์วัย เด็กจะบังคับการพัฒนาตนเองได้ โดยได้รับการแนะนำอย่างดีในวัยเด็กให้เด็กเข้าใจถึงบทบาททางสังคม และจากการดูแบบและเลียนแบบอย่างปฏิบัติกัน เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคม เด็กจะได้รับความรู้มิใช่ จากผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ได้รับจากเพื่อนของเขา ด้วยประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัยมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างฐานความพร้อมในการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพต่างๆ ต้องมีการอบรมสั่งสอนต่อเนื่องอย่างเหมาะสมจึงจะเกิดคุณธรรมหรือความดีได้ (วิทยานาควัชระ. 2544: 86)

ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของเด็ก โดยการจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังความมีวินัยในตนเองผ่านกิจกรรมการเล่น ดังที่ ฉันทนา ภาคบังกช (2528: 55) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกๆ ด้าน และกิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ควรส่งเสริมให้เด็กได้มีส่วนร่วมหรือดำเนินกิจกรรมให้มากที่สุด ครูเป็นผู้เตรียมเนื้อหาและประสบการณ์ เพื่อให้เด็กได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การที่ครูจะช่วยพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ เด็กทางด้านนิสัย ตลอดจนพัฒนาการทางสติปัญญา สามารถทำได้โดยการจัดประสบการณ์แบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางด้วยการกระทำกิจกรรมรวมกันเป็นกลุ่มย่อย และการที่เด็กได้อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เด็กก็จะได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กได้รับการถ่ายทอดกฎกติกา มารยาททางสังคมเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสมาชิกในสังคม (ทิตนา แชนณี; และคณะ. 2536: 80) ซึ่งสอดคล้องกับ เพียเจท์ (Piaget) ที่กล่าวว่า การที่เด็กได้เล่นหรือทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จะทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เด็กได้มีโอกาสได้เรียนรู้จากความขัดแย้งและโต้เถียงกัน ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้เด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่น (วัชรินทร์ เทพมณี. 2545: 2; อ้างอิงจาก Piaget. 1969: 38 – 39) ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนา ชัชพงศ์ (2534: 55 – 56) กล่าวว่า การเล่นกลางแจ้งสำหรับเด็กปฐมวัย มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้เพราะร่างกายของเด็กยังไม่พัฒนาเต็มที่ยังคงต้องการโอกาสในการฝึกฝนฝึกทักษะในการเดิน การทรงตัว และการมีบุคลิกภาพที่ดี และการบริหารกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ให้ไปในทิศทางที่ต้องการได้ เด็กจะเรียนรู้ได้จากการเล่นกลางแจ้ง นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะเล่นร่วมกับผู้อื่น รู้จักการรอคอย การช่วยเหลือกัน และการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคม เนื่องจากธรรมชาติของเด็กชอบเล่นสนุกสนาน ดังนั้นควรแบ่งทักษะการเรียนรู้ไว้ในการเล่น เมื่อเด็กเล่นเด็กจะใช้ความสามารถแสดงพฤติกรรมที่มีอยู่ออกมา และเด็กจะเรียนรู้ไปโดยไม่รู้ตัว ซึ่งการเล่นของเด็กแต่ละชาติจะมีลักษณะเป็นแบบฉบับของตน เช่นเดียวกับชาติไทยซึ่งเป็นเอกราชมาช้านานและมีการละเล่นไทยที่เป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศไทยที่สืบต่อกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันการละเล่นไทยส่วนใหญ่มักจะเล่นได้ร่มไม้หรือที่มีบริเวณกว้าง และจะเล่นกันเป็นกลุ่มใหญ่ การเล่นมีทั้งที่มีการแข่งขัน

และไม่เน้นการแข่งขัน ตลอดจนบทเจรจาโต้ตอบกัน (วิราภรณ์ ปนาทกุล. 2530: 13) ซึ่งสอดคล้องกับ ชัย เรื่องศิลป์ (2542: คำนำ) ได้กล่าวว่า การละเล่นไทยกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าแก่เด็ก เป็นกิจกรรมที่เด็กมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ทำให้การเรียนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และยังเป็นส่งเสริมให้เด็กรู้จักเหตุผล การอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักการแบ่งปัน ทำให้เด็กมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นและยังทำให้เด็กมีอารมณ์แจ่มใส รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง เรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำผู้ตาม

จากการศึกษาการละเล่นพื้นบ้านของไทยพบว่าเป็นการละเล่นที่สามารถส่งเสริมความรับผิดชอบและความร่วมมือในการเล่น สร้างแรงจูงใจให้เด็กทุกคนเกิดความกระตือรือร้นอยากที่จะเล่น ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีกฎกติกาไม่สลับซับซ้อนสามารถยืดหยุ่น ง่ายต่อการเล่น มีการควบคุมตนเอง อดทนอดกลั้น รู้จักแพ้รู้จักชนะ ไม่เน้นการแข่งขัน สามารถส่งเสริมคุณธรรมทางด้านจิตใจของเด็ก ให้มีความซื่อสัตย์ รู้จัก แพ้-ชนะรู้จักอภัย มีความอดทนอดกลั้น รู้จักการรอคอย ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้ในการปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น เรียนรู้ในการยอมรับผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ เคารพในกฎกติกาที่ตกลงกันไว้ เกิดการยอมรับข้อตกลงของคนส่วนมาก พฤติกรรมต่างๆที่กล่าวมานี้ ซึ่งถ้าเด็กทำกิจกรรมบ่อยๆ จนชำนาญและเกิดความเคยชินแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย ซึ่งผลของการวิจัยในครั้งนี้ จะใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์และการเลือกกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย โดยแยกเป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อน ระหว่าง และหลังการทดลองของกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆ ของกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นแนวทางให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมและการจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 – 5 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน 60 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิงอายุระหว่าง 4 – 5 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) สำนักงาน เขตบางเขน กรุงเทพมหานครจำนวน 16 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากห้องเรียนมา 1 ห้องเรียน จากทั้งหมดจำนวน 2 ห้องเรียน จากนั้นทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยจำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนมาจัดเรียงลำดับจากน้อยไปมาก คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยสุด 16 คนแรก มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความมีวินัยในตนเอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **เด็กปฐมวัย** หมายถึง เด็กนักเรียนชาย-หญิง 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

2. **ความมีวินัยในตนเอง** หมายถึง การกระทำที่เด็กแสดงออกอย่างเหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสมตามเงื่อนไข กติกา ข้อตกลงร่วมกัน ด้วยความเต็มใจ โดยไม่มีผู้ใดบังคับ กระทำด้วยความพึงพอใจของตนเอง แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1 **ความรับผิดชอบ** หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำที่มีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ ปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกากการเล่น รู้จักช่วยเหลือตนเองในการเล่นร่วมกับผู้อื่นและช่วยกันเก็บอุปกรณ์การเล่นเข้าที่เมื่อเล่นเสร็จแล้ว

2.2 **การควบคุมตนเอง** หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำที่เหมาะสมกับเวลา เหมาะสมกับเหตุการณ์และปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม เล่นหรือทำกิจกรรมตามลำดับ ก่อน – หลัง ไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกัน ไม่แย่งสิ่งของของผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เล่นและทำกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด

2.3 **การยอมรับผู้อื่น** หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำที่ยอมรับความช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นและร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน

2.4 การตรงต่อเวลา ได้แก่ พฤติกรรมการแสดงออกในการร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามกฎเกณฑ์เวลาที่กำหนด เล่นตามขั้นตอนในเวลาที่กำหนด เมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลาหยุดเล่นทันทีและไม่ต่อรองของยืดเวลาในการเล่นต่อ

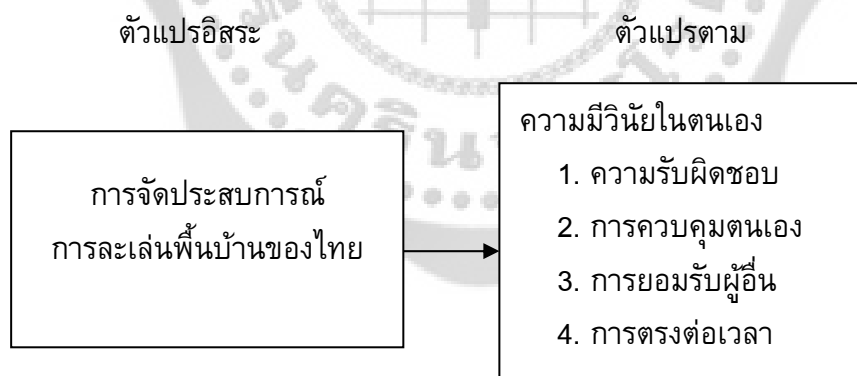
3. การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย หมายถึง การจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยในกิจกรรมกลางแจ้งเป็นกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมอย่างเดียวกันเป็นกิจกรรมที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเกิดควมมีวินัยในตนเอง ดังมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินกิจกรรม และขั้นสรุป

3.1 ขั้นนำ เป็นขั้นที่โดยครูนำเด็กเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ตื่นตัวและอบอุ่นร่างกายให้พร้อมทำกิจกรรมขั้นต่อไป

3.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นที่ครูอธิบายกฎกติกา สาธิตวิธีการเล่น แนะนำสื่ออุปกรณ์ และเปิดโอกาสให้เด็กทดลองเล่นก่อนปฏิบัติจริง ในขณะที่เด็กลงมือปฏิบัติจริงครูสังเกตพฤติกรรม โดยสังเกต ความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลาได้อย่างเหมาะสม กระตุ้นให้เด็กดำเนินการเล่นต่อไปด้วยดี ให้กำลังใจ คำชมเชยเมื่อเด็กทำได้

3.3 ขั้นสรุป เป็นขั้นที่ครูใช้คำถามให้เด็กช่วยกันเล่าถึงสิ่งที่ตนเองได้ลงมือกระทำในขณะที่เล่น พร้อมทั้งให้แรงเสริมกับทุกคนที่ร่วมกิจกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยก่อน ระหว่าง และหลังการจัดประสบการณ์ การเล่นพื้นบ้านของไทย ในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันโดยกำหนดสมมติฐานเฉพาะ ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย มีความแตกต่างของคะแนนความมีวินัยในตนเอง โดยเฉลี่ยรวมก่อน ระหว่าง และหลังการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยแตกต่างกัน

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยมีคะแนนความมีวินัยในตนเองแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลา ก่อน ระหว่าง และหลังการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม
 - 1.2 ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง
 - 1.3 ความสำคัญของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 1.4 ความหมายของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 1.5 คุณลักษณะของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 1.6 แนวทางการส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 1.7 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นและการละเล่นพื้นบ้านของไทย
 - 2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่น
 - 2.1.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเล่น
 - 2.1.2 ความสำคัญของการเล่น
 - 2.1.3 ความหมายของการเล่น
 - 2.1.4 ประโยชน์ของการเล่น
 - 2.1.5 บทบาทของครูในการส่งเสริมการเล่น
 - 2.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่น
 - 2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านของไทย
 - 2.2.1 ประวัติความเป็นมาของการละเล่นพื้นบ้านของไทย
 - 2.2.2 ความหมายของการละเล่นพื้นบ้านของไทย
 - 2.2.3 ลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของไทย
 - 2.2.4 ประเภทของการละเล่นพื้นบ้านของไทย
 - 2.2.5 ประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านของไทย
 - 2.2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านของไทย

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม

1.1.1 ความหมายและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

เฮอร์ลอค (วัชรินทร์ เทพมณี. 2545: 8; อ้างอิงจาก Hurlock. 1978: 228) ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมคือการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรม ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับเพื่อจะเข้ากับสังคมได้ และการที่เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมเด็กจะเข้าสังคมได้ดีต้องปฏิบัติตามแนวที่สังคมยอมรับ

2. บทบาทในสังคม เด็กต้องปฏิบัติตนได้สอดคล้องกับบทบาทที่สังคมยึดถือปฏิบัติ

3. ทักษะติดต่อสังคม เป็นความรู้สึกที่ดีของเด็ก ที่มีต่อบุคคลและกิจกรรมในสังคม รู้สึกว่าตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและให้ความร่วมมือต่างๆ ในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528: 220) กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในพฤติกรรมของมนุษย์ ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับเพื่อเข้ากับสังคมได้

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อจะดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

พัฒนาการทางสังคมของเด็กนั้น จะมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีแบบแผนตามลำดับขึ้นอยู่กับอายุ และประสบการณ์ที่เด็กได้รับการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งฟรอยด์ (Freud) ได้เน้นว่า ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะแรกมีความสำคัญต่อเด็กเพราะจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นพัฒนาการทางสังคมของเด็กจะเป็นไปตามขั้นตอน ดังทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม ต่อไปนี้

ทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสัน (Erik, H. Erikson's Neo – Freudian Analysis)

อีริกสัน (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2545: 46 – 49) สร้างทฤษฎีขึ้นมาโดยเน้นความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละช่วงของอายุเด็ก ประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นพัฒนาการต่างๆ ของแต่ละวัยมากเพียงใด ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนพอใจในช่วงอายุนั้นเด็กก็จะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ดี และเหมาะสมรวมถึงพัฒนาครอบครัวผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งพัฒนาการของมนุษย์มี 8 ขั้น แต่สำหรับปฐมวัยมีเพียง 4 ขั้น จึงขอกล่าวเฉพาะ 4 ขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ความเชื่อใจหรือขาดความเชื่อใจ (Trust versus mistrust) อยู่ในวัยแรกเกิด – 1 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับแม่ หรือผู้เลี้ยงดู เนื่องจากทารกจะพัฒนาความรู้สึกว่า ตนเป็นที่ยอมรับและสามารถให้ความเชื่อใจเป็นมิตรแก่คนอื่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ไม่ว่าจะเป็นการอุ้ม

การให้อาหาร หรือวิธีการเลี้ยงดูต่างๆ จะส่งผลไปสู่บุคลิกภาพของความเป็นมิตร เปิดเผย และเชื่อถือไว้เนื้อเชื่อใจ ต่อสภาพแวดล้อมและบุคคลต่างๆ ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างเพียงพอ เด็กก็จะพัฒนาบุคลิกภาพของความตระหนี่ตัวปิดไม่ไว้วางใจและมักมองโลกในแง่ร้าย

ขั้นที่ 2 การควบคุมด้วยตนเองหรือ สงสัย / อาย (Autonomy versus doubt or shame) อยู่ในวัยอายุ 2 – 3 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู เนื่องจากเด็กวัยนี้เริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเองสามารถควบคุมตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ เด็กจะสามารถทำงานง่ายๆ เหมาะสมกับวัยของเด็กให้สำเร็จด้วยตนเอง เช่น การหยิบอาหารเข้าปาก เดิน วิ่ง หรือเล่นของเล่น ซึ่งถ้าพ่อแม่บังคับหรือห้ามไม่ให้เด็กกระทำการใดด้วยตนเอง หรือเข้มงวดเกินไปจึงทำให้เด็กเกิดความสงสัยในความสามารถของตนเองเกิดความละอายในสิ่งที่ตนกระทำ ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณไม่สามารถทำอะไรได้อย่างถูกต้อง และได้ผลเกิดความย่อท้อชอบพึ่งผู้อื่น

ขั้นที่ 3 การริเริ่ม หรือ รู้สึกผิด (Initiative versus guilt) อยู่ในวัยอายุ 3 – 6 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับครอบครัว เนื่องจากขั้นพัฒนาความคิดริเริ่ม หรือความรู้สึกผิด (Sense of VS. of Guilt) เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อะไรต่างๆ รอบตัวเอง เด็กมีการเลียนแบบผู้ผู้ใหญ่ใกล้ชิดหรือสิ่งแวดล้อมที่ตนรับรู้ เด็กเริ่มเรียนรู้และยอมรับค่านิยมของครอบครัวและสิ่งถ่ายทอดสู่เด็ก ถ้าเด็กไม่มีอิสระในการค้นหาก็จะส่งผลไปสู่ความคับข้องใจที่ไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อจิตใจของเด็กและความรู้สึกผิดติดตัว

ขั้นที่ 4 การประสบความสำเร็จ ความขยันหมั่นเพียรหรือรู้สึกด้อย (Mastery versus inferiority) อยู่ในวัยอายุ 6 – 12 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับครอบครัว เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องการกำลังใจเพื่อทุ่มเทขยัน จนเกิดความสำเร็จ ชอบการแข่งขันร่วมกับเพื่อนในกับกลุ่ม

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ตส์ (Havighurt's Theory of Development)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537: 77 – 78) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ตส์ (Havighurt) ไว้ว่า ฮาวิกเฮอร์ตส์ ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจาก อีริคสัน เกี่ยวกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้น เป็นงานประจำ ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้น ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์ตส์ แบ่งงานที่แสดงให้เห็นถึง พัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ออกเป็น 3 ประการ คือ

1. เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและทางกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

2. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้อง และบุคคลอื่นๆ รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

3. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (A Social Interpersonal Theory of Development)

เฟสท์ (Feist. 1990: 216 – 227) รวบรวมทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลของ ซัลลิแวน (Sullivan) ไว้ว่า ซัลลิแวน ได้กำหนดขั้นพัฒนาการจากรูปแบบที่สำคัญของบุคลิกลักษณะของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล และการเรียนที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น ซัลลิแวน แบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 7 ขั้น คือ วัยทารก (Infancy) วัยเด็ก (Childhood) วัยเข้าโรงเรียน (Juvenile Era) วัยก่อนวัยรุ่น (Pre Adolescence) วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) และวัยผู้ใหญ่ (Adulthood) ในที่นี้จะกล่าวถึงในขั้นที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือ วัยเด็ก (Childhood) อยู่ระหว่างอายุ 1.5 – 2 ปี จนถึงอายุ 5 – 6 ปี เป็นระยะที่พัฒนาโครงสร้างทางภาษา ซึ่งจะปรากฏออกมาอย่างชัดเจน เมื่อเด็กเล่นกับเพื่อนเสมอภาคกัน เด็กสามารถค้นพบเกี่ยวกับตัวเอง และรู้จักสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น การที่เด็กสองคนจะเล่นบทบาทสมมติหรือเล่นละครร่วมกัน เด็กจะได้เรียนรู้ถึงรูปแบบของวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ควบคู่กับการพัฒนาทางภาษาที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในขั้นนี้เกิดความวิตกกังวล แต่สามารถจะขจัดความวิตกกังวลได้ เด็กจะเรียนรู้คุณค่าในด้านคุณธรรมจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมทั้งด้านดีและไม่ดี ขณะเดียวกันเด็กจะเรียนรู้การถูกจำกัดอิสรภาพจากประสบการณ์ ความคิดเห็นของตนที่กำลังเจริญงอกงามอยู่ด้วย ในวัยนี้เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีความหมาย การเล่นร่วมกับผู้อื่น จะทำให้เด็กค้นพบตัวเอง รู้จักผู้อื่นและเป็นประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นต่อไป

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม สามารถสรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยนั้นเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว โดยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การที่เด็กได้เล่นหรือทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้อื่น จะทำให้เด็กค้นพบตนเอง รู้จักเพื่อนและเป็นประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณค่าต่อสังคมในอนาคตได้

1.1.2 รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เฮอร์ล็อค (Hurlock. 1978: 239) แบ่งรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบพฤติกรรมที่เข้าสังคม (Social Behavior Patterns) หมายถึงพฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้ว สร้างความพอใจเป็นที่นิยมชมชอบต่อตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 การร่วมมือ ได้แก่ การที่เด็กเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเด็กยังมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเพียงใด เด็กก็จะเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือที่จะทำกิจกรรมมากขึ้นไปด้วย

1.2 การยอมรับจากสังคม จะกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมคาดหวัง

1.3 ความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกในความเป็นเพื่อนด้วยการเล่น การพูดคุย และแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น โดยการยิ้ม การยกย่อง การพูดชื่นชม

1.4 ความเห็นอกเห็นใจ เด็กจะแสดงออกโดยการปลอบโยนหรือช่วยเหลือ เมื่อเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ เด็กจะสามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจเมื่อเด็กประสบกับเหตุการณ์ เช่น คนได้รับทุกข์ก็จะเข้าไปช่วยเหลือหรือปลอบโยน

1.5 การพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในการช่วยเหลือ เด็กจะแสดงพฤติกรรมนี้ เพื่อเป็นที่รักของเพื่อนฝูง ความรักและการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ

1.6 ความไม่เห็นแก่ตัว ได้แก่ การที่เด็กแสดงความเอื้อเฟื้อ และให้ความช่วยเหลือเพื่อน เด็กที่เคยฝึกให้แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่นจะเข้าใจผู้อื่น ไม่หวงของและช่วยเหลือผู้อื่น

1.7 การเลียนแบบ ได้แก่ การที่เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่น ที่เขาเห็นว่า อาจจะเลียนแบบในขณะที่เล่นเป็นกลุ่มได้

1.8 การแข่งขัน อาจเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เด็กเกิดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท ใ้อวดจะทำให้เด็กลดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม

2. รูปแบบพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคม (Unsocial Behavior Patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อนและความไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรม ดังนี้

2.1 ความก้าวร้าว เป็นกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงออกมาเป็นคำพูดมากกว่าการใช้กำลังต่อสู้กัน ชอบเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น

2.2 การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นได้เพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน มักแย่งของเล่น เมื่อเติบโตขึ้นจะรู้จักปรับตัวในสังคมดีขึ้น

2.3 การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะคิดและพูดเกี่ยวกับเรื่องของตัวเอง

2.4 การใช้อำนาจเหนือผู้อื่น โดยชอบทำตัวเป็นนายพูดข่มผู้อื่น

2.5 การล้อเลียน ข่มขู่ ชอบรังแกหรือล้อเลียนให้ผู้อื่นไม่พอใจ อับอาย

2.6 พฤติกรรมปฏิเสธ เด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และท่าทางวาจาในการปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

2.7 อคติ เป็นความผิดปกติของเด็กที่แสดงออกมา เมื่อเด็กรู้สึกว่าคุณเองด้อยกว่า

2.8 การแบ่งแยกเพศตรงข้าม เด็กชายจะหลีกเลี่ยงเข้ากลุ่ม หรือเล่นร่วมกับเพศหญิง

สรุปได้ว่า รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมนั้นมี 2 รูปแบบ คือพฤติกรรมที่เข้าสังคมกับพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคมการให้เวลาและให้โอกาสกับเด็กในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเพียงใด เด็กก็จะเกิด

การเรียนรู้ในการปรับพฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ตนเอง อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี

1.1.3 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524: 31 – 36) กล่าวว่า การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็ก เป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็ก ได้ดังนี้

1. ปรับพฤติกรรมของเด็กต้องให้เด็กค่อยๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อยด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

2. การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดี จะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อ แม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละคร ในนิทานและผู้ที่มิชื่อเสียง

3. การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่า เด็กควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือพยักหน้า เป็นสัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่เด็กจะทำอะไรลงไป จะดีกว่าการติเตียนเมื่อเด็กทำอะไรผิดพลาดไปแล้ว

สรุปได้ว่าแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ พ่อ แม่ ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จะต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง โดยฝึกให้เด็กทำอย่างสม่ำเสมอ ค่อยเป็นค่อยไป อย่างบังคับ จนติดเป็นนิสัยที่ดีของเด็กต่อไป

พฤติกรรมทางสังคมที่ควรปลูกฝังให้กับเด็ก

ลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์หรือพฤติกรรมด้านสังคมที่ดีประกอบด้วยลักษณะใดบ้าง นั้น ได้มีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

มุสตี กุฏอินทร์ และคนอื่นๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2526: 43; อ้างอิงจาก มุสตี กุฏอินทร์; และคนอื่นๆ. ม.ป.ป.) เห็นว่า ควรเน้นลักษณะนิสัยต่อไปนี้เป็นพิเศษ คือ

1. ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น
2. มีความรับผิดชอบ
3. มีกิริยามารยาทเรียบร้อย
4. มีความเชื่อมั่นและตัดสินใจด้วยตนเอง
5. ทำงานเป็นกลุ่มและปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้
6. มีระเบียบวินัย
7. ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน

สุมน อมรวิวัฒน์ และ องค์การ อินทรมัธยม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2524: 47; อ้างอิงจาก สุมน อมรวิวัฒน์; และ องค์การ อินทรมัธยม) กล่าวถึง คุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้มีจิตใจของเด็กไทยไว้ ดังนี้

1. กิริยามารยาทเรียบร้อยตามประเพณีไทย

2. สำรวมและควบคุมตนเองได้
3. มีสัมมาคารวะ
4. มั่นใจในตนเอง
5. มีระเบียบวินัย
6. กล้าแสดงออก
7. แก้ไขปัญหาได้
8. มีเหตุผล
9. ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้
10. มองโลกในแง่ดี

1.2 ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

วราภรณ์ รักรวิชัย (2533: 108 – 109) สรุปทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ เพียเจต์ ซึ่ง เพียเจต์ (Piaget. 1977) เป็นบุคคลแรกที่ศึกษาปฐมวัยเรื่องจริยธรรมของเด็ก เขาอธิบายว่าจริยธรรมจะแฝงอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ ทุกชนิด และในการเล่นเกมนั้นเด็กจะต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบซับซ้อน แอบแฝงอยู่ในการเล่นเกมนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมมี 2 ขั้นที่เป็นพื้นฐาน คือ

1. การฝึกหัดตามกฎเกณฑ์ ซึ่งอยู่ในช่วงอายุก่อน 8 ปี ระยะเวลา เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ภายนอกนั้นคือ พ่อ แม่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กกฎเกณฑ์จะมีลักษณะตายตัว เด็กจะไม่คำนึงถึงแรงจูงใจต่างๆหรือเหตุของการกระทำ แบ่งได้เป็น 4 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 เด็กพยายามทำตามอย่างคนอื่น เพราะยังไม่รู้กฎเกณฑ์การเล่น

ขั้นที่ 2 เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง พฤติกรรมจะเกิดมาจากตนเองรวม

กับการตามอย่างคนอื่นที่เล่นเป็น การเล่นจะมุ่งเอาชนะ

ขั้นที่ 3 เด็กเกิดความร่วมมือในระหว่างผู้เล่น ความสนใจอยู่ที่การเล่นตามกฎเกณฑ์ ไม่มุ่งแต่เอาชนะ

ขั้นที่ 4 เด็กนอกจากจะมีความร่วมมือในการเล่นตามกฎเกณฑ์แล้ว ยังทำตามกฎเกณฑ์ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบเฉพาะตนเอง

1. ความสำนึกในกฎเกณฑ์ เด็กเริ่มมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ระยะเวลาพัฒนาการทางจริยธรรมเริ่มก้าวไปสู่ระยะที่มีความคิดเป็นของตนเอง ในลักษณะของการคิดถึงความยุติธรรม และผลของการกระทำ

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เล่น ทำงาน มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน จะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้น รู้จักควบคุมตนเองและแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่สังคมยอมรับได้ โดยที่ผู้ใหญ่ต้องชี้แจงเหตุผลและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็กด้วย

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523: 29 – 31) สรุปทฤษฎีของโคลเบอร์กว่า ได้นำแนวความคิดของเพียเจต์ มาศึกษาต่อและพบว่ามนุษย์มีพัฒนาการทางจริยธรรมมากขึ้นกว่าที่ เพียเจต์ ระบุไว้ โคลเบอร์กได้แบ่งประเภทของความคิดทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ ในแต่ละระดับแบ่งออกเป็นชั้นย่อยๆ ระดับละ 2 ชั้น

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconvention) อายุ 2 – 10 ปี

ชั้นที่ 1 เด็กยึดเหตุผลจากการลงโทษ และการอนุโลมตามที่มีอำนาจเหนือกว่าอย่างโต้เถียงไม่ได้ การกำหนดว่า สิ่งใดดี หรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับผลที่ตามมาทางกาย โดยไม่เกี่ยวกับความหมาย หรือคุณค่าของมนุษยชาติ

ชั้นที่ 2 การกระทำที่ถูกต้องประกอบด้วยการกระทำ ซึ่งตนเองพอใจ และบางครั้งบางคราวก็ทำให้ผู้อื่นพอใจด้วย มีพื้นฐานของความยุติธรรม การตอบแทนและการแบ่งปันส่วนเท่ากัน แต่เด็กยังตีความหมายของพื้นฐานเหล่านี้ออกมาในแง่ของผลทางกายและการปฏิบัติทางกาย เช่น “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะทำให้เธอบ้าง” กล่าวคือ เป็นการตอบแทน หรือการแลกเปลี่ยน ซึ่งมีใช้เกิดจากความซื่อสัตย์ กตัญญู หรือยุติธรรม

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional) อายุ 10 – 16 ปี

ชั้นที่ 3 เด็กพยายามทำตัวเป็น “เด็กดี” คือพฤติกรรมต่างๆ ที่สังคมเห็นว่าดีเด็กจะมีภาพพจน์ของพฤติกรรมเหล่านั้น และพยายามปฏิบัติตาม เริ่มให้ความสำคัญกับการตัดสินพฤติกรรมโดยพิจารณาจากเจตนา (Intention) ของผู้กระทำ เช่นกล่าวว่า “เขาเป็นเด็กดี” เป็นต้น เด็กจะพยายามประพฤติปฏิบัติสิ่งต่างๆ เพื่อเป็นที่ยอมรับว่า เขาเป็น “เด็กดี”

ชั้นที่ 4 บุคคลจะยึดถือและเคารพต่อผู้บังคับบัญชา กฎที่แน่นอน และยึดถือระเบียบของสังคม พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วยการทำหน้าที่ของตนเอง เคารพต่อผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามระเบียบวินัยทางสังคม ถือว่าบุคคลจะได้รับการยกย่องเนื่องจากปฏิบัติตามหน้าที่

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post conventional) อายุ 16 ปีขึ้นไป

ชั้นที่ 5 บุคคลยึดถือสังคมสัญญา (Social Contract) โดยทั่วไปและกฎหมายการกระทำที่ถูกต้อง มักจะตีความหมายออกมาในแง่ของสิทธิทั่วไป และในแง่ของมาตรฐาน ซึ่งสังคมโดยส่วนรวมเห็นพ้องต้องกัน แต่พร้อมกันนั้นก็เน้นถึงความเป็นไปได้ของการแก้ไขกฎหมายในแง่การพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพื่อประโยชน์อันพึงได้รับของสังคมมากกว่าการที่จะยึดถือกฎหมายอย่างเคร่งครัดแบบชั้นที่ 4

ชั้นที่ 6 บุคคลจะมีการตัดสินใจตามมโนธรรม และการเลือกกฎเกณฑ์ศีลธรรมด้วยตนเอง ตามความเข้าใจเชิงตรรกะ ความเป็นสากล และมีความคงที่สม่ำเสมอ กฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นนามธรรม มิใช่เป็นรูปธรรมแบบบัญญัติ 10 ประการ (The Ten Commandments) เป็นกฎเกณฑ์

ที่มีความยุติธรรม การตอบแทนแลกเปลี่ยน หรือความร่วมมือ และความเสมอภาคของสิทธิมนุษยธรรม เป็นสากล และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นคนในแต่ละบุคคลด้วย

จะเห็นได้ว่า การเกิดเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก็มีความเห็นว่า การพัฒนาทางการเรียนรู้ ในขณะที่เด็กได้มีโอกาสติดต่อกับผู้อื่นนั้น จะช่วยให้เด็กมีการพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว โคลเบอร์ก็ เชื่อว่า การพัฒนาทางจริยธรรมมิใช่การรับรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่น โดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทตนเองต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้อง และกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่างๆซึ่งอาจขัดแย้งกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในกลุ่มหรือสังคมใดก็ตาม

ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนของ เมารอร์ (Mowrer)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (สมจิตต์ สุวรรณวงศ์. 2542: 43 – 44; อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2523: 6 – 9) ได้สรุปทฤษฎีของเมารอร์ไว้ว่า การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลแต่ละคนนั้น จะต้องมีส่วนฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา จุดเริ่มต้นก็คือความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดา หรือผู้เลี้ยงดู อันจะนำไปสู่ความสามารถในการควบคุมตนเอง เมื่อโตขึ้น ทารก และเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดู โดยการเรียนรู้นี้จะเกิดขึ้นในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของทารกและเด็กนี้ จะเกิดขึ้นหลายระดับและมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ จุดเริ่มต้นอยู่ที่การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการ เช่น หิว ก็ได้ดื่มนม ร้อน ได้อาบน้ำ ยุงกัดก็มีผู้มาบัตให้ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจ และมีความสุข ความสุขนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น ขั้นตอนต่อมาคือความสุข ความพอใจของเด็กที่เกิดจากการได้รับการบำบัดความต้องการต่างๆการปรากฏตัวของมารดาทำให้เกิดความสุขความพอใจ การรักการพอใจมารดานั้นจะต้องเกิดด้วยการเรียนรู้เช่นนี้ ในทางตรงข้าม หากเด็กหิวและไม่ได้กินหรือกินเมื่อไม่หิว เด็กจะไม่เกิดความสุข เด็กจะไม่รากฐานของการเรียนรู้ที่จะรักและพอใจมารดาของตน เมื่อการเรียนรู้ขั้นแรกเกิดขึ้นแล้ว จึงเป็นการเรียนรู้ขั้นที่สองต่อไป กล่าวคือ มารดายอมมาควบคุมกับคำอบรมสั่งสอนเด็ก ด้วยคำพูดหรือการกระทำต่างๆ ต่อมาเด็กจึงจะมีความสุข เลียนแบบมารดาทางคำพูด การกระทำ หรือทำตามที่มารดาสั่งสอน ความสุขความพอใจที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นการให้รางวัล หรือชมเชยตนเองโดยไม่หวังผลจากภายนอก เด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูตนทั้งทางดี และไม่ดีขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ที่ตนรักพอใจเช่น ถ้าเด็กเห็นมารดาสุขุมหรือเสมอ เมื่อเด็กสุขบ้าง ก็จะมีมีความสุขความพอใจ เพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรัก ลักษณะที่แสดงถึงการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ของบุคคลนั่นเอง โดยจะปรากฏขึ้นในเด็กที่มีอายุระหว่าง 8 – 10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์ จึงเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติอย่างมีเหตุมีผลในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น ในการตอบโต้ เมื่อเด็กเกิดความคับข้องใจ หรือเมื่อเกิดความกลัว ในการมีความรักและการมีอารมณ์ขัน ผู้ที่ขาดวินัยในตนเอง เพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ดังที่กล่าวมาแล้ว จะกลายเป็นบุคคลที่ขาดความยับยั้งชั่งใจ ในการกระทำและอาจกลายเป็นผู้ทำผิดกฎเกณฑ์และกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอในรายที่รุนแรง อาจกลายเป็นอาชญากรรมเรื้อรังหมดโอกาสที่จะแก้ไข

1.3 ความสำคัญของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523: 3) กล่าวว่า วินัยในตนเองเป็นหัวใจของการแสดงออก ซึ่งคุณธรรม เนื่องจากสามารถควบคุมตนเองได้สามารถทำความดีด้วยตนเอง และมีความกังวล เมื่อทำสิ่งไม่ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยยับยั้งและป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบทำความผิด

ออซเบล (สันหพัฒน์ อรุณชาติ. 2536: 21; อ้างอิงจาก Ausuble. 1965: 459 – 460) ได้กล่าวว่า วินัยเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่สำคัญในการฝึกฝนเยาวชนและกล่าวถึงความสำคัญของวินัย 5 ประการ ดังนี้

1. วินัยมีความจำเป็นต่อกระบวนการทางสังคม เพื่อให้เรียนรู้การยอมรับมาตรฐานของสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ของสังคม

2. การมีวินัยมีผลต่อการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และมีวุฒิภาวะ เช่น ฝึกให้มีการควบคุมตนเอง การพึ่งพาตนเอง เป็นต้น

3. ผู้มีวินัยเป็นผู้ที่มีศีลธรรม เชื่อฟัง พัฒนาความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความมีเหตุผล

4. วินัยมีความจำเป็นต่อความรู้สึกปลอดภัยของเด็ก และมีความจำเป็นต่อการออกกฎข้อบังคับต่างๆ ด้วย

5. การมีวินัยต่อตนเองก่อให้เกิดความรู้ ความชำนาญที่จะร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม โดยเฉพาะความรู้ความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมสังคมให้เกิดความรู้ด้านมนุษยสัมพันธ์ ที่จะทำให้การปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นไปอย่างราบรื่น ยังก่อให้เกิดประโยชน์สมความมุ่งหมาย

กรมวิชาการ (2537ก: 10) กล่าวถึง ความสำคัญของวินัยในตนเองว่า เป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบการเคารพสิทธิของผู้อื่น การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การรอคอย การแก้ปัญหาของส่วนรวม สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง โดยใช้หลักของเหตุผล และคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม โดยไม่ต้องมีผู้ใดมาคอยควบคุมบังคับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของบุคคลและส่วนรวม จำควรส่งเสริมวินัยในตนเอง นอกจากนี้การส่งเสริมความมีวินัยในตนเองจะช่วยให้มีความสามารถ ดังต่อไปนี้

1. ด้านสติปัญญา ช่วยให้รู้จักคิดใช้เหตุผล ตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2. ด้านสังคม อารมณ์และจิตใจ ช่วยให้กล้าคิดและกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบการเคารพสิทธิของผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักแบ่งปัน และรู้จักการรอคอย

จากความสำคัญของความมีวินัยในตนเอง ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความมีวินัย ในตนเองเป็นสิ่งสำคัญ เป็นปัจจัยในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ช่วยทำให้สังคมมีความสุข และเป็นระเบียบเรียบร้อย คนที่มีพฤติกรรมที่ติงามประพฤติตนได้เหมาะสมกับสถานการณ์ของส่วนรวม และปฏิบัติให้เกิดความเคยชินในการอยู่ร่วมกันในสังคม ก็จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนและพัฒนาประเทศ ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนส่งเสริม

1.4 ความหมายของควมมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

วินัยเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม การมีวินัยเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กได้กระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ โดยไม่มีใครมาบังคับ การฝึกวินัยจะเป็นการช่วยให้เด็กได้กระทำในสิ่งต่างๆ โดยคำนึงถึงตนเองและผู้อื่นด้วย วินัยที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กนั้นควรจะเป็นวินัยในตนเองมากกว่าที่จะเป็นวินัยที่อยู่บนรากฐานของการให้ปฏิบัติตามคำสั่ง ควรเป็นเรื่องของความเต็มใจมากกว่า การทำตามคำสั่ง หรือเพราะการลงโทษ (ภรณ์ คุรุรัตน์. 2537: 6) ได้มีผู้ให้ความหมายของควมมีวินัยในตนเองไว้ ดังนี้

ก๊อต (ละมัย กาญจนประโชติ. 2534: 8; อ้างอิงจาก Good. 1973: 525) ให้ความหมายว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การบังคับควบคุมพฤติกรรมของบุคคลไม่ใช่บังคับ โดยอำนาจภายนอก หากหมายถึง บังคับโดยอำนาจภายในของบุคคลนั่นเอง และเป็นอำนาจอันเกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับคุณค่าอันใดอันหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมของตนเองได้

วินเซนต์ (ละมัย กาญจนประโชติ. 2534: 2543: 8; อ้างอิงจาก Vincent. 1961: 42 – 43) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเองว่า หมายถึง การที่บุคคลไม่ทำการใดๆ อันจะเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคตหรือการไม่เข้าไปยุ่งกับเรื่องส่วนตัวและสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งการที่บุคคลกระทำสิ่งที่ตนไม่อยากทำ แต่การกระทำนั้นช่วยให้ความต้องการและสิทธิของผู้อื่นได้รับการตอบสนองหรือการกระทำอันเป็นผลให้ผู้นั้นประสบความสำเร็จในอนาคต

ขวัญใจ บุญฤทธิ์ (2534: 12) กล่าวว่า วินัยในตนเอง เป็นความสามารถของบุคคล ในการควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ ด้วยเกิดจากการสำนึกขึ้นมาเอง อันจะก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและต่อสังคม

กฤษณี ภูพัฒน์ (2538: 7 – 8) สรุปไว้ว่า การมีวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตนคิดว่ามีค่าทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมนั้นเกิดจากความต้องการและความเชื่อหรือคติของตน โดยไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับจากอำนาจภายนอกวินัยในตนเอง เป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมเนื่องจากเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

ต้องจิตต์ จิตติ (2547: 29) กล่าวว่า ควมมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย หมายถึง การที่เด็กสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปในลักษณะที่สังคมยอมรับและเกิดความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่ดีในด้านต่างๆ ได้แก่

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของความตั้งใจทำงานหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย การดูแลเก็บรักษาของใช้ของตนเองและส่วนรวมให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยรวมทั้ง การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ ข้อตกลงของห้องเรียน
2. การรู้จักเวลา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการปฏิบัติกิจกรรมได้ตามเวลาที่กำหนด การฟังสัญญาณ รวมทั้งการปฏิบัติตนได้เหมาะสมในช่วงเวลาของกิจกรรม

3. ความอดทน อดกลั้น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการรอคอยการควบคุมอารมณ์ตนเองในการทำกิจกรรม ความพากเพียรพยายามทำสิ่งที่ยากจนสำเร็จ

4. ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการกล้าแสดงออก ทั้งความคิดเห็น และท่าทาง รวมถึงความพยายามในการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

5. ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ การแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น การให้ความช่วยเหลือ และรับความช่วยเหลือจากเพื่อน ตลอดจนความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักแบ่งปัน

สรุปได้ว่า ความมีวินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของตนเอง ทั้งทางด้านการแสดงออกและความรู้สึกต่างๆ สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปในลักษณะที่สังคมยอมรับ โดยเกิดจากความสำนึกตัวขึ้นมาได้เอง มิได้เกิดจากข้อบังคับจากอำนาจภายนอกใดๆ

1.5 คุณลักษณะของความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

มีผู้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

สายพิณ ประสูรณ (2538: 8 – 9) สรุปว่า ผู้มีวินัยในตนเองควรมีลักษณะ และพฤติกรรมประกอบด้วย

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. ความเป็นผู้นำ
3. มีความรับผิดชอบ
4. มีความตรงต่อเวลา
5. เคารพในสิทธิของผู้อื่น
6. มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
7. มีลักษณะมุ่งอนาคต
8. มีความซื่อสัตย์
9. มีความอดทนขยันหมั่นเพียร
10. รู้จักเสียสละและมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 11) กล่าวว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมบ่งชี้ความมีวินัย

1. การควบคุมตัวเองทั้งทางกาย วาจาและใจ
2. การยอมรับในผลของการกระทำของตนเอง
3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตามก้าเกณฑ์

7. การเคารพในสิทธิหน้าที่ของกันและกัน

คุณลักษณะของควมมีวินัย

1. เด็กสามารถควบคุมตนเองทางกาย วาจาใจ
2. เด็กสามารถฟังตนเอง (เบื้องต้น) ได้แก่การรับผิดชอบในกิจวัตรประจำวัน
3. เด็กสามารถทำกิจกรรมหรืองานง่ายๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง
4. เด็กสามารถจัดเก็บของเล่นและของใช้ให้เป็นระเบียบ
5. เด็กรู้จักรักษาของของตนเองและผู้อื่น
6. เด็กมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา และสามารถใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
7. เด็กสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกาได้อย่างถูกต้อง
8. เด็กแสดงความคิดเห็นของตนเอง อีกทั้งฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
9. เด็กเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2540:27) สรุปว่า เด็กปฐมวัยควรมีวินัยในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. วินัยในความประพฤติทั่วไป ได้แก่ การตรงต่อเวลา การปฏิบัติตามระเบียบการรู้จักกาลเทศะ การประพฤติตนเหมาะสมกับวัย

2. วินัยในกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การมีระเบียบในตนเอง การดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย

3. วินัยในการเรียน ได้แก่ รับผิดชอบในการเรียนหรือกิจกรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสม

4. วินัยในการทำงาน ได้แก่ ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานอย่างเต็มความสามารถ การรักษาคำพูดคำสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น

5. วินัยในการควบคุมตนเอง ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีตามสมควร อดทนต่อความยากลำบากได้ตามวัย

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 ข: 61) กล่าวถึง ผู้มีวินัยในตนเองว่า

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความตั้งใจจริง
3. อดทน
4. ซื่อสัตย์สุจริต
5. ตรงต่อเวลา
6. มีระเบียบ
7. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
8. ยอมรับการกระทำของตน

กล่าวโดยสรุปผู้ที่มีคุณลักษณะควมมีวินัยในตนเองมีพฤติกรรมที่แสดงออกสำคัญดังนี้ คือ

1. มีความซื่อสัตย์
2. มีความเป็นผู้นำ

3. มีความรับผิดชอบ
4. มีความตรงต่อเวลา
5. เคารพในสิทธิของผู้อื่น
6. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
7. ไม่วิตกกังวล
8. มีลักษณะมุ่งอนาคต
9. มีความอดทนขยันหมั่นเพียร
10. มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
11. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
12. เสียสละเพื่อส่วนรวม
13. มีความตั้งใจจริง
14. มีเหตุมีผล
15. มีการควบคุมตนเอง
16. มีการยอมรับผลกระทำของตนเอง
17. มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

จากคุณลักษณะความมีวินัยในตนเองที่กล่าวมา สรุปลักษณะและพฤติกรรมของผู้มีวินัยในตนเองไว้อย่างสั้นๆ ชัดเจน และเข้าใจง่าย สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกคุณลักษณะที่ควรเสริมสร้างให้กับเด็กปฐมวัย 4 คุณลักษณะคือ

1. ความรับผิดชอบ
2. การควบคุมตนเอง
3. การยอมรับผู้อื่น
4. การตรงต่อเวลา

1.6 แนวทางการส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

สุชา จันท์เอม (2511 : 52) ได้เสนอวิธีที่ส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเอง ซึ่งสามารถทำได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยผู้ใหญ่ต้องสร้างสัมพันธภาพอันดีกับเด็ก ไม่ควรบังคับขู่เข็ญให้เด็กทำตามกฎบังคับที่วางไว้ ควรให้เด็กมีอิสระในการพัฒนาตนเอง ไม่ควรควบคุมเด็กตลอดเวลาผู้ใหญ่ควรส่งเสริมให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ที่เขาสามารถทำได้ ไม่ควรมอบความรับผิดชอบให้เด็กจนเกินกำลังของเด็ก และพยายามอธิบายคำถามต่างๆ ที่เด็กสนใจและรับฟังเหตุผลต่างๆ ของเด็กให้ความนับถือในตัวเด็ก ควรปล่อยให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง นอกจากนี้ ควรยกย่องหรือให้คำชมเชยเด็ก เพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจ และแสดงความพอใจ ต่อการกระทำของเด็ก

ทักษิณา สนวนานนท์ (2519: 41 – 42) กล่าวว่า ในการส่งเสริมเด็กระดับปฐมวัยให้มีวินัยในตนเองนั้น ควรสอนให้เด็กฝึกฝนตนเอง ให้มีพฤติกรรมอันเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เด็กวัย 4 – 7 ขวบ ที่สามารถเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ตลอดจนความรู้สึกของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ

พฤติกรรมของตนเองได้ ก็ย่อมเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการเสริมสร้างอุปนิสัย อันจะเป็นรากฐานของการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด

นอกจากนี้ ช. ชนบท (2530: 50) ยังได้กล่าวถึงการสอนให้นักเรียนเกิดวินัยในตนเองนั้น เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลาและความมั่นใจ นอกจากนี้จะสอนโดยการให้ความรู้ความเข้าใจและการให้ลงมือปฏิบัติเองแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดคือ การปฏิบัติแบบอย่างที่ดี ครูผู้สอนต้องเป็นคนที่มิวินัยในตนเองเสียก่อน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537: 12) แนะนำแนวทางในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศที่มีการผ่อนคลาย
2. ให้โอกาสเด็กริเริ่มทำกิจกรรมอย่างอิสระ
3. สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล
4. เปิดโอกาสให้เด็กช่วยกันสร้างข้อตกลง
5. แสดงความชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติตามข้อตกลง ให้กำลังใจ
6. ทบทวนสิ่งที่เด็กได้กระทำ โดยการถามหรือชมเชย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 47) กล่าวถึง การสร้างระเบียบวินัยสำหรับเด็ก คุณลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก ตลอดจนนิสัยทางด้านระเบียบวินัยของเด็ก จะเกิดขึ้นไม่ได้หากครูไม่ส่งเสริมให้เด็กได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย การสร้างระเบียบวินัยสำหรับเด็กอนุบาล ควรดำเนินการ ดังนี้

1. สร้างกฎของห้องเรียนให้เด็กรับรู้กฎนั้นด้วยเหตุผล โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองให้เด็กปลอดภัย และมีความเป็นอยู่ในห้องเรียนด้วยดี
2. เด็กเรียนรู้เรื่องการควบคุมตนเองพร้อมกับสำรวจขีดจำกัด เช่น ไม่ทำร้ายรังแกเพื่อน ไม่ลักขโมยของผู้อื่น
3. ครูชี้แนะแนวทางออกเมื่อเด็กทำผิดจนเด็กเกิดความรู้ว่า ตนเองควรปรับปรุงแก้ไข โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น

กุลยา ตันติผลชีวะ (2542ข: 80 – 81) กล่าวถึง หลักการสร้างวินัยให้แก่เด็ก ดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีกับเด็ก การสอนวินัยต้องค่อยเป็นค่อยไป ใส่ใจและพยายามในการสร้างด้วยการใช้สัมพันธภาพที่ดีกับเด็ก ให้คำแนะนำชี้แจงถึงการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ฝึกเด็กให้รู้จักการบังคับตนเองอย่างมีเหตุผล ให้กำลังใจเมื่อเด็กทำถูกต้องและชมเชย ใช้วิธีการชักจูงใจให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มากกว่าการบังคับ โดยคำนึงถึงความรู้สึกจิตใจของเด็ก และความสามารถของเด็กในการพัฒนาตามระดับอายุ การสอนวินัยเด็กด้วยความรักและให้สิ่งที่ดีที่สุดกับเด็กจะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีกับการมีวินัย
2. ให้อิสระแก่เด็กในการมีความคิดเป็นของตนเอง ด้วยการให้คำแนะนำปรึกษาเมื่อเด็ก เล่นกับเพื่อนหรือมีปัญหาในการเล่น เด็กควรได้รู้ว่า ทำไมต้องมีวินัย พฤติกรรมใดที่ยอมรับได้ และพฤติกรรมใดที่ผิด เมื่อผิดแล้วต้องแก้ไข เพราะหากเกิดซ้ำแล้วไปแก้ไข จะทำให้เด็กคับข้องใจ

3. สร้างให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายด้วยการติดตามให้ข้อมูล ย้อนกลับ ชี้แนะ ไม่ติหรือว่ากล่าวเด็กให้เสียใจ ไม่เปรียบเทียบเด็กกับผู้อื่นให้เด็กรู้สึกเป็นปมด้อย แต่ประเมินให้เด็กเห็นถึงการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองและข้อควรต้องแก้ไข

4. ให้การยกย่องชมเชยในทันทีที่เด็กกระทำหรือปฏิบัติ อย่ายืดถึงสิ่งที่ไกลตัว เด็กจะไม่เข้าใจ เช่น ทำดีไปเถอะ โตขึ้นแล้วจะดีเอง เด็กไม่ทราบ หรือใช้คำยาก เด็กไม่เข้าใจ เช่น คนดีเป็นคนเก่ง เป็นต้น ในขณะที่ฝึกเด็ก เด็กอาจจะดีครั้งบ้าง เอาแต่ใจตนเองบ้าง ต้องให้อภัยอย่าเอาแต่ใจ

5. การฝึกวินัยต้องสม่ำเสมอ เราไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กได้ในทันทีทันใด ต้องฝึกซ้ำๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กซึมซับไปเป็นนิสัย เมื่อผิดต้องลงโทษทันทีเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง ถ้าเด็กทำดีต้องชมเชย

ก่อนอื่นครูจะต้องสร้างความเชื่อมั่นในตัวเด็กและเสริมสร้างให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง ด้วยวิธีการต่างๆ นอกจากนั้นครูควรแนะแนวการปฏิบัติ ช่วยให้เด็กค่อยๆ เกิดความเชื่อมั่นขึ้นว่า เขาสามารถทำได้ด้วยตนเอง เขารับผิดชอบการกระทำของเขาได้ รวมทั้งทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าเขาเป็นหนึ่งในการร่วมสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ นั้นด้วย การให้นักเรียนคิดเองบ้างจะให้นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น วิธีการนี้ครูต้องทำให้เหมือนกับการเล่นโดยไม่ใช้วิธีการบังคับ ชูเชิญ จะเห็นความเปลี่ยนแปลงในเด็กอย่างเด่นชัด

สิ่งหนึ่งที่ครูควรทำคือ พยายามให้เด็กคิดได้เองว่าการทำเสียงนกหวีด หรือการรังแกเพื่อนนั้น เป็นสิ่งที่น่ารำคาญสำหรับผู้อื่นมากเพียงใด บางครั้งครูให้เด็กช่วยวิจารณ์การกระทำนั้นๆ และจะช่วยกันหาข้อเสนอนะที่ ดี อย่างไรก็ตามครูต้องไม่ลืมว่าระยะความสนใจของเด็กนั้นสั้นมาก จึงควรรับหาข้อยุติเสียก่อนที่เด็กจะเริ่มเบื่อและลงมือก่อความใหม่

ครูควรมีศรัทธาในตัวเด็กเสียก่อน จะต้องหมั่นแสดงความรัก ความอบอุ่นต่อเด็ก คำพูดของครูเพียงสองสามคำที่แสดงถึงความศรัทธาต่อความสามารถของเขา อาจจะทำให้มีความสนใจกับงานนั้นได้เป็นเวลานาน ครูจะต้องช่วยชมเชย พร้อมกับแสดงความเชื่อมั่นว่า เขาทำได้ ถ้าพบเด็กที่ไม่เคยรู้จักคิดถึงผู้อื่น ครูก็ต้องพยายามอดทนช่วยเหลือ นอกจากนี้ควรช่วยให้เด็กที่ไม่เชื่อว่าตนเองจะทำได้เอาชนะความรู้สึกดังกล่าวได้อย่างไรก็ตาม การควบคุมตนเองของเด็กปฐมวัยให้ได้ตลอดไปนั้นเป็นเรื่องยาก แต่ก็เป็นไปได้ถ้ามีคนคอยให้กำลังใจ การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างง่ายดาย ถ้าได้รับการเสริมแรงจากการเรียนรู้ นั่นคือมั่นใจว่าจะทำได้ เป็นที่ยอมรับของเพื่อนและได้รับความรักจากทุกคน (ทักษิณาสวนานนท์. 2519: 41 – 42)

ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเสริมสร้างความมีวินัยในตนเองให้กับเด็กปฐมวัยนั้น ควรใช้วิธีการจูงใจมากกว่าการบังคับ ควรทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป และต้องมีความสม่ำเสมอ จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง สร้างบรรยากาศให้เด็กได้คิดและตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ครูควรจะต้องเสริมสร้างความมั่นใจ ใช้วิธีการเสริมแรง ให้เด็กเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเองอย่างมั่นใจ และที่สำคัญครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความมีวินัยในตนเอง

1.7 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 30 ราชี ทองสวัสดิ์. 2529; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ง่ายเพียงแต่การกำหนดและการจัดกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม การทำซ้ำๆ จะแทรกซึมเป็นนิสัยที่ดีในตัวเด็ก การสอนโดยตรง การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีและการจัดกิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้และหล่อหลอมการมีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นสิ่งที่ครูหรือแม่แต่ผู้ปกครองควรเอาใจใส่และคำนึงถึงเสมอในการให้การศึกษแก่เด็กปฐมวัย

มาซารุ อุบุกะ (1971: 100; 118 – 119; ชีระ สุมิตร และ พรอนงค์ นิยมคำ แผลและ เรียบเรียง) กล่าวว่า iva เด็กรู้จักเวลา ถ้ามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างมีระเบียบ ความเป็นระเบียบนี้ ควรมี อยู่ในชีวิตประจำวันของเด็กไม่ว่าจะเป็นการให้นม หรือให้อาหาร ควรฝึกให้เด็กรู้จักทั้งระเบียบเวลา และ มารยาท ความสนใจ คือ ยากกระตุ้นที่ดีที่สุดในการสร้างระเบียบวินัย การสร้างระเบียบวินัยต้องอาศัย สิ่งดึงดูดความสนใจ และจำเป็นต้องใช้เครื่องมือต่างๆ “ถ้าเราไม่ให้อาหารเขียนและเขียนแก่เด็ก แล้วชวนให้แกวาดรูปย่อมเป็นไปได้ หากเด็กมีสีเขียนและกระดาษวาดเขียนอยู่ใกล้ตัวตลอดเวลา เด็กย่อมเกิดความสนใจอยากวาดภาพ”

การจัดกิจกรรมและบรรยากาศที่กระตุ้นดึงดูดความสนใจของเด็ก ตอบสนองการอยากรู้อยากเห็น และอยากทำ ที่สำคัญ ครูปฐมวัยต้องเตรียมจัดกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กได้เรียนรู้ระเบียบในชีวิตประจำวัน การที่เด็กได้เล่นได้ทำซ้ำๆ ต่อเนื่องในกิจวัตรประจำวันเป็นการส่งเสริมความมีระเบียบวินัย ให้กับเด็กปฐมวัย ความสนใจ คือ ยากกระตุ้นที่ดีที่สุดในการสร้างระเบียบวินัยสำหรับเด็กปฐมวัย

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง

งานวิจัยต่างประเทศ

เชเวียคอฟ และ ฟริทซ์ (เตือนใจ ยอดนิล. 2530: 44; อ้างอิงจาก Sheviakov; & Fritz. 1965) ได้ศึกษาถึงประเภทของวินัยที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กว่า ไม่ควรเป็นวินัยที่มีรากฐานจากการปฏิบัติตามคำสั่งและให้ความเห็นต่อไปอีกว่า ควรเป็นเรื่องของความตั้งใจ ซึ่งมีใช้การกระทำตามคำสั่ง หรือ เพราะการลงโทษ นั่นคือ การปลูกฝังให้เกิดวินัยในตนเอง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความชื่นชอบ และ รักในอุดมคติ

ฮอฟแมน (จินดา น้ำเจริญ. 2540: 12; อ้างอิงจาก Hoffman. 1970: 286) ศึกษา การฝึกวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผล การปล่อยปละละเลย และการรวมอำนาจ ผลการศึกษาพบว่า บิดามารดาที่ฝึกวินัยโดยใช้วิธีการให้เหตุผลจะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัย โดยบิดามารดาที่ปล่อยปละละเลยหรือรวบอำนาจ

ไบรอันท์ (Bryant. 1971: 4854 – B) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน ที่มีความเชื่อต่างกัน โดยให้ครูบรรยายลักษณะของนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนกับนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจนอกตน กลุ่มละ 20 คน พบว่า เด็กที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีวินัยในตนเอง

มากกว่า ปรับตัวได้ดีกว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีความอดทนมากกว่าเด็กที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน

วิกกินส์ (Gough; citing Wiggins. 1971: 2899) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความวินัยในตนเอง พบว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองสูง จะมีความรับผิดชอบมาก มีความวิตกกังวลน้อย มีความอดทน มีเหตุผลของตนเอง มีความยืดหยุ่นในความคิด และมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ และยังพบว่าโดยทั่วไป จะมีสุขภาพสมบูรณ์ดีกว่าผู้ที่ขาดวินัยในตนเอง

ฟิลเอลลา (Filella. 1975: 146) ศึกษาเกี่ยวกับแรงผลักดันภายในตัวเด็ก พบว่า พ่อแม่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการสร้างวินัยให้กับเด็ก พ่อแม่ต้องไม่ตามใจหรือเข้มงวดกับเด็กจนเกินไป อิศรภาพจำเป็นต่อการเรียนรู้และการเจริญเติบโตของเด็ก แต่ก็ควรมีขอบเขตที่เหมาะสม ถ้ามากเกินไป เด็กมักจะยุ่งยากใจและถ้าน้อยเกินไปเด็กก็จะเกิดความรู้สึกต่อต้าน

งานวิจัยในประเทศ

อรรรณ สุ่มประดิษฐ์ (2533: 77) ศึกษา พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัยและระดับขั้นการเล่นทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นแบบไทย และการละเล่นที่จัดอยู่ทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นแบบไทย มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นแบบทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านความมีระเบียบวินัยสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นแบบทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 มีระดับการเล่นทางสังคมแตกต่างจากเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นแบบทั่วไป อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สายพิน ประจสุวรรณ (2538: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม โดยเด็กร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์และสร้างสรรค์กฎเกณฑ์เด็กอายุ 5 – 6 ปี ชั้นอนุบาลราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 จำนวน 92 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมโดยเด็กร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์และสร้างสรรค์กฎเกณฑ์ มีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จิตรา ชนะกุล (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมวงกลมแบบกลุ่มย่อย ในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนวัดเทพลีลา กรุงเทพมหานคร จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน พบว่า หลังการฝึกด้วยกิจกรรมวงกลมแบบกลุ่มย่อย นักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

จินดา หน้าเจริญ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัยแบบวางแผนปฏิบัติและทบทวนที่มีต่อวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 30 คน ของโรงเรียนอนุบาลระยอง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย

แบบวางแผนปฏิบัติและทบทวนมีพฤติกรรมด้านวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภัค ไหวหากิจ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรมและการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความมีวินัยในตนเองสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ

ต้องจิตต์ จิตดี (2547: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยโดยการจัดประสบการณ์กิจกรรมดนตรีตามแนว คาร์ล ออร์ฟ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 5 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนอนุบาลเทพารักษ์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมดนตรี ตามแนว คาร์ล ออร์ฟ มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญ .05

ศศิพันธ์ นิลจันทร์ (2547: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเล่านิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 สถานรับเลี้ยงเด็กดงประทีป มูลนิธิดงประทีปชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตยหลังจากได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญ 0.1

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า การฝึกวินัยในตนเองให้เกิดขึ้น นั้นเป็นสิ่งสำคัญและมีผลดีต่อตัวเด็กเองและสังคมโดยรวม ดังนั้นจึงควรจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัยความต้องการและธรรมชาติของเด็ก ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักการปรับตัว มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน อันเป็นการฝึกวินัยในตนเองให้กับเด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นและการละเล่นที่บ้านของไทย

2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการการเล่น

2.1.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเล่น

ทฤษฎีการเล่นแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 กลุ่มทฤษฎี คือ กลุ่มทฤษฎีการเล่นคลาสสิก และกลุ่มทฤษฎีการเล่นร่วมสมัย

1. ทฤษฎีการเล่นคลาสสิก (Classical Theories of play)

ทฤษฎีการเล่นคลาสสิกนี้ได้พัฒนาขึ้นในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 19 ถึงช่วงตอนต้นของศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีเหล่านี้ได้พยายามอธิบายถึงปรากฏการณ์การเล่นของเด็กในลักษณะต่างๆ แต่เนื่องจากไม่มีข้อมูลสนับสนุน ทฤษฎีเหล่านี้จึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎี

เหล่านี้ มีประโยชน์อย่างมาก เพราะจะช่วยให้เข้าใจถึงแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการเล่นในอดีต ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้ ได้แก่

1.1 ทฤษฎีพลังงานเหลือใช้ (Surplus Energy theory)

ทฤษฎีพลังงานเหลือใช้พัฒนาโดย คาร์ล กร็อส (Karl, Groos) ซึ่งได้แนวความคิดเบื้องต้นจาก อริสโตเติล (Aristotle) แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้เชื่อว่า อินทรีย์จะใช้พลังงานไปประกอบกิจกรรม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการอันได้แก่การทำงาน หรือเพื่อไปประกอบกิจกรรมที่ไม่มีเป้าหมายอันได้แก่การเล่น แต่ว่าการเล่นจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออินทรีย์ มีพลังงานเหลือใช้จากการประกอบภาระงานแล้ว นั่นคืออินทรีย์จะต้องใช้พลังงานในการทำงานก่อน แล้วจึงนำพลังงานที่เหลือมาใช้ในการเล่นแนวคิดของทฤษฎีนี้ได้รับการสนับสนุนจาก นักการศึกษาพอประมาณ แม้ว่าเขาจะไม่วัดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้มาก่อนเลย ซึ่งอาจจะทดสอบได้โดยการลองถามนักการศึกษาว่า ทำไมเด็กจึงชอบเล่นมักจะได้คำตอบว่าเด็กมีพลังงานเหลือเพื่อ เขาก็เอาพลังงานนี้มาใช้ในการเล่น

1.2 ทฤษฎีการผ่อนคลาย (Relaxation theory)

แพททริก (Patrick, 1916) พัฒนาทฤษฎีนี้โดยอาศัยแนวความคิดที่ว่า การเล่นนั้น เพื่อที่จะสนองความต้องการที่จะผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ โดยที่เขาถือว่า การงานในสภาพของสังคมปัจจุบันนี้ต้องการคนที่แสดงเหตุผลในลักษณะรูปธรรม มีความตั้งใจสูง และกิจกรรมนั้นจะต้องอาศัยความละเอียดอ่อน อีกทั้งมีการแข่งขันและเปรียบเทียบผลงานเหล่านั้นด้วย จึงทำให้เกิดความเครียดและนำไปสู่ความผิดปกติทางระบบประสาท ซึ่งไม่เหมือนกับสังคมในสมัยโบราณ สังคมสมัยนั้น จะทำกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การวิ่ง การกระโดด การปาของ เป็นต้น กิจกรรมแบบเดี่ยวนี้อาจกลับมาเป็นกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ของคนในสังคมสมัยใหม่แทน ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจ และนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันนี้พอประมาณ แต่ทว่าทฤษฎีไม่ได้อธิบายถึงการเล่นของเด็กอย่างชัดเจน เพราะถ้าการเล่นนั้นทำเพื่อจะผ่อนคลายความเครียดจากการทำงาน แต่ทว่าเด็กไม่ได้ทำงาน ทำไมจึงต้องเล่นด้วยกรณีนี้ แพททริกอธิบายว่า การเล่นนั้นถือว่าเป็นธรรมชาติของเด็กที่จะต้องเล่นที่จะต้องกระทำ และเราพยายามใช้คำว่าเล่น เพื่อที่จะแยกออกจากกิจกรรม การทำงานที่เครียดของสังคมผู้ใหญ่

1.3 ทฤษฎีการทำซ้ำ (Recapitulation theory)

ทฤษฎีนี้ได้รับแนวคิดมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการของ ดาร์วิน (Darwin) โดยที่เขาเชื่อว่ามนุษย์เรานั้นวิวัฒนาการมาจากสัตว์เซลล์เดียว จากแนวคิดนี้เอง การเล่นของมนุษย์จึงถือได้ว่าเป็น มรดกที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษนั่นเอง เช่น การที่เด็กเล่นน้ำนั้นเป็นการอธิบายว่าบรรพบุรุษของมนุษย์นั้น มาจากทะเลการขุดดินหรือทรายนั้นเป็นการแสดงถึงการขึ้นฝั่งครั้งแรกของ บรรพบุรุษของมนุษย์ การปีนต้นไม้ นั้น เป็นการนำมนุษย์เราขึ้นไปสู่บรรพบุรุษเก่าคือลิง และการเล่นเป็นกลุ่ม ย้อนให้เห็นถึงชีวิตของมนุษย์ในการรวบรวมเป็นเผ่าพันธุ์ต่างๆ ความคิดเห็นแนวนี้ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์พอสมควร แต่ทว่าทฤษฎีนี้ ไม่สามารถจะนำมาอธิบายในรูปแบบของการเล่นใหม่ๆ ของเด็ก ตลอดจนการเล่นกับตุ๊กตา เป็นต้น

1.4 ทฤษฎีการเล่นโดยสัญชาตญาณ (Instinct Practice theory)

คาร์ล กรูส (Karl, Groose) ได้กล่าวไว้ว่า สัตว์มักจะเล่นเพื่อเตรียมตัวสำหรับใช้ชีวิตในอนาคตเป็นลักษณะของสัญชาตญาณเพื่อที่จะฝึกให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสัตว์บางชนิดที่จะต้องเป็นอิสระจากแม่ทันทีที่เกิดมา ดังนั้นการเล่นของสัตว์เหล่านั้นจึงเป็นการฝึกฝนทักษะต่างๆ ที่จำเป็นเมื่อโตขึ้นจากแนวคิดนี้เอง จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อประสบการณ์ชีวิตเบื้องต้นของเด็กเพราะการที่เด็กได้มีประสบการณ์ หรือไม่มีประสบการณ์ในการเล่นนี้ จะมีผลต่อชีวิตในอนาคตของเด็ก การที่เด็กได้มีโอกาสเล่นมาก ก็จะทำให้เด็กได้มีโอกาสฝึกทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตเมื่อโตขึ้น อีกทั้งประสบการณ์เหล่านี้ จะช่วยให้เด็กสามารถที่จะควบคุมความสามารถของตนเอง และสภาพแวดล้อมได้ ทั้งอาจจะช่วยพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและสติปัญญาอีกด้วย และเด็กที่ขาดประสบการณ์ในการเล่นก็จะขาดทักษะต่างๆ ที่จำเป็น

2. ทฤษฎีการเล่นร่วมสมัย (Contemporary Theory of play)

ทฤษฎีการเล่นร่วมสมัยนี้อาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ด้วยกัน 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา และทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นั้น มี فروยด์ และ อีริกสัน เป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งทฤษฎีนี้มุ่งที่พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ ทฤษฎีมองการเล่นในแง่ของพฤติกรรมของความรู้สึก ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญามี เพียเจต์เป็นผู้นำ ทฤษฎีนี้เน้นที่กระบวนการและเนื้อหาของการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา เหตุนี้ทฤษฎีนี้ จึงมองการเล่นในแง่ของพฤติกรรมทางสติปัญญา ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมนิยมนั้น ผู้นำกลุ่ม ได้แก่ สกินเนอร์ ซึ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ของอินทรีย์กับสภาพแวดล้อมโดยเขามองการเล่นนั้นเป็นพฤติกรรมในลักษณะที่พิเศษไปจากพฤติกรรมปกติ เท่านั้น ซึ่งการเกิดของพฤติกรรมนี้ถือได้ว่าเป็นการเกิดตามปกติของพฤติกรรมโดยทั่วไป

2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติการเล่นของเด็กนั้นเริ่มจากการสังเกตของ فروยด์ ต่อมา โรเบิร์ต วอลเดอร์ (Robert, Walder. 1933) ได้นำความคิดของ فروยด์ ที่ได้จากการสังเกตการเล่นของเด็กมารวบรวมเข้าด้วยกัน และต่อมา อีริก อีริกสัน ได้นำเอาทฤษฎีนี้มาปรับปรุงอีกครั้ง (Erik, Erikson. 1950) فروยด์ กล่าวว่า การเล่นนั้นเกิดจากการต้องการความพึงพอใจ ซึ่งการที่เด็กจะบรรลุถึงความพึงพอใจได้นั้น จะต้องสนองด้วยการเล่นนั่นเอง เช่น การที่เด็กเล่นเป็นมนุษย์อวกาศ นักขับรถแข่ง พยาบาล หรือแม่ ก็เพื่อที่จะแสดงออกถึงความต้องการที่ทำให้ตนเองมีความพึงพอใจมากขึ้น فروยด์ ยังได้มองเห็นอีกว่าการเล่นนั้นมีคุณค่าอย่างมากในแง่ของการบำบัด เพราะการเล่นจะช่วยให้เด็กสามารถลดความไม่พึงพอใจอันเกิดจากประสบการณ์ได้โดยค่อยๆ ลดความวิตกกังวลลง วอลเดอร์ (Walder) มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับ فروยด์ แต่เขาคิดว่าการเล่นเพื่อลดความวิตกกังวลนั้นไม่สามารถอธิบายถึงกิจกรรมการเล่นที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ที่ไม่พึงพอใจอย่างซ้ำๆ ของเด็กได้ วอลเดอร์จึงได้เสนอแนวคิดที่เรียกว่า “การถูกบังคับให้ทำซ้ำๆ ซากๆ” โดยเขากล่าวว่า เมื่อเด็กมีประสบการณ์ที่ไม่พึงพอใจ เด็กไม่สามารถที่จะลดมันได้หมดทันทีในเวลานั้นๆ แต่เด็กจะต้องสร้างประสบการณ์นั้นซ้ำแล้ว ซ้ำอีก

โดยการเล่นเพื่อที่จะลดความเข้มข้นของประสบการณ์ที่ไม่พึงพอใจนั้นลง จากการสังเกตของ บราวน์ เคอร์รี่ และ ทิลนิจ (Brown, Curry; & Titlnich. 1971) เป็นตัวอย่างที่ดีในการที่จะสนับสนุนความคิดของ “การถูกบังคับให้ทำซ้ำๆ ซากๆ” โดยที่เขาพบว่าเมื่อเด็กปฐมวัยกลุ่มหนึ่ง ได้มีประสบการณ์จากการที่เห็นคนบาดเจ็บ ซึ่งเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในขณะที่เด็กกำลังเล่นอยู่ที่สนาม ในขณะที่คนงานกำลังปีนบันไดเพื่อซ่อมแซมอาคาร และปรากฏว่า คนงานนั้นตกลงมาได้รับบาดเจ็บสาหัส เด็กได้เห็นครูวิ่งเข้าไปช่วยปฐมพยาบาล และเห็นรถพยาบาลวิ่งเข้ามารับคนเจ็บไปส่งที่โรงพยาบาล จากนั้นในอาทิตย์ ต่อมาครูพบว่า เด็กได้มีการเล่นชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นมาคือเด็กคนหนึ่งทำท่าปีนกองอิฐ และแก้มตกลงมา ในขณะที่เด็กอีกคนแสดงบทบาทเป็นครูเข้าไปช่วยปฐมพยาบาล และเด็กอีกคนหนึ่งเป็นผู้ดูแลพยาบาล ซึ่งการเล่นชนิดนี้จะเกิดขึ้นบ่อยมากในช่วงแรกและหลายวันต่อมาการเล่นชนิดนี้ จะค่อยๆลดจำนวนลง และอาทิตย์ต่อมาแทบจะกล่าวได้ว่า ไม่มีการเล่นประเภทนี้เกิดขึ้นอีก หรือถ้าจะเกิดขึ้นก็เกิดขึ้นน้อยครั้งมาก การเล่นของเด็กเช่นนี้แสดงว่า เด็กสามารถที่จะใช้การเล่นเพื่อลดความตื่นเต้นจากประสบการณ์ที่พบเห็นที่ไม่พึงพอใจได้

นอกจากนี้ พรอยด์ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงการเล่นของเด็กและการจินตนาการของผู้ใหญ่ โดยที่เขามองเห็นว่ามีกระบวนการคล้ายๆ กัน เพียงแต่เกิดขึ้นในมุมที่ต่างกันเท่านั้นเอง ซึ่งการเล่นของเด็กนั้นเป็นการสร้างโลกของความฝันให้เข้าอยู่ในโลกของความเป็นจริง เช่น เด็กจินตนาการโดยใช้นิ้วมือเป็นปืนและยิงแต่จินตนาการของผู้ใหญ่นั้น กลับตรงกันข้าม คือการสร้างความฝันให้แยกออกจากโลกของความเป็นจริง เช่น ผู้ใหญ่จะสร้างจินตนาการไปเที่ยวรอบโลก

อีริคสัน ได้ขยายผลงานของพรอยด์ และ วอลเตอร์ ออกไปอีกโดยเพิ่มมิติใหม่ๆ เข้าไปอธิบายการเล่นของเด็ก เพื่อให้เข้าใจการเล่นของเด็กมากยิ่งขึ้น ซึ่งเขาได้อธิบายการเล่นของเด็กว่าเป็นการพัฒนาตามขั้นตอนเด็กจะเข้าใจเกี่ยวกับโลกที่เขาอยู่ โดยการที่พบสิ่งใหม่ๆ และสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เขาแบ่งขั้นตอนของการพัฒนาการเล่นของเด็กออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การเล่นเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งการเล่นชนิดนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิด โดยที่ศูนย์กลางของการเล่นนั้นอยู่ที่ตัวของเด็กเอง ซึ่งในระยะแรกนั้นเราอาจจะไม่ได้คิดว่า สิ่งที่เด็กทำนั้นเป็นการเล่นของเด็กเพราะการเล่นของเด็กในระยะนั้น จะเริ่มโดยการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซ้ำๆ ซากๆ ตลอดจนส่งเสียงซ้ำๆ ซาก อยู่ตลอดเวลา เป็นต้น ต่อมาเด็กทารกจะมุ่งความสนใจในการเล่นออกไปที่คนอื่นหรือของสิ่งอื่นๆ เช่น การใช้เสียงระดับต่างๆ กันเพื่อดูการตอบสนองของแม่หรือการสำรวจหน้าและร่างกายของแม่ด้วยมือ เป็นต้น การเล่นเกี่ยวกับตนเองนั้นเป็นการเริ่มต้นที่จะเรียนรู้ลักษณะต่างๆ ของโลกที่เขาอยู่

2. การเล่นในโลกเล็กๆ ของเด็ก คือ เด็กจะเล่นกับของเล่นและวัตถุต่างๆ รอบตัว ซึ่งการเล่นในโลกเล็กๆ ของเด็กนี้เองจะเป็นการช่วยปรับปรุงตนเอง ซึ่งในโลกของสิ่งของนั้น มีกฎเกณฑ์บางอย่างที่เด็กจะต้องเรียนรู้ คือ ของนั้นอาจจะแตกสลายได้ ของนั้น อาจจะเป็นของคนอื่นได้ อีกทั้งอาจถูกควบคุมโดยอำนาจของผู้ที่เหนือกว่าได้ ถ้าเด็กไม่สามารถจัดการกับโลกเล็กๆ ของเขาได้แล้วจะทำให้เขากลับไปสู่การเล่นในช่วงแรกคือการไปเล่นเกี่ยวกับตนเอง

3. การเล่นในสังคมจะเริ่ม เมื่อเด็กมีอายุในช่วงที่จะเข้าสู่สถานศึกษาปฐมวัยหรืออาจกล่าวว่า เด็กเริ่มเข้าไปสู่สังคมที่กว้างกว่า อีกทั้งจะต้องรู้จักการแบ่งปันของเล่นกับผู้อื่น ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาการเล่น แต่ทว่าความสำเร็จในการพัฒนาขั้นตอนนี้เป็นผลเนื่องมาจากความสำเร็จในการพัฒนาในสองขั้นตอนแรก ในขั้นตอนนี้เด็กจะต้องเรียนรู้ว่าเมื่อไรที่เขาควรจะเล่นคนเดียว และเมื่อไรเขาควรจะเล่นในสังคม ตัวอย่างเช่น เมื่อเขาเกิดความคับข้องใจในการเล่นร่วมกับผู้อื่นเขาก็จะหลบออกมาเล่นคนเดียว การหลบออกมาเล่นคนเดียวนั้น เป็นการช่วยพัฒนาด้านอารมณ์ของเด็ก ทำให้เด็กมีอารมณ์ดีขึ้น

อิริคสัน สรุปว่า การเล่นนั้นมีลักษณะโดยเฉพาะและมีความหมายต่อบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคนซึ่งความหมายของการเล่นนั้นสามารถสังเกตได้จากรูปแบบเนื้อหา คำพูดและความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับการเล่นด้วย

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

เพียเจต์ มองการเล่นเป็นกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญา และลักษณะของการเล่นนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเล่นของเด็กจะเริ่มจากการเล่นโดยใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor Play) ซึ่งจะมีพฤติกรรมในลักษณะที่เป็นการสำรวจ จับต้องวัตถุนับว่าเป็นการฝึกเล่นและพัฒนาการเล่นควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสติปัญญาขั้นการแก้ปัญหาด้วยการกระทำ (Sensorimotor) การเล่นชนิดนี้จะยุติลงเมื่อเด็กอายุประมาณ 2 ขวบ ต่อมาเด็กจะเริ่มเล่นเกี่ยวกับการสร้าง (Constructive Play) คือแทนที่เด็กจะเล่นเพื่อสำรวจ เด็กจะเริ่มรู้จักนำเอาสิ่งของมาสร้างให้เป็นสิ่งต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งนับว่าเป็นการเล่นที่มีวัตถุประสงค์ส่วนการเล่นโดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Play) จะเกิดขึ้นในช่วงที่เด็กมีอายุปลายๆ 2 ขวบ และจะพัฒนาได้อย่างเต็มที่เมื่อเด็กมีอายุได้ประมาณ 3 – 4 ขวบ การที่เด็กจะเล่นโดยใช้สัญลักษณ์นี้ได้ ก็ต่อเมื่อสติปัญญาของเด็กได้พัฒนาอย่างเป็นระบบระเบียบแล้ว โดยที่เด็กจะสามารถใช้สัญลักษณ์ และอ้างถึงวัตถุที่ไม่มีอยู่ในขณะนั้นได้โดยใช้ภาษา และทำทางในการแสดงออกถึงความคิดนั้นๆ

การเล่นโดยใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor Play)

เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุราว 2 ขวบ การเล่นของเด็กในระยะนี้จะมีลักษณะของการสำรวจและทำพฤติกรรมซ้ำๆ ซากๆ ในระยะแรก สิ่งที่เด็กกระทำนั้นยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด คือ มอง ฟัง และทำมือเคลื่อนไหวไปมา ส่งเสียง ซึ่งนับว่าเป็นประสบการณ์การเล่นครั้งแรก โดยที่การเล่นนี้จะเกี่ยวข้องกับส่วนต่างๆ ของร่างกาย จากนั้นเมื่อพัฒนาไปถึงขั้นหนึ่งแล้วเด็กจะเริ่มเล่นกับวัตถุสิ่งของในช่วงแรกนี้ เด็กต้องการที่จะได้เห็นและได้ยินเสียงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ข้อมูลซ้ำๆ ซากๆ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของเด็ก เด็กชอบที่จะได้ยินเสียงหรือเห็นสิ่งต่างๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก การทำเช่นนั้น จะทำให้เด็กสามารถแสดงทักษะใดทักษะหนึ่งได้

เมื่อเด็กอายุมากขึ้น และสามารถทำกิจกรรมหลายๆ อย่างได้แล้ว การเล่นแบบสำรวจและการจับต้องของเด็กจะเริ่มเปลี่ยนไป เด็กสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบตัวของตัวเด็กเอง เช่น เริ่มเล่นโดยเอามือตีน้ำหรือตีผผพ่อแม่ เป็นต้น ซึ่งการเล่นเพื่อเข้าสู่สังคม

(Social Play) จะเริ่มขึ้นในช่วงนี้ เด็กจะพอใจมากถ้าสามารถดึงผมพ้อได้ นับว่า เป็นการเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม เด็กจะรู้จักการส่งเสียงที่มีความหมายซ้ำๆ ซากๆ ทำเสียงอ้ออ และจะพยายามสนองตอบต่อภาษาของผู้อื่น

เมื่อเด็กเริ่มคลาน ปีน และเคลื่อนไหวร่างกายไปรอบๆ ได้แล้ว เด็กต้องการที่จะสำรวจจับต้องสิ่งของมากยิ่งขึ้น ดูเหมือนว่าเด็กจะแข่งขันในการสำรวจ และจับต้องสิ่งของทุกอย่างที่อยู่ในสายตาของตัวเอง เด็กที่อยู่ในวัยนี้สร้างความลำบากใจให้แก่ผู้ดูแลเป็นอย่างมาก เด็กมักจะหยิบของทุกอย่างใส่ปากจึก ขว้างปากระดาษ ดูเหมือนว่า จะไม่มีสิ่งใดที่จะพ้นไปจากมือของเด็กได้เลย แต่ทว่าการเล่นในช่วงนี้ มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก และเป็นหนทางที่สำคัญในการที่เด็กจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกที่อยู่รอบตัวของตัวเอง

เมื่อเด็กมีอายุได้ราวๆ 1 ขวบ การเล่นชนิดใหม่ จะเริ่มพัฒนาขึ้น เช่น เด็กจะเล่นป้อนอาหารตุ๊กตา และสร้างเอาจมหนึ่งของผ้าปูโต๊ะเป็นผ้าห่ม เท่ากับว่า เด็กเริ่มใช้จินตนาการในการเล่นนอกจากนี้ เด็กยังสามารถจำวัตถุและสิ่งของได้แม้ว่าสิ่งของนั้นจะไม่ได้อยู่ในตำแหน่งที่เดิมก็ตาม

การเล่นสร้าง (Constructive Play)

การเล่นแบบสร้างจะเกิดขึ้นในช่วงอายุ 18 เดือน ถึง 2 ขวบ ซึ่งการเล่นสร้างเป็นการเล่นที่มีวัตถุประสงค์ในการเล่นของตน ซึ่งวัตถุประสงค์ในการเล่นนั้นจะไม่มีขอบเขตจำกัด เด็กจะเล่นด้วยความพึงพอใจมากกว่าที่จะคำนึงถึงมาตรฐานต่างๆ ของสังคม เมื่อเด็กเริ่มรู้จักการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากการเล่นซ้ำๆ ซากๆ ของตน เด็กจะเริ่มจำลักษณะของการเล่นนั้น เพื่อที่จะทำให้การเล่นนั้นได้ผลตามที่ตนต้องการ ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และจะเล่นเป็นเวลานาน กิจกรรมการเล่นของเด็กจะไม่ยุติแค่นี้ แต่จะพัฒนาเรื่อยๆ ไปสู่การเล่นที่ใช้สัญลักษณ์

การเล่นที่ใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Play)

การเล่นที่ใช้สัญลักษณ์ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเด็กสามารถจำหรือสร้างใช้สิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีอยู่ในที่นั้นได้ เช่น การสร้างว่ามีขนมเพื่อที่จะป้อนให้ตุ๊กตา สร้างทำเป็นเอาผ้ามาพับเป็นเด็กทารก เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นจนกว่าเด็กจะมีอายุ 2 ขวบขึ้นไป และเด็กจะพัฒนาได้เต็มที่จนกว่าจะอายุได้ราวๆ 3 – 4 ขวบ ลักษณะการเล่นที่เป็นส่วนหนึ่งของ การเล่นที่ใช้สัญลักษณ์ที่ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาถึงขั้นสูงสุดแล้วเรียกว่า การแสดงละครสมมุติ การเล่นแบบนี้จะเริ่มจากคำว่า “เรามาสร้างทำเป็น...ดีกว่า” การแสดงออกนี้เป็นการแสดงออกอย่างอิสระถึงการรับรู้ทางสังคมของตัวเอง โดยการแสดงบทบาทของผู้อื่นและแสดงความรู้สึกต่อสังคมของตัวเอง

2.1.2 ความสำคัญของการเล่น

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่นไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

เพียเจท์ (เยาวพา เดเซคูปต์. 2528: 12; อ้างอิงจาก Piaget. n.d.) กล่าวว่า การเล่นจะมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาจากการเล่น เด็กสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ เข้ามาในสมองได้ เพียเจท์ ได้แบ่งการเล่นไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาทของการเล่น คือการระบายอารมณ์
2. การเล่นช่วยให้เข้าใจสิ่งที่เป็นามธรรม
3. การเล่นเป็นการเรียนรู้ทางสังคม

สคราร์ฟ (Scrafe. 1966) ได้กล่าวว่า การเล่นเป็นกระบวนการศึกษา โดยที่การเล่นของเด็กนั้น เป็นวิถีทางที่เขาจะสำรวจและทดลอง ในเวลาเดียวกันกับที่เขาสร้างความสัมพันธ์กับโลกที่เขาอยู่ด้วยตัวเอง ในกระบวนการเล่นนั้นเขาเรียนรู้ที่จะเรียน ตลอดจนการเรียนรู้ที่จะอยู่ในโลกที่จะใช้ชีวิตในการทำงาน และพัฒนาทักษะต่างๆ นอกจากนี้ ยังจะทำให้เขาเกิดความมั่นใจและในการเล่นนั้นเด็กจะเข้าใจตัวเองตลอดเวลา

เลขา ปิยอัจริยะ (2524: 18 – 47) กล่าวว่า การเล่นเป็นการตอบสนองความกระตือรือร้นใคร่รู้ของตนเองโดยไม่ต้องมีใครสอน การเล่นทำให้เกิดความรู้สึกอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลิน และพร้อมที่จะทำกิจกรรมซ้ำ เมื่อเกิดความพึงพอใจและสนใจ โดยไม่ต้องมีสิ่งอื่นมากระตุ้นไม่ว่าจะเป็นการให้รางวัลหรือการลงโทษ ทั้งยังเปลี่ยนแปลงให้เกิดการค้นพบสิ่งใหม่ๆ อย่างเสมอ การเล่นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากมาต่อการเจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของเด็ก ทั้งนี้เพราะการเล่นเป็นวิธีการหรือทางที่เด็กจะช่วยให้ตนเองสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงความคิดความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงรอบๆ ตัว

พัชรี สวนแก้ว (2536: 58) กล่าวว่า การเล่นเป็นกิจกรรมที่สำคัญมากต่อเด็ก เพราะนอกจากจะเป็นธรรมชาติของเด็กแล้วการเล่นยังเป็นสิ่งที่นำไปสู่การเรียนรู้จักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว สิ่งเหล่านี้จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เด็ก นอกจากนี้การเล่นยังช่วยให้เด็กได้พัฒนาไปสู่วิถีทางการดำเนินชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ประสบการณ์ที่เด็กได้จากการเล่นจะนำไปสู่การรับผิดชอบต่อตนเอง ช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กรมวิชากร (2540: 5) มีความเห็นว่า การเล่นเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเองการเล่นช่วยพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม เป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมกับธรรมชาติรอบตัว “การเล่น” เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 7) มีความเห็นว่า การเล่นของเด็กเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต ได้มีโอกาสทดลองสร้างสรรค์คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นมีอิทธิพล และมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ช่วยพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542: 10) กล่าวว่า การเล่นมีความสำคัญกับเด็กมาก ไม่เพียงแต่สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับเด็กเท่านั้น แต่ยังมีหมายถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นจะเป็นการเรียนรู้ของเด็กมากขึ้น ถ้าครูจัดเตรียมการเล่นอย่างมีจุดประสงค์ และการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ที่สนุกจะเห็นได้ว่า การเล่นของเด็กนั้นมีคุณค่าที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้

เด็กได้พัฒนาทักษะและการสร้างความสัมพันธ์ในทางสังคม เรียนรู้ที่จะใช้วัสดุและเครื่องมือต่างๆ รู้จักหน้าที่ของตนเอง รู้จักการที่จะเป็นผู้นำและผู้ตาม รู้จักเรียกร้องความต้องการของตนเอง เข้าใจบทบาทของพ่อ แม่เด็กหรือหมอ ในการที่เด็ก ปีน เดิน กระโดด วิ่ง นั้น เด็กได้ออกกำลังกาย เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อให้เจริญเติบโตและแข็งแรง อีกทั้งยังได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลคนอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เด็กได้สร้างสรรค์และเป็นการช่วยพัฒนาภาษาของเด็กอีกทางหนึ่งด้วย

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า การเล่นเกมคือการเรียนรู้ของเด็ก เป็นสิ่งสำคัญและสัมพันธ์กับกิจกรรมอะไรก็ได้ที่เด็กกระทำแล้วเกิดความสุขความพอใจ การเล่นเกมจะช่วยให้เด็กเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ประสบการณ์ที่เด็กได้จากการเล่นเกมจะนำไปสู่การรับผิดชอบต่อตนเอง ช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.1.3 ความหมายของการเล่น

ได้มีผู้ให้ความหมายของการเล่นไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

รูดอล์ฟ และ โคเฮน (Rudolf; & Cohen. 1984: 96) กล่าวว่า การเล่นเกมเป็นกระบวนการพัฒนาทั้ง 4 ด้านของเด็กคือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งการเล่นมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การเล่นเกมไปสู่การค้นพบเหตุผลและความคิด
2. การเล่นเกมเน้นการเชื่อมโยง
3. การเล่นเกมเน้นการนำเด็กไปสู่สมดุลทางอารมณ์

มากาเร็ท โลเวนเฟลด์ (Magaret, Lowenfeld. 1967) กล่าวว่า การเล่นเกมเป็นการแสดงออกถึงจินตนาการของเด็ก ทำให้เด็กได้ตระหนักถึงสภาพแวดล้อม นอกจากนั้นการเล่นเป็นการเตรียมตัวสำหรับชีวิตในอนาคตของเด็กอีกด้วย

ซูซาน ไอแซค (Susan, Isaacs. 1972) กล่าวว่า การเล่นเกมเป็นกระบวนการพัฒนาของเด็กทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

บุญเยี่ยม จริตดอน (2524: 92 – 93) ได้สรุปความหมายของการเล่นไว้ ดังนี้

1. การเล่นเกม คือ การใช้กำลังที่เหลือใช้ให้เป็นประโยชน์
2. การเล่นเกม คือ การพักผ่อน ขณะที่เด็กเล่นเกมได้ผ่อนคลายความตึงเครียด ได้

พักผ่อนไปในตัว

3. การเล่นเกมเห็นการเตรียมเด็กสำหรับชีวิตในอนาคต เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนเองที่จะต้องกระทำในอนาคตได้

นิรมล ชยุตสาหกิจ (2524: 1) กล่าวว่า การเล่นเกมเป็นการกระทำที่เป็นผลรวมของพฤติกรรมทั้งหมดของเด็ก การเล่นเกมเป็นการปรับตัวเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งรอบตัว และนำข้อมูลที่รู้และเข้าใจไปสะสมไว้ในโครงสร้างทางสติปัญญา เพื่อปรับขยายโครงสร้างเดิมให้กว้างใหญ่ขึ้น จัดเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะรับการเรียนรู้ต่อไป

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2533: 112) กล่าวว่า การเล่นของเด็กเป็นกิจกรรมหรือการกระทำใดๆ ที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก เพราะการเล่นเกิดจากความสมัครใจของเด็กเอง ไม่มีการบังคับใดๆ ทั้งสิ้น ลักษณะและประเภทของการเล่นแต่ละอย่างย่อมจะแตกต่างกันออกไปตามวัยและความต้องการของเด็ก

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การเล่น หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เด็กเล่นตามความสนใจของตัวเอง เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อพัฒนาความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2.1.4 ประโยชน์ของการเล่น

ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของการเล่นไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

กองบรรณาธิการแม่และเด็ก (2534: 79) มีความเห็นว่า การเล่นก็เหมือนกับการทำงานของเด็กเป็นการเตรียมเด็กเข้าสู่ความเป็นจริงของชีวิต ให้โอกาสเด็กได้แสวงหาความรู้ต่างๆ รอบๆ ตัวรวมทั้งให้ความสนุกสนาน การห้ามไม่ให้เด็กเล่นก็เท่ากับปิดโอกาสไม่让孩子ทำงานไม่ได้เตรียมตัวสู่ความเป็นจริงของชีวิต ขาดความรู้รอบรู้ ไม่ได้ได้รับความสนุกสนานจะทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ครูหรือผู้ปกครองควรจะช่วยกันส่งเสริมให้เด็กได้มีการเล่นที่เหมาะสมกับวัย เพราะจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ได้ ประโยชน์ของการเล่นที่จะพึงเกิดแก่เด็กๆ อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ก็คือ

1. เสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ กล้ามเนื้อโครงสร้างของร่างกาย เช่น แขน ขา คอ และลำตัว ช่วยให้เด็กเคลื่อนไหว ยืน เดิน ผลัก ดัน วิ่ง และห้อยโหนได้แข็งแรง รวดเร็ว และมั่นคง ได้แก่ การเล่นหรือของเล่นประเภทที่ต้องใช้กำลังเป็นส่วนใหญ่ เช่น เล่นตบเต เวียงเปี้ยว

2. เสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ กล้ามเนื้อนิ้วมือและตา เป็นต้น เสริมให้เด็กเคลื่อนไหว หรือเขียน หรือสอดร้อย ถักทอ กระดาษ หรือคาดคะเนต่างๆ กับงานละเอียดประณีตได้ดีด้วยมีพื้นฐานทักษะของความสัมพันธ์มือ – ตา กลมกลืนกัน

3. เสริมพัฒนาการทางด้านภาษา คือ เสริมทั้งในด้านการรับรู้ รับฟัง และการตอบโต้ ออกไปได้ อย่างถูกต้องกับสถานการณ์ ทำให้การเล่นดำเนินต่อไปได้ และเสริมการติดต่อสัมพันธ์กับครอบครัวและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

4. เสริมพัฒนาการด้านสังคม คือ เสริมด้านการรู้จักกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่มหรือของเพื่อน รู้แพ้รู้ชนะ รู้จักยอมผ่อนสั้นผ่อนยาว หรือคัดค้านไม่เห็นด้วย รู้บทบาททางสังคมของผู้คนในสังคมจากการเล่นบทบาทสมมติเป็นตำรวจ – ผู้ร้าย หมอ – คนไข้ พ่อค้า – ลูกค้า หรือพ่อแม่ลูก หากเด็กเล่นไม่เหมาะสม กลุ่มจะช่วยเสริมหรือสอนให้เขาปรับตัวเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. เสริมพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเอง การเล่นเสริมความสามารถ ในการตัดสินใจต่างๆว่า จะเล่นตามลำพังหรือเข้ากลุ่ม สู้ลำพัง หรือระดมสู้ทั้งกลุ่ม เป็นต้น

วิราภรณ์ ปนาทกุล (2531: 17 – 18) สรุปประโยชน์ของการเล่นได้ ดังนี้

1. การเล่นช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่างๆ เช่น ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ในการฝึกฝนกล้ามเนื้อต่างๆ ให้เจริญเติบโต ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ในแง่ทำให้เด็กรู้สึกสบาย ไร้แรงจูงใจปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ดี ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม คือ ทำให้เด็กรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกัน รู้จักการให้และการรับ รู้จักร่วมมือกัน และสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนฝูง นอกจากนี้การเล่นของเด็กยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา คือ การใช้ภาษาได้ดีขึ้น ฝึกการแก้ปัญหาและส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นต้น

2. การเล่นช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เพราะการเล่นของเด็กจัดว่า เป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง เช่น เด็กที่เล่นตุ๊กตาจะเรียนรู้รูปร่าง ลักษณะและส่วนประกอบของตุ๊กตา ตลอดจนนิสัยและสิ่งที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตา เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นก็จะสามารถเรียนรู้จากการเล่นมากยิ่งขึ้น นั่นคือ การส่งเสริมให้เด็กมีความรู้กว้างขวาง

3. การเล่นช่วยตอบสนองความต้องการของเด็ก เมื่อเด็กได้เล่นเด็กก็จะได้แสดงออกได้ระบายอารมณ์ และความต้องการต่างๆ อันเป็นการผ่อนคลายไม่ให้เกิดความตึงเครียด เมื่อเด็กมีความต้องการ การเล่นจึงเป็นสิ่งที่ผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวันของเด็ก ช่วยให้เด็กรู้จักวางแผนทำสิ่งต่างๆ และช่วยให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองอีกด้วย

4. การเล่นช่วยฝึกฝนมารยาทที่ดีให้แก่เด็ก ซึ่งเป็นประโยชน์สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการเล่น ทำให้เด็กรู้จักผิดถูก รู้จักการแพ้การชนะ เข้าใจความหมายของความยุติธรรมและความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ การเล่นบางประเภทฝึกให้เด็กมีความอดทน เสียสละและสร้างความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น

นิตยา ประพศิตกิจ (2536: 92) สรุปประโยชน์ของการเล่นไว้ดังนี้ คือ

1. การเล่นช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ต้องใช้ประสาทสัมผัส เช่น การเล่นน้ำ ซึ่งจำเป็นต้องอยู่นอกห้องเรียนจะช่วยให้เด็กได้รับความเย็นจากน้ำได้ระบายอารมณ์ และได้ตักน้ำเทใส่ภาชนะไปมา ได้อาบน้ำตุ๊กตา ใต้น้ำต้นไม้ ส่วนการเล่นทรายก็เช่นเดียวกัน โรงเรียนควรมีบ่อทรายอยู่นอกห้องเรียนเพราะการเล่นทรายต้องมีเครื่องใช้หลายอย่าง และเด็กต้องมีอิสระในการเล่นทั้งชุด ตัก ก่อภูเขา และถ่ายเท เป็นต้น

2. การเล่นช่วยให้เด็กเข้าใจธรรมชาติ บางครั้งครูควรวางแผนเพื่อให้เด็กเข้าใจธรรมชาติ เมื่อเด็กออกไปเล่นในสนาม เช่น รู้จักพุ่มไม้ขนาดต่างๆ สีต่างๆ อาจให้เด็กช่วยกันบวกรหรือถ้ามีอยู่แล้วให้เด็กนับ บอกสีเปรียบเทียบ โรงเรียนควรมีต้นไม้ใหญ่สำหรับให้เด็กปีนป่าย แต่ครูต้องคอยตรวจสอบว่า ต้นไม้นั้นไม่เป็นพิษต่อเด็กหรือกิ่งไม้ไม่เปราะ นอกจากนี้ ครูอาจให้เด็กใช้ตาข่ายจับผีเสื้อหรือตักแตน เพื่อนำมาศึกษาด้วยกัน

3. การเล่นเป็นวิธีหนึ่งซึ่งช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การแก้ปัญหา เด็กอาจเลือกของเล่นที่เป็นตัวแทนสิ่งที่เขากลัวหรือเกลียด การเล่นเป็นการแสดงออกถึงความต้องการของตัวเด็ก เช่น ถ้าต้องการความรักเอาใจใส่ เด็กจะเล่นโดยสมมุติตัวเองเป็นทารก เพราะถ้าเล่นสมมติเป็นทารกแล้ว เด็กจะได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างทะนุถนอม

4. การเล่นของเด็ก แสดงถึงลักษณะนิสัยของเด็ก ถ้าเราสังเกตเด็กขณะเล่น จะเห็นว่าเด็กมีทั้งสนุก หวาดกลัว และมีความหวัง ดังนั้นการสังเกตขณะเด็กเล่นจะช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เข้าใจ ลักษณะนิสัยของเด็กแต่ละคน

5. จากการศึกษาของ Dansky; & Silverman พบว่า การเล่นช่วยให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ และยังมีผู้พบว่า การสร้างสรรค์และการคิดค้นเล่นอะไรใหม่ๆ จะช่วยให้เด็กเป็นคนคิดอย่าง นีรนัย หรือคิดอย่างกว้างไกลในภายหน้า

6. การเล่นช่วยให้เด็กได้เรียนรู้หลายอย่าง มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น รู้จักใช้ เครื่องเล่นและของเล่นกับเพื่อน รู้จักผลัดเปลี่ยนกันเล่น รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตาม รู้จักขอร้อง หรือบอก ความประสงค์ของตนเองรู้จักบทบาทและหน้าที่ของผู้เป็นพ่อ – แม่ – ลูก และหมอ การปีนป่ายห้อย โหน เติง หรือกระโดด ทำให้เด็กได้ออกกำลังกล้ามเนื้อและเพิ่มพูนความสมบูรณ์ของร่างกาย ขณะที่เด็กเล่น กับเพื่อนได้พูดคุยสนทนากัน เป็นการกระตุ้นให้เด็กใช้ภาษาอย่างกว้างขวาง

7. การเล่นช่วยสร้างเด็กให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในตัวผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อม เมื่อเด็กเล่นและทำอะไรได้เสร็จ เด็กจะรู้สึกว่าคุณค่า รู้สึกพึงพอใจและมั่นใจในตนเอง แต่ใน บางสถานการณ์เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าหรือเกิดความกลัวขึ้นมา เด็กจะลดความเชื่อมั่น ในตัวเอง ดังนั้นการเล่นอย่างธรรมชาติหรือการเล่นที่มีกฎเกณฑ์ง่าย ๆ หรือการปฏิบัติตามคำชี้แจง จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และเกิดความมั่นใจในตนเองจากการเล่นได้ เด็กวัยนี้จะเอาแต่ใจตนเอง และ ต้องการอำนาจ ดังนั้นถ้าหากเด็กไม่ได้เล่นแล้วจะมีผลกระทบเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

2.1.5 บทบาทของครูในการส่งเสริมการเล่น

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการเล่น สิ่งสำคัญประการแรกที่ครูจะต้องทำในการที่จะ จัดให้มีการเล่นของเด็กสัมฤทธิ์ผลไปในแนวทางที่ครูปรารถนา คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเล่น ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้ จะเป็นตัวกำหนดในการวางแผนจากการเล่นของครูให้กับเด็ก ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย นี้ ครูอาจจะเริ่มจากการถามตนเองว่าอะไรคือจุดมุ่งหมายที่ครูต้องการให้เด็กได้รับจากการเล่น มีจุดมุ่งหมาย อะไรอยู่บ้าง และจุดมุ่งหมายอะไรบ้างที่ยังขาดอยู่หรือสมควรจะส่งเสริม อีกทั้งจะต้องพิจารณาถึง พัฒนาการและความต้องการของเด็กแต่ละคนอีกด้วย

2. การวางแผนการเล่น ครูจะต้องดำเนินการวางแผนจัดกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ การเล่นนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้การวางแผนการเล่นควรดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 เตรียมประสบการณ์ที่เหมาะสมให้แก่เด็ก

2.1.1 การสังเกต ควรให้เด็กไปสังเกตจากสถานการณ์ที่เป็นจริง

2.1.2 การอภิปราย ควรให้เด็กร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ก่อน

2.1.3 การตั้งคำถาม ควรใช้คำถามที่จะทำให้ประสบการณ์ต่างๆ ชัดเจนขึ้น

2.2 การเริ่มกิจกรรมการเล่นและการพิจารณาเลือกอุปกรณ์การเล่น เมื่อครูแน่ใจ แล้วว่า เด็กมีประสบการณ์มากพอแล้ว ครูอาจเริ่มกิจกรรมการเล่นโดยการจัดสถานที่ จัดบุคคล และ จัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเล่นนั้นๆ การนำเอาอุปกรณ์และเครื่องเล่นต่างๆ ไป

ให้เด็กเล่น ครูต้องเลือกอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ดึงดูดความสนใจของเด็กเหมาะกับประสบการณ์ อายุ และขั้นตอนของการเล่นนอกจากนี้ ครูยังต้องพิจารณาว่าอุปกรณ์เหล่านั้นจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาร่างกาย ความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งทักษะทางสังคมหรือไม่ อุปกรณ์เหล่านั้นอาจจะใช้ได้ทั้งในกลางแจ้งและในร่ม เป็นต้น

3. สังเกตการเล่นของเด็ก การสังเกตจะทำให้ครูได้ข้อมูลเป็นจำนวนมากเกี่ยวกับเด็ก อันสามารถจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงหนทางที่ครูจะช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกในการเล่นของเด็ก เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้จากผลของการสังเกต ครูอาจจะทำการเฝ้าให้เด็กสนใจในอุปกรณ์ที่ไม่เคยใช้เลย หรือสนับสนุนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กในชั้นเรียนมากยิ่งขึ้น

4. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเล่นของเด็ก ครูต้องระลึกไว้เสมอว่า เวลาเล่นของเด็ก คือ เวลาทำงานของครู ซึ่งครูอาจจะทำการสอนเด็กให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยการเล่น จากนั้นครูอาจจะใช้คำถามเพื่อที่จะให้เด็กเกิดการเล่น แต่ สมิแลนสกี (วารภรณ์ รักรวิชัย. 2529: 39; อ้างอิงจาก สมิแลนสกี. 1968) กลับให้ความเห็นว่า ครูควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเล่น ของเด็กเพราะเด็กบางคนอาจจะไม่รู้ว่า ควรจะเริ่มเล่นอย่างไร ดังนั้นการที่ครูเข้าไปยุ่งเกี่ยว ด้วยจะทำให้การเล่นของเด็กเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม อีกทั้งยังเพิ่มประสิทธิภาพของการเล่น อีกด้วย การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเล่นของเด็กนั้น อาจทำได้สองทางคือ

4.1 การเข้าไปร่วมเล่นด้วย

4.2 การสังเกตอยู่ภายนอกและให้คำแนะนำ

2.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่น

งานวิจัยต่างประเทศ

นักการศึกษาต่างประเทศได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเล่นไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ บุทส์ (Butz. 2001: Abstract) ศึกษาพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบมีผู้ชี้แนะและไม่มีผู้ชี้แนะของเด็กปฐมวัยอายุ 4 – 5 ปี โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน ทำการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 20 นาที โดยกลุ่มทดลองในขณะที่ทำกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม จะมีครูเป็นผู้ดูแลและชี้แนะและกลุ่มควบคุม จะทำกิจกรรมตามปกติ การทดลองครั้งนี้เป็นแบบคุณภาพและปริมาณโดยมีการบันทึกวีดีโอ เพื่อดูการแสดงพฤติกรรมผลการทดลองพบพัฒนาการด้านสังคมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กซึ่งน่าสนใจที่จะทำการวิจัยและจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

ลินส (Lines. 2003: Abstract) ศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการละเล่น และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น พบว่า การสืบทอดวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น เป็นสิ่งที่สำคัญและดีงาม แต่ทั้งนี้ครูส่วนใหญ่ขาดเครื่องมือที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการจัดการเรียนการสอน ทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่ได้รับความสนใจนัก ดังนั้นสิ่งที่ครูต้องการคือวิธีการในการถ่ายทอดความรู้ อย่างท้ายสุดในการทำวิจัยครั้งนี้ จึงจัดหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบรูปแบบการสอนวิชาที่ว่าด้วยวัฒนธรรมทางท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะเห็นว่า สิ่งแวดล้อมรอบตัวนั้นแหละคือหลักสูตรของการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม

ทอปปีง (Topping. 2003: Abstract) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ส่งเสริมกิจกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยพบว่า ผลการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนแบบไฮสโคป (High/Scope) เพื่อทดสอบความสามารถของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้า 10 คน ของโรงเรียนในอเมริกาใต้ โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีคะแนนคณิตศาสตร์และการเขียนต่ำ หลักสูตรนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยกลุ่มตัวอย่างจะเรียนรู้ในการวางแผนลงมือกระทำ และทบทวนสิ่งที่ทำด้วยตนเอง ในขณะที่เรียนเด็กๆจะได้เล่นไปด้วยเช่นโปรแกรมที่เกี่ยวกับตัวเลข ผลการศึกษาพบว่า ก่อนและหลังการทดลอง เด็กมีความสามารถทางคณิตศาสตร์และการเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในประเทศ

นักการศึกษาในประเทศ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเล่นเกมกลางแจ้งไว้หลายทัศนะกล่าวคือ

สมชาย บ้านไร่ (2542: 40 – 43) ทำการวิจัยความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยการจัดกิจกรรมการเล่นไทย และการเล่นทั่วไป เด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหลังจากการจัดกิจกรรมการเล่นไทย มีความพร้อมทางคณิตศาสตร์สูงขึ้น ทั้งโดยรวมและรายด้านคือ ด้านการสังเกต ด้านการเปรียบเทียบ ด้านจำนวน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่า เด็กปฐมวัยที่บกพร่องทางการได้ยินที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยมีความพร้อมทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นทั่วไป

บุบผา พรหมศร (2542: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเกมกลางแจ้งและกิจกรรมการเล่น เครื่องสนาม โรงเรียนอนุบาลวัดอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง อายุ 5 – 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเกมกลางแจ้ง และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนามมีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ละมุน ชัชวาลย์ (2543: 69 – 72) ทำการศึกษาคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามปลายเปิด กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามอิสระ พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามปลายเปิดกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าเฉลี่ยของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามปลายเปิดสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามอิสระ

วีระพงษ์ บุญประจักษ์ (2545: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยผลการจัดประสบการณ์การเล่นไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์ และระหว่างการจัดประสบการณ์การเล่นไทยในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และเมื่อวิเคราะห์ระหว่างช่วงสัปดาห์

พบว่า คณะนักพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวม มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา ที่ทำการทดลอง

ลออ เอี่ยมอ่อน (2546: 42 – 45) ทำการศึกษาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ของเด็กระดับอนุบาลที่มีปัญหาทางด้านการเรียนรู้ โดยการจัดประสบการณ์การเล่นไทย ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนระดับอนุบาลที่มีปัญหาทางด้านการเรียนรู้หลังได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นไทย มีความสามารถในด้านทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

วลินดา พงศ์ธราธิก (2547: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ความสามารถทางพหุ ปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยกลางแจ้ง โดยศึกษากับเด็กนักเรียนอยู่ใน ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนไพฑูริคดีศึกษา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถ ทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยกลางแจ้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นพื้นบ้านของไทย

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของการเล่นพื้นบ้านของไทย

การเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยนั้นมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ก่อน ประวัติศาสตร์แล้ว กล่าวคือ เมื่อมนุษย์รู้จักเอาดินมาปั้นเป็นภาชนะสิ่งของเครื่องใช้ในครั้งแรกแล้วจึง เจริญพัฒนามาเป็นลำดับ เด็กๆ เห็นผู้ใหญ่ทำก็เลียนแบบนำดินมาปั้นเล่นบ้าง ในศิลาจารึกของ พ่อขุนรามคำแหง กล่าวถึงคนในสมัยนั้นว่าอยู่เย็นเป็นสุขอยากเล่นก็เล่นดังกล่าไว้ว่า “ใครจักเล่น เล่น ใครจักหัวหัว...” แต่ไม่มีรายละเอียดกล่าวไว้ว่า คนสมัยนั้นมีการเล่นอะไรบ้างในสมัยอยุธยาได้กล่าวถึง การเล่นบางอย่างไว้ในบทละครครั้งกรุงเก่าเรื่อง นางมโนราห์ ซึ่งเรื่องนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐาน ว่าแต่งก่อนสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ การเล่นที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ คือ ลิงชิงหลัก และการเล่นปลาลงอวน วรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ก็ปรากฏชื่อการเล่นหลายอย่าง เช่น ตะกร้อ จ้องเต และขี้ม้าส่งเมือง เป็นต้น ดังกล่าวไว้ในอิเหนา พระยาอนุমানราชชน กล่าวถึง การเล่น ของเด็กไทยสมัยท่านไวยุ “พื้นความหลัง” ว่าการเล่นของเด็กปุนนี้ไม่มีปืนมีรถยนต์เล็กๆ อย่าง ที่เด็กเล่นกันเกร่ออยู่ในเวลานี้และยังไม่แพร่หลายตุ๊กตาก็มีดีนคือ ตุ๊กตาล้มลุก และตุ๊กตาพราหมณ์นั่ง ท้าวแขนสำหรับเด็กผู้หญิงเล่นตุ๊กตาเหล่านี้เด็กๆ ชาวบ้านไม่มีเล่นเพราะต้องซื้อ จะมีแต่ผู้ใหญ่ทำ ให้ หรือไม่ก็เด็กทำกันเอง ตามแบบอย่างที่ยืบทอดมาตั้งแต่ไหนก็ไม่ทราบ เช่น ม้าก้านกล้วย ตะกร้อ สานด้วยทางมะพร้าว สำหรับโยนเตะเล่น หรือตุ๊กตาวัวควายที่ปั้นด้วยดินเหนียวของเด็กเล่นที่สมัยนั้น เล่นกัน คือ กลองหม้อตาล ในสมัยนั้นขายน้ำตาลเมื่อใช้หมดแล้ว เด็กๆ จะนำมาทำเป็นกลอง ส่วน เด็กผู้หญิงส่วนใหญ่ชอบเล่น หม้อข้าวหม้อแกงหรือเล่นขายของหุงต้มแกลงไปตามเรื่อง

คนไทยในอดีตมองการเล่นของเด็กไปในแง่จิตวิทยาโดยตีความหมายของการแสดงออก ของเด็กไปในเชิงทำนายอนาคต หรือแสดงบุพนิมิตต่างๆ ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง เช่น ขุนช้างขุนแผน การเล่นของเด็กไทยในปัจจุบัน เด็กผู้หญิงเล่นตุ๊กตากระดาษ ชุดขายของเป็น

พลาสติกเลียนแบบของจริง วีดีโอเกม เด็กผู้ชายก็เล่นปืนจรวด เกมกตและเครื่องเล่นต่างๆ ซึ่งมีขายมากมายและมีการเล่นหลายชนิดที่นิยมเล่นทั้งในเด็กชาย และเด็กหญิง นอกจากนี้ก็ยังเล่นตามฐานะและเศรษฐกิจของครอบครัว ดังนั้นการเล่นของเด็กไทยสมัยก่อนจึงค่อยๆ เลื่อนหายไปทีละน้อยๆ จนเกือบจะสูญหายหมดแล้ว เช่น กากีไก่ไข่ เขย่งแก๊งกอย ตั่งเต เตี ซี่ม้าส่งเมือง ซี่ตุ๊กกลางนา เตย ภูกินหาง ช่วงชัย ชักคะเย่อ ซ่อนหา มอญซ่อนผ้า ไอ้โม่ง วีรชีข้าวสาร เป็นต้น

2.2.2 ความหมายของการเล่นพื้นบ้านของไทย

ได้มีผู้ให้ความหมายของการเล่นพื้นบ้านของไทยไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2545: 4) ให้ความหมายไว้ว่า การกระทำของเด็กที่ไปเพื่อความสนุกสนาน หรือผ่อนคลายอารมณ์ให้เพลิดเพลิน

อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร (2531: 37) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเล่นพื้นบ้านที่คนไทยนิยมเล่นกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในท้องถิ่นต่างๆ ของไทยก่อให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง ผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งเด็กได้เรียนรู้โดยไม่รู้ตัว

วิราภรณ์ ปนาทกุล (2531: 10) กล่าวว่าเมื่อนำความหมายของการเล่นมาพิจารณาแล้วเห็นว่า การเล่นของเด็กไทยนั้นมีลักษณะเป็นทั้งการเล่น และเกม กล่าวคือ การเล่นของเด็กบางชนิดจะมีลักษณะการเล่นเพื่อความสนุกสนานไม่เน้นการแข่งขัน เช่น การเล่นขายของ ภูกินหาง จำจี ตบแผละ เป็นต้น ซึ่งการเล่นดังกล่าวเข้าลักษณะของการเล่นและมีการแข่งขันมีการตัดสิน มีกติกา เช่น อีตัก เตย รวมทั้ง การเล่นของเด็กไทยอื่นๆ อีก ที่มีการผสมผสานกันระหว่างการเล่น เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และการเล่นที่มีกฎกติกายืดหยุ่นได้

จันทนา ดีพิ่งตน (2536: 19) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ทุกชนิดที่เกิดด้วยความสมัครใจและสนุกสนาน ไม่มีการวางแผน ไม่มีเป้าหมาย อาจเล่นคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ อีกทั้งเป็นกระบวนการพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

อังคณา กลสินันท์ (2539: 13) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเล่นของเด็กไทยที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งบางอย่างมีการแข่งขัน บางอย่างไม่มีการแข่งขัน บางอย่างมีบทร้องประกอบ บางอย่าง ไม่มีบทร้องประกอบ อาจเล่นคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ทั้งที่มีวัสดุอุปกรณ์และไม่มีวัสดุอุปกรณ์ก็ได้ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ในการเล่นเป็นวัสดุใกล้ตัวหาได้ง่ายในท้องถิ่นในการเล่นเกิดด้วยความสมัครใจเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

รัชฎาวรรณ ประพาน (2541: 31 – 32) กล่าวว่า การเล่นไทยหมายถึงกิจกรรมการเล่นที่สังคมไม่ทราบที่มา แต่ได้ยอมรับและถ่ายทอดการเล่นต่อๆ กัน มาโดยไม่ขาดสาย เป็นกิจกรรมการเล่นที่เป็นการเคลื่อนไหวกิริยาอาการต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ อาจมีดนตรีการขับร้อง มีจุดหมายในการเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินในโอกาสต่างๆ

ละมุล ชัชวาล (2543: 16) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเล่นของเด็กที่นิยมเล่นกันในท้องถิ่นและเล่นสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่เด็กเล่นเพื่อความสนุกสนาน

เฟลิตเฟลิติน อาจจะเป็นการเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่ม การละเล่นจึงมีบทบาทต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กและเป็นเครื่องหมาย แสดงออกถึงความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ของเด็กอีกด้วย

ผะอบ โปษะกฤษณะ (2545: 6) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการละเล่นต่างๆ ของเด็กที่นิยมเล่นกันในชีวิตประจำวันโดยสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อนซึ่งบางประเภทมี บทร้องและบทรำประกอบ ส่วนกฎเกณฑ์ต่างๆ มักมีการกำหนดขึ้นเองตามข้อตกลงของกลุ่มผู้เล่นในแต่ละท้องถิ่น บางครั้งก็เล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง แต่บางครั้งก็เล่นเพื่อการแข่งขัน

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า การละเล่นพื้นบ้านของไทย หมายถึง การละเล่นของเด็กที่นิยมเล่นกันในแต่ละท้องถิ่น มีการเคลื่อนไหวในกิริยาต่างๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน เฟลิตเฟลิตินเป็นการถ่ายทอดของคนไทยสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีกฎกติกาที่ไม่ซับซ้อนสามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ และมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อเด็กได้เล่นคนเดียวหรือเป็นกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อมในพัฒนาการด้านต่างๆ ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ – จิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา

2.2.3 ลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของไทย

ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของไทยไว้หลายทัศนะ กล่าวคือนักมนุษยวิทยา และนักจิตวิทยาจำนวนไม่น้อยที่สนใจศึกษาลักษณะการเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชนหรือสังคมหนึ่งๆ และได้สรุปลักษณะการเล่นของเด็กไทยว่า มีลักษณะเป็นทั้ง “PLAY” และ “GAME” กล่าวคือ การละเล่นของเด็กไทยบางชนิดเล่นเพื่อความสนุกสนานไม่เน้นการแข่งขัน เช่น การเล่นจ้ำจี้การเล่นขายของ งูกินหาง ตบแผละ เป็นต้น ซึ่งการเล่นดังกล่าวนี้เข้าลักษณะของ “PLAY” การละเล่นของเด็กไทยอีกบางชนิดเป็น “GAME” เพราะเป็นการแข่งขัน มีการตัดสิน มีกฎเกณฑ์ เช่น อีตัก เตย และรวมทั้งการเล่นอื่นๆ ที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างการเล่นเพื่อความสนุกสนาน และการเล่นที่มีกฎกติกายืดหยุ่นได้ด้วยการละเล่นพื้นบ้านของไทย มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นกิจกรรมของสังคมที่ผูกพันสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทย ดังนั้นลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของไทย จึงมีความโดดเด่นที่ไม่เหมือนกับสังคมอื่นๆ ดังนี้

1. การละเล่นของเด็กไทยจะไม่ขัดต่อศีลธรรมวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ และไม่เป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์
2. การละเล่นของเด็กไทยจะมีความเป็นสากลคือ ไม่เป็นการละเล่นเฉพาะเทศกาล เช่น แม่ศรี ลิงลม ซึ่งนิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์ จึงไม่เป็นการละเล่นที่เล่นในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเท่านั้น สามารถเล่นได้ทั่วไปโดยไม่ใช้อุปกรณ์ที่มีเฉพาะท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น
3. การละเล่นของเด็กไทยจะไม่ใช้การแข่งขันกันเพื่อพนัน เพราะเป็นการปลุกฝังและเพาะนิสัยที่ไม่ดีให้แก่เด็ก
4. การละเล่นของเด็กไทย จะไม่มีการล้อเลียนเหยียดหยามผู้อื่นอันจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน

5. การละเล่นของเด็กไทย จะมีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งเป็นเด็กที่มีช่วงอายุระหว่าง 6 – 16 ปี

ธิดา โมสิกรัตน์ (2533: 650 – 051) กล่าวถึงลักษณะการละเล่นพื้นบ้านของไทย ดังนี้

1. ความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรส่วนใหญ่ มีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ และใช้เวลาอยู่กับการประกอบอาชีพทางการเกษตร การละเล่นของคนไทยยังเล่นในเวลาว่าง เว้นจากการทำไร่นา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่นในช่วงว่างภายหลังจากการเก็บเกี่ยวพืชผล คือ ในวันเทศกาลต่างๆ ได้แก่ วันตรุษ วันสงกรานต์ การละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นมี สะบ้า ช่วงชัย ชักเย่อ มอญซ่อนผ้า เป็นต้น นอกจากนี้ การละเล่นบางอย่างนำมาเล่นในเวลาเย็น และเวลากลางคืน ซึ่งเป็นเวลาที่มีโอกาสพักผ่อนจากงานประจำวัน

2. วิธีการเล่น การละเล่นเป็นกิจกรรมทางสังคม ซึ่งทำให้คนเล่นมีโอกาสพบปะสัมพันธ์กัน พูดคุยและสนุกสนานร่วมกัน ได้รับความเพลิดเพลิน จิตใจเบิกบาน มีสุขภาพกาย และจิตที่ดี ซึ่งเป็นลักษณะของการนันทนาการอย่างหนึ่ง ดังนั้นลักษณะของการเล่น อันเป็นการละเล่นพื้นบ้านจึงไม่เคร่งครัดหรือเอาจริงจัง แม้จะมีกติกาหรือข้อกำหนดในการเล่นก็เป็นกติกาที่ไม่แน่นอนตายตัว ผู้เล่นสามารถปรับเปลี่ยนกติกาในการเล่นได้ตามสถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมขณะที่กำลังเล่น จะเห็นได้จากการเล่นจำใจ ไม่ได้กำหนดจำนวนผู้เล่น เล่นสนุกๆ ไม่ต้องการเอาชนะกันจริงจังในเวลาเล่นร่วมกัน ดังนั้นจึงพบว่า การละเล่นพื้นบ้านของไทยอย่างหนึ่งๆ จะมีลักษณะของวิธีการเล่นไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการเล่นต่างถิ่นกัน วิธีการเล่นจะถูกดัดแปลงจนมีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นบทร้องประกอบการเล่นกติกาในการเล่น การใช้อุปกรณ์การเล่น เป็นต้น

จากเอกสารดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ลักษณะการละเล่นพื้นบ้านของไทยเป็นกิจกรรมที่ยอมรับร่วมกันในสังคมเป็นสมบัติร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งมีการรับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยการสอนแนะนำ หรือด้วยการเล่นเลียนแบบกัน เป็นการละเล่นที่ไม่ซับซ้อนสามารถยืดหยุ่นได้ เน้นความสนุกสนานไม่เน้นการแข่งขัน จึงมีคุณค่าและมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอม และเชื่อมโยงประสบการณ์ทางสังคมให้กับเด็ก ทำให้เด็กไทยประสบความสำเร็จในการเล่น จนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก มีบุคลิกภาพที่เปิดเผยเป็นตัวของตัวเอง รู้จักการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น ดังนั้นลักษณะเด่นของการละเล่นพื้นบ้านของไทย จึงมีส่วนช่วยในการกระตุ้นและพัฒนาเด็กให้มีความมั่นใจในตนเองได้อีกหนทางหนึ่งด้วย

2.2.4 ประเภทของการละเล่นพื้นบ้านของไทย

ได้มีผู้จัดแยกประเภทของการละเล่นพื้นบ้านของไทยไว้หลายรูปแบบ กล่าวคือ วาร์เรน อี โรเบิร์ตส์ (คณาจารย์ชมรมเด็ก. 2545: 11; อ้างอิงจาก Warren, E. Roberts) แบ่งประเภทของการละเล่นออกเป็น 11 ประเภทใหญ่ๆ แต่จะนำมากล่าวถึงเฉพาะประเภทที่ตรงกับ การละเล่นของเด็กไทย ดังนี้ คือ

1. การละเล่นทาย เช่น ทายหัวก้อย โพงพาง คลุมไก่ ขายดอกไม้
2. การกระโดด เช่น การกระโดดเชือกเดี่ยว กระโดดเชือกคู่ ตั้งเต

3. ประเภทซ่อนหา เช่น ซ่อนหา กาฟักไข่
4. ประเภทปรับ ได้แก่ การเล่นที่มีการปรับผู้แพ้ให้รำ ให้อ่านเพลง เขกเข้า กินน้ำ ฯลฯ เช่น ช่างช้อย หรือช่างเชลย ชี้อ้าส่งเมือง
5. ประเภทไล่ – จับ เช่น มอญซ่อนผ้า งูกินหาง ไล่ให้ทัน อ้ายเข้อ้ายโงง โปลิศ จับขโมย
6. ประเภทคัดออก เช่น วีรชาวัสสาร ลิงชิงหลัก
7. ประเภทกระโดดข้าม เช่น เสือข้ามห้วย
8. ประเภทที่มีการใช้กระดาษดินสอ หรือการวาดรูป เช่น เสือตกถุง จู๋นางเข้าห้อง
9. ประเภทความแม่นยำ เช่น หมากเก็บ อีตัก ดิดลูกหิน เป่ายาง หรือเป่ากบ
10. ประเภทไม้ เช่น ไม้หึ่ง
11. ประเภทสำหรับเด็กเล็ก เช่น ตบแผละ จำจี้ แมงมุมขยุ้มหลังคา ตีไก่ ชีตู่ กลางนา จับปูดำ เป่ายิงฉุบ จีต้อเจี๊ยบ

คณาจารย์ชมรมเด็ก (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. 2515: 12; อ้างอิงจาก คณาจารย์ชมรมเด็ก. 2545: 12) แบ่งการละเล่นของเด็กไทยออกตามกติกาการเล่นได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การเล่นที่เน้นการแพ้ชนะ ได้แก่ การเล่นที่มีผู้แพ้ชนะที่แน่นอน ซึ่งผู้เล่นทั้งสองฝ่ายยอมรับการเอาชนะกันในการเล่นที่ผู้เล่น เกิดความรู้สึกว่า มีความสำคัญนั้นต้องเป็นการแพ้ชนะที่เกิดจากความชำนาญ และความสามารถที่เหนือกว่าของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ใช้การแพ้ชนะที่เกิดจากการหมุนเวียนสลับเปลี่ยนตัวผู้เล่น

2. การเล่นที่ไม่เน้นการแพ้ชนะ เป็นการเล่นเพื่อฆ่าเวลา เพื่อความสนุกสนาน เพื่อการออกกำลังกายและการฝึกฝนตนเอง ในบางด้านผู้เล่นจะแพ้หรือชนะก็ไม่รู้สึกรู้ว่าสำคัญ อาจจะเป็นการเล่นที่ผู้เล่นทุกคนมีโอกาสได้สลับเปลี่ยนหน้าที่กัน จึงทำให้ลดความรู้สึกเรื่องแพ้ชนะลง

ผะอบ โปษะกฤษณะ (2532: 14 – 17) แบ่งการละเล่นของภาคกลางออกเป็น 6 ประเภท

1. การละเล่นกลางแจ้งประเภทที่มีบทร้องประกอบและไม่มีบทร้องประกอบ
2. การละเล่นในร่มประเภทที่มีบทร้องประกอบและไม่มีบทร้องประกอบ
3. การละเล่นเลียนแบบผู้ใหญ่
4. การละเล่นบทล้อเลียน
5. การละเล่นประเภทเบ็ดเตล็ด
6. การละเล่นปริศนาคำทาย

วิราภรณ์ ปناهกุล (2531: 29 – 39) แบ่งการละเล่นของเด็กไทยเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. การละเล่นที่เน้นทักษะด้านการพูด การฟัง
2. การละเล่นที่เน้นทักษะทางด้านการนับ การคาดคะเน การกระระยะ การจำแนกประเภทจำแนกพวก จำแนกเสียง

3. การละเล่นที่เน้นทักษะทางด้านการคิด การใช้ไหวพริบ ปฏิภาณ ว่องไว ความคล่องแคล่ว การเลือกตัดสินใจ

4. การละเล่นที่เป็นทักษะการใช้กล้ามเนื้อ การขีดเขียน การลากเส้น การเขียน รูปทรง การสาน การวิ่ง การกระโดด การทรงตัว

5. การละเล่นที่เน้นการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติในด้านต่างๆ

สุรสิงห์สารวม ฉิมพะเนาว์ (2520: 49) แบ่งประเภทการละเล่นของเด็กไทยไว้ 7 ประเภท

1. การเล่นโดยการเลียนแบบการทำงานของผู้ใหญ่
2. การเล่นโดยการเลียนแบบการประกอบอาชีพของผู้ใหญ่
3. การเล่นโดยการเลียนแบบวิธีหาอาหารของผู้ใหญ่
4. การเล่นเพื่อความเพลิดเพลินของตนเองตามลำพัง
5. การเล่นโดยมีกติกา
6. การเล่นกับเพื่อนๆ โดยไม่มีกฎกติกา
7. การเล่นแข่งขัน โดยมีการพนัน

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า การละเล่นของไทย มีผู้จัดประเภทไว้หลายลักษณะสามารถแยกได้หลายประเภทแตกต่างกันออกไปตามพฤติกรรมที่แสดงออก จำนวนผู้เล่น สถานที่ วัฒนธรรม ลักษณะการเล่น กฎเกณฑ์ต่างๆ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การวิ่ง การกระโดด การเล่นคนเดียว เล่นเป็นกลุ่ม การเล่นในร่ม เล่นกลางแจ้ง การมีอุปกรณ์ที่หาง่ายในท้องถิ่น ไม่มีอุปกรณ์ มีกฎกติกา ไม่มีกติกา มีบทร้อง ไม่มีบทร้อง นอกจากนี้ยังช่วยปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมด้านต่างๆ ได้แก่ ความมีวินัย ความสามัคคี การรู้แพ้รู้ชนะ รู้ให้อภัย การอดทนรอคอย ฝึกการสังเกตเขาวัวไหวพริบ อีกทั้งมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนาน มีความสุข มองโลกในแง่ดี

2.2.5 ประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านของไทย

ได้มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

ผะอบ ไปชะกฤษณะ และคนอื่นๆ (2522: 75) กล่าวถึงประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านไทยว่า สามารถช่วยพัฒนาเด็กครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ดังนี้

1. เสริมสร้างพละนามัยให้สมบูรณ์ ช่วยฝึกกล้ามเนื้อต่างๆ พิจารณาตั้งแต่เด็กเล็กๆ การเล่นในร่ม เช่น “จับปูดำ ขยำปูนา” ต้องใช้กล้ามเนื้อนิ้วมือที่ทำท่าทางประกอบส่วนเด็ก ระดับประถมศึกษาจะเป็นการฝึกกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น วิ่งเปี้ยว รีรีข้าวสาร น้ำขึ้นน้ำลง ปลาหมึกตกกระทะ เป็นต้น

2. เสริมสร้างทักษะต่างๆ เพื่อพัฒนาทางด้านสติปัญญา และพัฒนาความคิด เช่น ฝึกทักษะในการใช้สายตาสังเกตและไหวพริบ ได้แก่ กาฟักไข่ เทวดานั่งเมือง วัวกระทิง ฝึกทักษะในการคิดต่างๆ เช่น อีตัก อีตีด อีซิดอี่เขียนฝึกทักษะความแม่นยำ เช่น การเล่นทอยกอง ทอยหลุม ทอยเส้น ฝึกทักษะการใช้ประสาทสัมผัส สังเกต ไหวพริบ เช่น การเล่นต่อไก่ คำทาย มอญซ่อนผ้า

โพงพาง การเล่นซ่อนหา ฝึกเชาว์ปัญญา เช่น ปริศนาคำทายฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ เช่น การปั้น การขีดเขียน การวาดภาพ การเล่นโคลน

3. เสริมสร้างความเจริญทางจิตใจโดยการปลูกฝังคุณธรรมอันจำเป็นแก่การเป็นพลเมืองที่ดี เช่น ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความอดทน ความมีศีลธรรมอันดี ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ

4. ส่งเสริมความเจริญทางสติปัญญา เช่น การฝึกให้ใช้ความคิด ฝึกความมีไหวพริบ ฝึกคาดคะเนเหตุการณ์ ฝึกสมาธิ สังเกตความแม่นยำ

วิจารณ์ ปนาทกุล (2521: 18 – 19) กล่าวถึงประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้าน ดังนี้

1. เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ส่วนใหญ่จะเล่นเป็นหมู่ ซึ่งทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าการอยู่ในหมู่คณะเป็นสิ่งที่มีความสุขสนุกสนาน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะมีอุปนิสัยรักหมู่คณะ ฝึกให้รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคม อันจะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กให้ดีขึ้น

2. เป็นการเล่นที่ไม่เห็นอุปกรณ์หรือเครื่องประกอบการเล่นมากนัก ถ้ามีก็จะเป็นวัสดุที่หาง่ายสะดวก สบายและประหยัด ซึ่งเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนประถมศึกษา

3. ไม่มีกติกาซับซ้อน เป็นการเล่นที่ง่าย เด็กมีอิสระในการเล่นอย่างสนุกสนาน เป็นการฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่จะคิดการเล่น และกติการ่วมกันอย่างเหมาะสม

4. เป็นการเล่นเพื่อออกกำลังกายเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้มีความคล่องแคล่วว่องไว ในการเคลื่อนไหวร่างกาย ในขณะที่วิ่งก็ฝึกความเป็นคนช่างสังเกต มีไหวพริบ ความแม่นยำ การตัดสินใจและความพร้อมเพรียง การเล่นจึงไม่มีผู้แพ้ผู้ชนะ

5. การเล่นบางประเภทมีเนื้อร้องและบทสนทนาประกอบทำให้เพิ่มความสนุกสนานมากขึ้น

ประโยชน์ในการเล่นของเด็ก พอจะสรุปได้ ดังนี้

1. การเล่นช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น ส่งเสริมพัฒนาการทางกายในด้าน การฝึกฝนการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ให้เจริญเติบโต ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ในแง่ ทำให้เด็กรู้สึกสบาย ร่าเริง แจ่มใส ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ดี ช่วยส่งเสริม พัฒนาการทางด้านสังคม คือ ทำให้เด็กรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกัน รู้จักการให้และการรับรู้จักร่วมมือกัน และการสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนฝูง นอกจากนี้ การเล่นของเด็กยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา คือการใช้ภาษาได้ดีขึ้น ฝึกการแก้ปัญหา และส่งเสริมจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นต้น

2. การเล่นช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เพราะการเล่นของเด็กจัดว่า เป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง เช่น เด็กที่เล่นตุ๊กตาจะเรียนรู้รูปร่าง ลักษณะ และส่วนประกอบของตุ๊กตาลอดจนสีและสิ่งที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตา เมื่อเด็กเจริญขึ้นก็จะสามารถเรียนรู้จากการเล่นมากยิ่งขึ้น นั่นคือ การเล่นส่งเสริมให้เด็กมีความรู้กว้างขวาง

3. การเล่นเกมช่วยตอบสนองความต้องการของเด็ก เมื่อเด็กได้เล่นเกมจะได้แสดงออกได้ ระบายอารมณ์ และความต้องการต่างๆ อันเป็นการผ่อนคลายไม่ให้เกิดความตึงเครียด เมื่อเด็กมีความต้องการ เช่น เด็กต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ไม่ได้รับการตอบสนองเด็กมักจะสมมติว่าได้รับการ เล่นเป็นการจูนใจสิ่งที่เด็กขาดหายไปการเล่น จึงเป็นสิ่งที่ผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวันของเด็ก ช่วยให้เด็กรู้จักวางแผนทำสิ่งต่างๆ และช่วยให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาที่ตนเองอีกด้วย

4. การเล่นเกมช่วยฝึกฝนมารยาทที่ดีให้แก่เด็ก ซึ่งเป็นประโยชน์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ในการเล่น ทำให้เด็กรู้จักผิดถูก รู้จักการแพ้ชนะ เข้าใจความหมายของความยุติธรรม และความซื่อสัตย์ ต่อหมู่คณะ การเล่นเกมบางประเภทฝึกให้เด็กเป็นคนอดทน เสียสละ และสร้างความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่นๆ (คณาจารย์ชมรมเด็ก. 2545: 16 – 17)

2.2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นเกมที่บ้านของไทย

งานวิจัยในประเทศ

นักการศึกษาในประเทศ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเล่นเกมที่บ้านของไทยไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์ (2535: บทคัดย่อ) ทำการวิจัย เรื่องผลของการใช้เกม การเล่นเกมที่บ้านของไทย ที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โดยกลุ่มทดลองได้รับการจัดประสบการณ์ ใช้เกมการเล่นเกมที่บ้านของไทย กลุ่มควบคุมได้รับประสบการณ์การใช้เกมแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนทักษะทางสังคมในด้านการเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่มการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มการแสดงออกและการแก้ปัญหาในกลุ่ม ไม่แตกต่างกัน 2) นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนทักษะทางสังคมในด้านการมีมารยาทในสังคม การแสดงความรับผิดชอบและมีลักษณะความเป็นผู้นำการช่วยเหลือผู้อื่น สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนกลุ่มทดลองมีสังคมมิติสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จันทนา ดีพึ่งตน (2536: บทคัดย่อ) ทำการวิจัย เรื่องผลของการจัดประสบการณ์ การเล่นเกมที่บ้านของไทย และการจัดประสบการณ์การเล่นทั่วไปที่มีต่อทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ ของเด็กปฐมวัยที่มีความสามารถทางสติปัญญาสูง ปานกลาง ต่ำ โดยศึกษากับนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 4 – 5 ปี ที่กำลังอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2535 โรงเรียนจิระศาสตร์วิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 60 คน ผลจากการศึกษาพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ การเล่นเกมที่บ้านของไทย มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่มีความสามารถทางด้านสติปัญญาสูง ปานกลาง และต่ำ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ การเล่นเกมที่บ้านของไทย และการเล่นทั่วไป มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่รับ .01 3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย และการเล่นทั่วไปมีปฏิสัมพันธ์กับทักษะทางคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตนา มณีจันสุข (2539: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทย โดยศึกษากับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 โรงเรียนชุมชนบ้านด้าย จังหวัดเชียงราย จำนวน 14 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง 21.29 และหลังการทดลอง 24.72

สมชาย บ้านไร่ (2541: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทย โดยศึกษากับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยเลือกเด็กที่มีระดับการสูญเสียการได้ยิน 70 เดซิเบล ขึ้นไป มีระดับสติปัญญาปกติ และไม่มี ความพิการซ้ำซ้อนอื่นๆ จากผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ สูงขึ้นกว่า ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง 35.75 และหลังการทดลอง 45.15 เด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยกับกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นทั่วไป มีความพร้อมทางคณิตศาสตร์ แต่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มทดลอง 9.40 และกลุ่มควบคุม 2.64 นอกจากนั้นกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย มีค่าคะแนนเฉลี่ย 40.00 และกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นทั่วไปมีค่าคะแนนเฉลี่ย 28.10

ละมุน ชัชวาล (2548: บทคัดย่อ) ทำการวิจัย เรื่องผลของการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบคำถามปลายเปิดที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยศึกษากับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนบ้านโนนป่าซาง จังหวัดเลย จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบคำถามปลายเปิดกับประกอบคำถามอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทย ประกอบคำถามปลายเปิด มีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบคำถามอิสระ

วีรพงศ์ บุญประจักษ์ (2545: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยศึกษากับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนศิริรักษ์วิทยา แขวงบุดคโล เขตชนบุรี จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทยในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงสัปดาห์ พบว่า คะแนนพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวม มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์ และเมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือ และ

แบ่งปัน พบว่า คะแนนพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 ด้าน มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมจินตนา คุปตสุนทร (2547: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย โดยศึกษากับเด็กนักเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนบุญสมอนุบาล จันทบุรี จำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์ และระหว่างการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย ในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการแสดงออก ด้านการเป็นตัวของตัวเอง และด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพิ่มขึ้นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ใจไลรัตน์ รูปชัยภูมิ (2549: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทย โดยศึกษากับนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 ของโรงเรียนวัดปทุมวนาราม สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 18 คน ผลการวิจัยพบว่า การเล่นไทยทำให้เด็กปฐมวัย มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การเล่นพื้นบ้านของไทยเป็นการเล่นที่มีคุณค่า มีประโยชน์ และมีความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากการเล่นพื้นบ้านของไทย สามารถช่วยทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งได้เรียนรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ก่อให้เกิดความสุข ความสนุกสนานร่าเริง ได้ใช้ทักษะการสังเกต การแก้ปัญหา การคิดหาเหตุผลและการตัดสินใจ ส่งผลให้เด็กมีเหตุมีผล รู้จักควบคุมตนเอง และการยอมรับผู้อื่น ก่อให้เกิดความมีวินัยในตนเอง มีส่วนช่วยในการเตรียมความพร้อมในพัฒนาทุกด้านแบบองค์รวม รวมทั้งช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ ยังเป็นการช่วยรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยเป็นการเล่นที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย มาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยเพื่อศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. แบบแผนการทดลองและวิธีดำเนินการทดลอง
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ เด็กนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 4 – 5 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน 60 คน

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 4 – 5 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากห้องเรียนมา 1 ห้องเรียน จากทั้งหมดจำนวน 2 ห้องเรียน จากนั้น ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนมาจัดเรียงลำดับจากน้อยไปมาก คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยสุด 16 คนแรก มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย 12 อย่าง
- 2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 2.2.1 ด้านความรับผิดชอบ
 - 2.2.2 ด้านการควบคุมตนเอง
 - 2.2.3 ด้านการยอมรับผู้อื่น

2.2.4 ด้านการตรงต่อเวลา

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างแผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย ผู้วิจัยสร้างแผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เพื่อใช้ในการส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดยดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1.1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นพื้นบ้านของไทย ของ ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์ (2535) จันทนา พึ่งตนดี (2536) รัตนา มณีจันสุข (2539) สมชาย บ้านไร่ (2541) ละมุน ชัชวาล (2543) วีรพงศ์ บุญประจักษ์ (2545) สมจินตนา คุปตสุนทร (2547) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย

3.1.1.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยของ ชัย เรื่องศิลป์ (2542) การเล่นเกมไทยของ รุ่งนภา ทิมหาญ (2544) การเล่นเกมของไทยของสถาบันส่งเสริมมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540) การเล่นเกมของไทยกับการเรียนการสอนของ วิราภรณ์ ปนาทกุล (2531) และการเล่นเกมของไทยของ คณาจารย์ชมรมเด็ก (2545) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกการเล่นพื้นบ้านของไทยได้อย่างเหมาะสม

3.1.1.3 คัดเลือกการเล่นพื้นบ้านไทย โดยการกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมกับเด็กไทย 4 ประการ ได้แก่ การเล่นพื้นบ้านของไทยที่กระตุ้นให้เด็กเกิดความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น การตรงต่อเวลา และดำเนินการจัดทำแผน การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย จำนวน 20 แผน ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหา การดำเนินกิจกรรม (ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป)

3.1.1.4 นำแผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยทั้ง 20 แผน นำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาเพื่อหาความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหา การดำเนินกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทย สื่อการสอน และการประเมินผล จำนวน 3 ท่าน ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. อาจารย์ลักคณา เสโนฤทธิ์ อาจารย์ผู้สอนชั้นอนุบาล โรงเรียนซอยแอนด์เนกซ์ (กาญจนาภิเษก 2) เขตสายไหม สังกัด กรุงเทพมหานคร

2. อาจารย์นันทพัชร จิรขจรชัย อาจารย์ผู้สอนชั้นอนุบาล โรงเรียนอนุบาลตราดอำเภอมือง จังหวัดตราด

3. อาจารย์ละไม สีหาอาจ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนคริสต์ธรรมวิทยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

3.1.1.5 ผู้วิจัยคัดเลือกการเล่นพื้นบ้านของไทยที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกัน 2 ใน 3 ว่าเป็นการเล่นที่ส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง จากจำนวน 20 แผน คัดเลือกมาใช้ 12 แผน

3.1.2 ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในข้อ 3.1.1.4 โดยปรับปรุงแก้ไขในด้านการประเมินผลให้ครอบคลุมพฤติกรรมต่างๆ ตามนิยามศัพท์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลา

3.1.3 นำแผนการจัดประสบการณ์ (ภาคผนวก) ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ของโรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องของแผนการจัดประสบการณ์ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ ดังนี้ ใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย สาทิวธีการเล่นที่ชัดเจน ในการทำกิจกรรม ควรให้เด็กได้เล่นทบทวนอีกครั้ง เพื่อความเข้าใจในกติกาข้อตกลง เกิดความสนุกสนานและส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองมากขึ้น

3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ศึกษาทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการสังเกตพฤติกรรมและการบันทึกพฤติกรรม

3.2.2 ศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรมของ วัชรินทร์ เทพมณี (2545) จิตรา ชนะกุล (2539) ทศนีย์ อินทรบำรุง (2539) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง และได้ทำการสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 4 – 5 ปี เป็นเวลา 1 สัปดาห์ แล้วนำมาสร้างเกณฑ์ประเมินให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีวินัยในตนเอง ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา จำนวน 16 ข้อ โดยสร้างแบบประเมินค่ากำหนดตัวเลข 4 ระดับ (Numerical Rating Scales)

3.2.3 นำแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ไปทดลองใช้เบื้องต้นกับเด็ก ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่มีอายุ ระหว่าง 4 – 5 ปี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยทำการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมจากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เพื่อศึกษาความชัดเจนของพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงความมีวินัยในตนเอง แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขเกณฑ์การประเมินในทุกด้านให้รัดกุม สามารถวัดและประเมินผลได้

3.2.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความสอดคล้องและความเหมาะสม เพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของแบบสังเกตจำนวน 3 ท่าน ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. อาจารย์ดวงพร พันธุ์แสง อาจารย์ผู้สอนชั้นอนุบาล โรงเรียนอนุบาลชนานันท์ กรุงเทพมหานคร
2. อาจารย์ ดร.มิ่ง เทพนาคร อาจารย์โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
3. อาจารย์ ดร. ปัทมวิษณุ ไบกุลลาบ นักวิชาการ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

3.2.5 นำแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ข้อ 3.2.4 มาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยให้ปรับปรุงการใช้ภาษาในข้อพฤติกรรมย่อยที่สามารถสังเกตและวัดได้

3.2.6 การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงของแบบสังเกต การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาครั้งนี้ ดำเนินการโดยนำเอาแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ลงคะแนนประเมินว่า ข้อความที่แสดงพฤติกรรมที่สังเกตนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสังเกตหรือไม่ โดยกำหนดคะแนนเป็น +1, 0 และ -1 (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2527: 69)

เมื่อ +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบวัดจุดประสงค์ข้อนั้น

เมื่อ 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อสอบวัดจุดประสงค์ข้อนั้นหรือไม่

เมื่อ -1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบไม่วัดจุดประสงค์ข้อนั้น

แล้วนำคะแนนที่ได้จากการลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (IOC : Index of Item Objectives Congruence) ซึ่งต้องมีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าใช้ได้ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2533: 85) ซึ่งพบว่า แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองมีค่า IOC อยู่ระหว่างตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 จำนวน 16 ข้อ และมาหาค่า TOC ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์โดยรวมคำนวณ TOC ได้เท่ากับ 0.92 ซึ่งเป็นค่าแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่มีค่าสูงที่สามารถนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3.2.7 การหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต

หลังจากตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงแล้วผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) โดยใช้ผู้สังเกต 2 คน คือ ผู้วิจัย 1 คน และผู้ช่วยผู้วิจัย 1 คน ซึ่งมีหลักในการเลือกผู้ช่วยผู้วิจัย คือ เป็นครูที่มีคุณวุฒิปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิต การศึกษาปฐมวัย และมีประสบการณ์ในการสอนเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ร่วมกันสังเกตพฤติกรรม แล้วนำคะแนนมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน โดยวิธีหาค่าดัชนี ความสอดคล้องของผู้สังเกต (RAI : Rater Agreement Indexes) (Burry – Stock. 1996: 256) ของผู้สังเกตจำนวน 2 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI เท่ากับ 0.96 ซึ่งเป็นค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าสูงเพียงพอสามารถนำไปใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ได้

4. แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว โดยได้ดำเนินการทดลองโดยใช้การวิจัยแบบ One – Group Time – Series Design

จากทีบอร์ค และ เกล (Barnett; & Johnson. 1996: 31) ได้กล่าวว่า รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว จะมีความเหมาะสมเป็นพิเศษกับการทดลองที่ต้องการเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรม หรือกระบวนการภายใน และ กลาส วิลสัน และ กอทแมน (Glass, Willson; & Gottman. 1975: 1 – 2) กล่าวว่า Time Series เป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการศึกษาและการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งพฤติกรรมที่เป็นรายบุคคลและพฤติกรรมกลุ่ม ดังนั้นผู้ดำเนินการวิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ทำการทดลองเก็บข้อมูลจากสถานการณ์จริงขณะทดลองเพื่อความเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการทดลองครั้งนี้ ดังแสดงใน ตาราง 1

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

ก่อนการทดลอง		ขณะทดลอง		หลังการทดลอง	
T ₀		X, T ₁ , X, T ₂ , X, T ₃ X, T ₇		X, T ₈	
เมื่อ	T ₀	แทน	การสังเกตก่อนการทดลอง		
	X	แทน	การดำเนินการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย		
	T ₁ , T ₂ , ... T ₇	แทน	การสังเกตขณะทำการทดลองหลายๆ ครั้ง		
	T ₈	แทน	การสังเกตหลังการทดลอง		

2. วิธีการดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์

2.2 จัดเตรียมสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนที่ทำการทดลองให้เหมาะสม

2.3 ผู้สังเกตเก็บข้อมูลจากการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองทุกด้าน (Baseline Data) โดยการสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง จากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 คน เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ ในช่วงเวลา 10.00 น. ถึง 10.20 น. ซึ่งเป็นวันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันละ 20 นาที โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองบันทึกการสังเกตโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 1 คน รวมผู้สังเกต จำนวน 2 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาคะแนนพื้นฐาน (Baseline Data) ของนักเรียนแต่ละคนในแต่ละด้าน

2.4 ดำเนินการทดลองโดยการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยในช่วงกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วัน ซึ่งเป็นวันจันทร์ วันอังคาร และวันพุธ ใช้เวลาในการทดลองวันละ 20 นาที ในช่วงเวลา 10.00 – 10.20 น. โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาคะแนนเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย รวมผู้สังเกต 2 ราย

2.5 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นกลางแจ้งโดยใช้การละเล่นพื้นบ้านของไทย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นนำ

1. นำเข้าสู่กิจกรรม โดยครูให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนอย่างอิสระ ตามจินตนาการ

2. ครูแนะนำ อธิบายวิธีการเล่นและสาธิตการทำกิจกรรมให้เด็กเข้าใจ

3. บอกข้อตกลงเบื้องต้น ได้แก่ การเล่นและทำงานร่วมกันผู้อื่น การอดทน – รอคอย และการปฏิบัติตามกติกาในการเล่น

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. เด็กเล่นเป็นกลุ่มในการทำกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งโดยใช้การละเล่นพื้นบ้านของไทย

2. ขั้นทำกิจกรรมร่วมกัน ให้เด็กลงมือทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในกลุ่มตามแผนที่ได้วางไว้ โดยเริ่มจับเวลา

3. สิ้นสุดเวลาที่กำหนดให้เด็ก ๆ ช่วยกันเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย

ขั้นสรุป

1. ให้เด็กช่วยกันบอกสิ่งที่ได้กระทำขณะเล่นเกมกลางแจ้ง โดยใช้การละเล่นพื้นบ้านของไทยในด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา

2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงพฤติกรรมที่เด็ก ๆ แสดงความรับผิดชอบ การรู้จักควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลา

3. ครูให้การเสริมแรงกับเด็กทุกคนที่มีส่วนร่วมในการเล่นเกมนการละเล่นพื้นบ้านของไทย เช่น การตบมือ การพูดชมเชย เป็นต้น

การประเมินพฤติกรรม

ทำการประเมินผล โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ในขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นดำเนินกิจกรรมคนละ 30 วินาที โดยสลับหมุนเวียนกันไปจนครบทุกคน ซึ่งในแต่ละครั้งที่จัดกิจกรรมผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 1 คน รวม ผู้สังเกต 2 คน ทำการสังเกต และบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในขั้นดำเนินกิจกรรม ช่วงเวลา 10.00 – 10.20 น. เมื่อสิ้นสุดการทดลองแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

ตาราง 2 กิจกรรม วัน และเวลาที่ทำการทดลองและสังเกต

การจัดกิจกรรม	ระยะเวลาทำการทดลอง	วันที่ทำการทดลอง	เวลา
การจัดประสบการณ์โดยใช้ การเล่นพื้นบ้านของไทย	ก่อนการทดลอง 1 สัปดาห์	วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ	10.00 – 10.20 น.
การจัดประสบการณ์โดยใช้ การเล่นพื้นบ้านของไทย	ขณะทดลอง 7 สัปดาห์	วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ	10.00 – 10.20 น.
การจัดประสบการณ์โดยใช้ การเล่นพื้นบ้านของไทย	หลังการทดลอง 1 สัปดาห์	วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ	10.00 – 10.20 น.

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ซึ่งมีหลักการดำเนินการ ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลจากการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้ผู้สังเกตจำนวน 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย
2. เก็บข้อมูลพื้นฐานทุกด้านจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 คน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองจากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เป็นเวลา 1 สัปดาห์ ก่อนการทดลอง
3. ทำการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง จากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยเป็นเวลา 8 สัปดาห์ การจัดกิจกรรมจะให้เด็กทำพร้อมๆ กัน สังเกตและบันทึกพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง อวันละ 16 คน จะหมุนเวียนลำดับก่อนหลังจนสิ้นสุดการทดลอง
4. ในการสังเกต และบันทึกการสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยผู้วิจัย และผู้ช่วยผู้วิจัยรวมผู้สังเกต จำนวน 2 คน ทำการสังเกตเด็กเป็นกลุ่มพร้อมกัน จำนวน 16 คน สังเกตเป็นรายบุคคลพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกัน คนละ 30 วินาที
5. เมื่อสิ้นสุดในแต่ละสัปดาห์นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ เปรียบเทียบกับข้อมูลพื้นฐานทุกด้านเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ขณะจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เป็นเวลา 7 สัปดาห์ และในสัปดาห์ที่ 8 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเดียวกันอีก 1 สัปดาห์ เป็นการเก็บข้อมูลหลังการทดลองและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ
6. การฝึกผู้ช่วยผู้วิจัย
ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยฝึกการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการสังเกต ดังนี้
 - 6.1 ให้ศึกษาและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสังเกต

6.2 ให้ศึกษานิยามศัพท์เฉพาะความมีวินัยในตนเอง และแบบสังเกตพฤติกรรม ความมีวินัยในตนเองให้เข้าใจตรงกัน เพื่อสามารถบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ตรงกัน

6.3 ฝึกการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองกับเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

6.4 ฝึกการสังเกตจริงในช่วงที่ผู้วิจัยทดลองใช้ เครื่องมือโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 1 คน รวมผู้สังเกต 2 คน สังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง จากการจัดประสบการณ์การเล่นเกมกลางแจ้ง โดยใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านของไทยกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และหาหลักฐานความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI (Burry – Stock. 1996: 256)

7. การบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ถ้าในช่วงเวลาที่ทำการสังเกต เกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองและช่องระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ตรงกับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองข้อใดให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น

8. เมื่อสิ้นสุดแต่ละสัปดาห์ นำคะแนนของผู้สังเกตทั้ง 2 คน มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

6.1 หาค่าสถิติพื้นฐานของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลอง ระหว่างทำการทดลองและหลังการทดลอง โดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

6.2 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One Repeated – measures ANOVA)

6.3 คำนวณขนาดส่งผลโดยใช้ Partial η^2

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

6.3.1 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ของเด็กปฐมวัย (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2545: 179) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

6.3.2 การวิเคราะห์ข้อคำถามรายข้อ (Item Analysis) เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยใช้สูตร $r_{\text{item} - \text{Total}}$ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545)

$$r_{\text{Item-Total}} = \frac{n \sum IT - \sum I \sum T}{\sqrt{[n \sum I^2 - (\sum I)^2][n \sum T^2 - (\sum T)^2]}}$$

เมื่อ	$r_{\text{item} - \text{Total}}$	แทน	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
	I	แทน	คะแนนของข้อคำถาม
	T	แทน	คะแนนผลรวมของข้ออื่นที่เหลือทุกข้อ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่ม

6.3.3 หาความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยการนำแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต ใช้สูตร RAI (Burry – Stock. 1996: 256)

$$RAI = 1 - \frac{\sum \sum^n |R_{1kn} - R_{2kn}|}{KN(I-1)}$$

เมื่อ	R_{1kn}	แทน	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 1
	R_{2kn}	แทน	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 2
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	K	แทน	จำนวนพฤติกรรมย่อย
	I	แทน	จำนวนช่วงคะแนน

6.4 หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2521: 36) โดยใช้สูตร

6.4.1 หาค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

6.4.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

$$S.D = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของกำลังสองของคะแนนแต่ละคนในกลุ่ม
	$(\sum X)^2$	แทน	กำลังสองของผลรวมของคะแนนแต่ละคนในกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

6.5 เปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ก่อน และขณะทำการทดลอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One – Way Repeated – measures : ANOVA) (Maxwell & Delaney. 2011: 1 – 10)

6.6 คำนวณขนาดส่งผลโดยใช้ Partial η^2 (Maxwell; & Delaney. 2011: 4) การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทำการวิเคราะห์ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
K	แทน	จำนวนข้อของแบบสังเกต
M	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน
S	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
df	แทน	ค่าชั้นแห่งความอิสระ
MS	แทน	ค่ากำลังสองเฉลี่ยของคะแนน
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบ
Sig.	แทน	ระดับค่านัยสำคัญ หรือ ค่าความน่าจะเป็น
Partial η^2	แทน	ขนาดส่งผลของการจัดประการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย

ขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 การศึกษาระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
ตอนที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การศึกษาระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ของเด็กปฐมวัย ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกเป็นรายข้อดังแสดงในตาราง 4 และแยกเป็นรายด้าน ดังแสดงใน

ตาราง 3 โดยตีความหมายระดับค่าคะแนนตามเกณฑ์

ระดับ	ช่วงคะแนน	หมายความว่า
ระดับ 3	(2.25 – 3.00 คะแนน)	เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ด้วยตนเองทุกครั้ง
ระดับ 2	(1.50 – 2.24 คะแนน)	เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ด้วยตนเองบางครั้ง
ระดับ 1	(0.75 – 1.49 คะแนน)	เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเพื่อน/ครูบอกหรือขอร้องให้ร่วมมือ
ระดับ 0	(0.00 – 0.74 คะแนน)	เด็กไม่แสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองหรือปฏิเสธที่จะทำ

ตาราง 4 สถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายข้อ ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง	ก่อนทดลอง		ระหว่างการทดลอง		หลังทดลอง	
	M	S	M	S	M	S
1. ความรับผิดชอบ (K = 4)						
1.1 มีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จ	1.68	.40	2.02	.27	2.16	.18
1.2 ปฏิบัติตามข้อตกลงและกฎกติกาการเล่น	1.59	.41	1.89	.36	2.12	.18
1.3 รู้จักช่วยเหลือตนเอง	1.25	.40	1.59	.34	2.53	.28
1.4 ช่วยเก็บของเข้าที่	1.25	.40	1.61	.39	1.91	.17
2. การควบคุมตนเอง (K = 4)						
2.1 อดทนรอคอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรม	1.25	.31	1.99	.41	2.26	.27
2.2 เล่นและทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลัง	1.56	.44	1.92	.43	2.31	.30
2.3 ไม่แก่งแย่งเพื่อนในขณะที่เล่น	1.28	.40	1.74	.30	1.92	.24
2.4 ไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่น	1.25	.44	1.68	.37	1.94	.13
3. การยอมรับผู้อื่น (K = 4)						
3.1 ยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อน	1.40	.45	1.87	.38	2.17	.21
3.2 เห็นอกเห็นใจเพื่อน	1.15	.50	1.62	.37	1.92	.18
3.3 ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้	1.43	.51	1.84	.37	2.13	.37
3.4 ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน	1.28	.44	1.59	.37	1.94	.10
4. การตรงต่อเวลา (K = 4)						
4.1 เข้าร่วมกิจกรรมตรงตามเวลาที่กำหนด	1.46	.42	2.11	.40	2.43	.32
4.2 เล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนด	1.34	.35	1.90	.41	2.27	.27
4.3 เลิกเล่นทันที เมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา	1.34	.39	1.68	.33	2.09	.21
4.4 ไม่ต่อรองขอยืดเวลาในการเล่น	1.59	.45	1.77	.27	1.94	.17

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 4 พบว่า ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย พิจารณาเป็นรายข้อ ตามแบบสังเกตความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย มีดังต่อไปนี้

ก่อนการทดลอง

ด้านความรับผิดชอบ 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 1 คือ เด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเพื่อน/ครูบอก หรือขอร้องให้ร่วมมือจำนวน 2 ข้อ และอยู่ใน ระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง จำนวน 2 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 1.25 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 1.68 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .40 ถึง .41

ด้านการควบคุมตนเอง 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 1 คือ เด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเพื่อน/ครูบอก หรือขอร้องให้ร่วมมือจำนวน 3 ข้อ และอยู่ใน ระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง จำนวน 1 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 1.25 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 1.56 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .31 ถึง .44

ด้านการยอมรับผู้อื่น 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 1 คือ เด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเพื่อน/ครูบอก หรือขอร้องให้ร่วมมือจำนวน 4 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ย ต่ำสุดเท่ากับ 1.15 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 1.43 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .44 ถึง .51

ด้านการตรงต่อเวลา 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 1 คือ เด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเพื่อน/ครูบอก หรือขอร้องให้ร่วมมือจำนวน 3 ข้อ และอยู่ใน ระดับ 2 คือเด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง จำนวน 1 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 1.34 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 1.59 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .35 ถึง .45

ระหว่างการทดลอง

ด้านความรับผิดชอบ 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.59 และมีค่าเฉลี่ย สูงสุดเท่ากับ 2.02 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .27 ถึง .39

ด้านการควบคุมตนเอง 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือเด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.68 และมีค่าเฉลี่ย สูงสุดเท่ากับ 1.99 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .30 ถึง .43

ด้านการยอมรับผู้อื่น 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.59 และมีค่าเฉลี่ย สูงสุดเท่ากับ 1.87 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .37 ถึง .38

ด้านการตรงต่อเวลา 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดง พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.68 และมีค่าเฉลี่ย สูงสุดเท่ากับ 2.11 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .27 ถึง .41

หลังการทดลอง

ด้านความรับผิดชอบ 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง จำนวน 3 ข้อ และอยู่ในระดับ 3 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองทุกครั้ง จำนวน 1 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.91 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.53 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .17 ถึง .28

ด้านการควบคุมตนเอง 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง จำนวน 2 ข้อ และอยู่ในระดับ 3 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองทุกครั้ง จำนวน 2 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.92 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.31 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .13 ถึง .30

ด้านการยอมรับผู้อื่น 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.92 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.17 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .10 ถึง .37

ด้านการตรงต่อเวลา 4 ข้อ มีพฤติกรรมแต่ละรายข้ออยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง จำนวน 2 ข้อ และอยู่ในระดับ 3 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้วยตนเองทุกครั้ง จำนวน 2 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.94 และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.43 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .17 ถึง .32

ตาราง 5 สถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยรายด้าน ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง (n = 16)

พฤติกรรมความมีวินัย ในตนเอง	ก่อนทดลอง			ระหว่างการทดลอง			หลังทดลอง		
	M	S	ระดับ	M	S	ระดับ	M	S	ระดับ
1. ความรับผิดชอบ	1.44	.19	1	1.78	.12	2	2.00	.12	2
2. การควบคุมตนเอง	1.34	.23	1	1.84	.15	2	2.11	.14	2
3. การยอมรับผู้อื่น	1.32	.28	1	1.74	.14	2	2.05	.16	2
4. การตรงต่อเวลา	1.43	.18	1	1.87	.12	2	2.19	.16	2
โดยรวม	1.38	.17	1	1.81	.11	2	2.09	.12	2

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัย มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง รายด้าน คือ ความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น การตรงต่อเวลา และโดยรวม เป็นดังนี้

ก่อนการทดลองอยู่ในระดับ 1 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยเพื่อน/ครูบอก หรือขอร้องให้ร่วมมือทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.44, 1.34, 1.32, 1.43 และ 1.38 คะแนนตามลำดับ และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .17 ถึง .28

ระหว่างการทดลองอยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเอง บางครั้ง ทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.78, 1.84, 1.74, 1.87 และ 1.81 ตามลำดับ และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .11 ถึง .15

ส่วนหลังการทดลอง อยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเอง บางครั้ง ทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.00, 2.11, 2.05, 2.19 และ 2.09 ตามลำดับ และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .12 ถึง .16

ตอนที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง รายด้านและรวม ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเปรียบเทียบและทดสอบความแตกต่างโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำและใช้ Partial η^2 คำนวณขนาดการส่งผลของการทดลอง ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 6 และเมื่อพบความแตกต่างในการเปรียบเทียบแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบรายคู่ คือ ก่อนการทดลอง กับระหว่างการทดลอง และระหว่างการทดลองกับหลังการทดลอง ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายด้านและรวม แบบวัดซ้ำ ก่อน ระหว่าง และหลังทดลอง

พฤติกรรม	df _H	df _E	MS _H	MS _E	F	Sig of F	Partial η^2
ความรับผิดชอบ	2	30	1.30	.02	72.37	.00	.83
การควบคุมตนเอง	2	30	2.46	.02	121.87	.00	.89
การยอมรับผู้อื่น	2	30	2.14	.02	87.62	.00	.85
การตรงต่อเวลา	2	30	2.32	.02	157.31	.00	.91
โดยรวม	2	30	2.02	.01	260.50	.00	.95

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 6 พบว่า

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบก่อน ระหว่างการทดลองและหลังทดลอง มีค่าทดสอบ $F = 72.37$ และ มีค่า sig of $F = .00$ ซึ่งน้อยกว่า $.05$ แสดงว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ ก่อน ระหว่างทดลองและหลังทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีค่า Partial $\eta^2 = .83$ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัย ในตนเองด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับร้อยละ 83

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านการควบคุมตนเองก่อน ระหว่างการทดลอง และหลังทดลอง มีค่าทดสอบ $F = 121.87$ และ มีค่า sig of $F = .00$ ซึ่งน้อยกว่า $.05$ แสดงว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเอง ก่อน ระหว่างทดลองและหลังทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีค่า Partial $\eta^2 = .89$ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเองอยู่ในระดับร้อยละ 89

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการยอมรับผู้อื่นก่อน ระหว่างการทดลอง และหลังทดลอง มีค่าทดสอบ $F = 87.62$ และ มีค่า sig of $F = .00$ ซึ่งน้อยกว่า $.05$ แสดงว่าค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการยอมรับผู้อื่น ก่อน ระหว่างทดลองและหลังทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีค่า Partial $\eta^2 = .85$ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรม ความมีวินัยในตนเองด้านการยอมรับผู้อื่นอยู่ในระดับร้อยละ 85

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลา ก่อน ระหว่างการทดลองและหลังทดลอง มีค่าทดสอบ $F = 157.31$ และ มีค่า sig of $F = .00$ ซึ่งน้อยกว่า $.05$ แสดงว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลา ก่อน ระหว่างทดลองและหลังทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีค่า Partial $\eta^2 = .91$ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลา อยู่ในระดับร้อยละ 91

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม ก่อน ระหว่างการทดลองและหลังทดลอง มีค่าทดสอบ $F = 260.50$ และ มีค่า sig of $F = .00$ ซึ่งน้อยกว่า $.05$ แสดงว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรม ความมีวินัยในตนเองโดยรวม ก่อน ระหว่างทดลองและหลังทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีค่า Partial $\eta^2 = .95$ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม อยู่ในระดับร้อยละ 95

ตาราง 7 การเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายด้านและรวม
ที่วัดก่อน ระหว่าง และหลังทดลอง

พฤติกรรม	การทดสอบ		ผลต่างเฉลี่ย	ค่าคลาดเคลื่อน มาตรฐาน	Sig.
ความรับผิดชอบ	ก่อน (1.44)	ระหว่าง(1.78)	-.35**	.05	.00
	ระหว่าง(1.78)	หลัง (2.00)	-.22**	.04	.00
การควบคุมตนเอง	ก่อน (1.34)	ระหว่าง(1.84)	-.51**	.05	.00
	ระหว่าง(1.84)	หลัง (2.11)	-.27**	.03	.00
การยอมรับผู้อื่น	ก่อน (1.32)	ระหว่าง(1.74)	-.42**	.06	.00
	ระหว่าง(1.74)	หลัง (2.05)	-.31**	.04	.00
การตรงต่อเวลา	ก่อน (1.43)	ระหว่าง(1.87)	-.44**	.04	.00
	ระหว่าง(1.87)	หลัง (2.19)	-.32**	.03	.00
โดยรวม	ก่อน (1.38)	ระหว่าง(1.81)	-.43**	.04	.00
	ระหว่าง(1.81)	หลัง (2.09)	-.28**	.02	.00

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 7 พบว่า

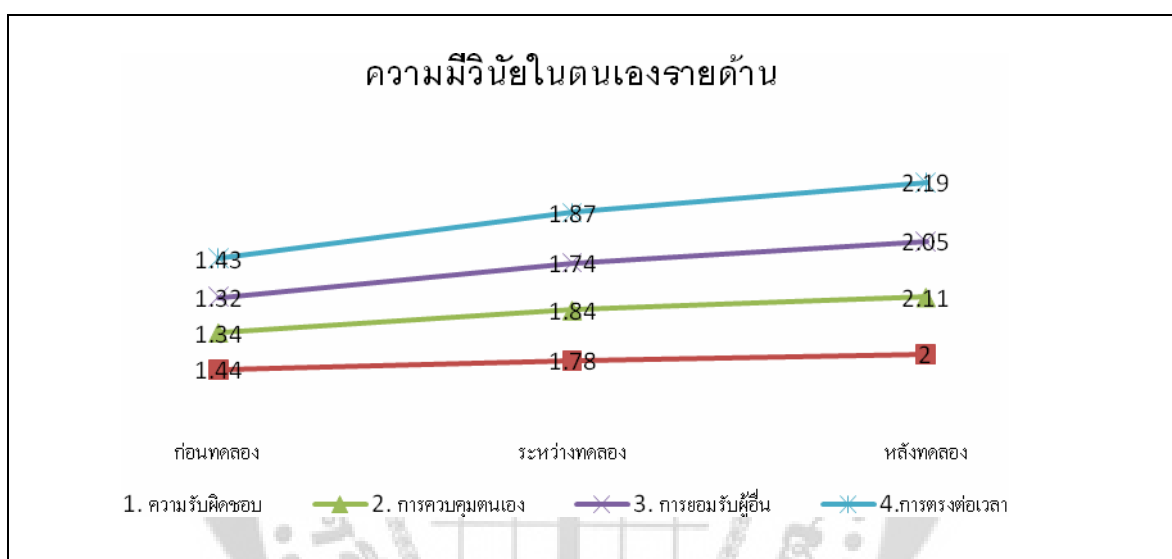
พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ ที่วัดก่อนกับระหว่างทดลอง และวัดระหว่างกับหลังทดลอง มีค่าเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยมากขึ้น เท่ากับ $-.35$ และ $-.22$ มีค่า sig = .00 และ .00 ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบที่วัดระหว่างทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดก่อนทดลอง และวัดหลังทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดระหว่างทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเอง ที่วัดก่อนกับระหว่างทดลอง และวัดระหว่างกับหลังทดลอง มีค่าเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยมากขึ้นเท่ากับ $-.51$ และ $-.27$ มีค่า sig = .00 และ .00 ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านการควบคุมตนเอง ที่วัดระหว่างทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดก่อนทดลอง และวัดหลังทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดระหว่างทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น ที่วัดก่อนกับระหว่างทดลอง และวัดระหว่างกับหลังทดลอง มีค่าเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยมากขึ้น เท่ากับ $-.42$ และ $-.31$ มีค่า sig = .00 และ .00 ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการยอมรับผู้อื่นที่วัดระหว่าง

ทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดก่อนทดลอง และวัดหลังทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดระหว่างการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านการตรงต่อเวลา ที่วัดก่อนกับระหว่างการทดลอง และวัดระหว่างกับหลังทดลอง มีค่าเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยมากขึ้นเท่ากับ $-.44$ และ $-.32$ มีค่า sig = $.00$ และ $.00$ ซึ่งน้อยกว่า $.05$ แสดงว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลา ที่วัดระหว่างทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดก่อนทดลอง และวัดหลังทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดระหว่างการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$ ดังแสดงเป็นเส้นภาพ ในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 เส้นภาพการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายด้าน

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม ที่วัดก่อนกับระหว่างการทดลองและวัดระหว่างกับหลังทดลอง มีค่าเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยมากขึ้นเท่ากับ $-.43$ และ $-.28$ มีค่า sig = $.00$ และ $.00$ ซึ่งน้อยกว่า $.05$ แสดงว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม ที่วัดระหว่างทดลองมีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดก่อนทดลองและวัดหลังทดลอง มีค่าเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าวัดระหว่างการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$ ดังแสดงเป็นเส้นภาพ ในภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 เส้นภาพการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ศึกษาเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย มีความมุ่งหมายของการวิจัยคือ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ก่อน ระหว่างและหลังการทดลองของกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย และศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย

ขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ เด็กนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบ้านบัวมด (เจริญราษฎร์อุทิศ) เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน 60 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิงอายุระหว่าง 4 - 5 ปี กำลังเรียนอยู่ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบ้านบัวมด (เจริญราษฎร์อุทิศ) สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการ สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากห้องเรียนมา 1 ห้องเรียน จากทั้งหมด จำนวน 2 ห้องเรียน จากนั้นทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนมาจัดเรียงลำดับจากน้อยไปมาก คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยสุด 16 คนแรก มาเป็นกลุ่มทดลองตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย ตัวแปรตาม ได้แก่ ความมีวินัยในตนเอง

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง จำนวน 16 ข้อ ประกอบด้วยด้านความรับผิดชอบ 4 ข้อ ด้านการควบคุมตนเอง 4 ข้อ ด้านการยอมรับผู้อื่น 4 ข้อ และด้านการตรงต่อเวลาจำนวน 4 ข้อ

การวิจัยในครั้งนี้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง โดยสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก และจัดเตรียมสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนที่ทำการทดลองให้เหมาะสม เตรียมความพร้อมของเด็ก เมื่อเด็กพร้อมแล้ว จึงทำการสังเกตพฤติกรรม ก่อนการทดลองกับเด็กเป็นเวลา 1 สัปดาห์ๆ ละ 3 วัน คือ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ โดยสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองจากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง บันทึกการสังเกตโดยผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย 1 คน และคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยสุด 16 คนแรก เป็นกลุ่มทดลอง 16 คน ดำเนินการทดลองด้วยตนเองโดยการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยที่ส่งเสริมความมีวินัยในตนเองรายด้าน ด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่นและการตรงต่อเวลา เป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วันคือ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ ในช่วงเวลา 10.00 - 10.20 น.จากนั้น นำข้อมูลที่ได้ในแต่ละสัปดาห์มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และเมื่อสิ้นสุดในสัปดาห์สุดท้าย ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมกับ

เด็กกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการเดียวกัน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมหลังการทดลองไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อทดสอบหาสมมติฐาน และสรุปผลวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาระดับและเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวมและรายด้าน สรุป ดังนี้

ก่อนการทดลองเด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเพื่อน/ครูบอก หรือขอร้องให้ร่วมมือ ทุกด้าน และระหว่างการทดลองเด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้วยตนเองบางครั้ง ทุกด้าน ส่วนหลังการทดลอง เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้วยตนเองบางครั้ง ทุกด้าน

2. การศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยรวม และรายด้าน สรุป ดังนี้

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม ก่อน ระหว่างทดลองและหลังทดลอง เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .05$ และการทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวม อยู่ในระดับร้อยละ 95 ส่วนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองรายด้าน ก่อน ระหว่างทดลอง และหลังทดลอง เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .05$ และการทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับร้อยละ 83, 89, 85 และ 91 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาระดับและเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการทดลองระหว่างการทดลองและหลังการทดลอง มีพฤติกรรมความมีวินัย ในตนเองโดยรวมและรายด้าน เฉลี่ยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย สามารถส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้น อภิปรายไว้ดังนี้

1. ระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง หลังจากการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย มีคะแนนก่อน ระหว่างและหลังการทดลอง รายด้านและโดยรวม เป็นดังนี้ ก่อนการทดลองอยู่ในระดับ 1 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยเพื่อน/ครูบอก หรือขอร้องให้ร่วมมือ ทุกด้าน ระหว่างการทดลองอยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ด้วยตนเอง บางครั้งทุกด้าน ส่วนหลังการทดลอง อยู่ในระดับ 2 คือ เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ด้วยตนเอง บางครั้ง ทุกด้าน จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ก่อนการทดลองอยู่ในระดับ 1

ระหว่างและหลังการทดลองอยู่ในระดับ 2 ซึ่งมีค่าเท่ากับระหว่างการทดลองและหลังการทดลอง ทั้งนี้ เป็นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองเพิ่มขึ้นที่ละน้อย และการส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนา การจะปลูกฝังความมีวินัยในตนเองให้กับเด็กปฐมวัยนั้น จะต้องให้เด็กได้ฝึกฝน เรียนรู้และค่อยๆ ซึมซับที่ละเล็กทีละน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ วิทยานาควัชระ (2544: 86) ที่กล่าวว่า วินัยในตนเอง เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป และจะต้องอาศัยการแนะนำจากผู้อื่นตั้งแต่เยาว์วัย เด็กจะบังคับการพัฒนาตนเองได้ โดยได้รับการแนะนำอย่างดีในวัยเด็ก ให้เด็กเข้าใจถึงบทบาททางสังคมและจากการดูแบบและเลียนแบบอย่างที่เป็นที่ปฏิบัติกัน เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคม เด็กจะได้รับความรู้มีใช้จากผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ได้รับจากเพื่อนของเขา ด้วยประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัย มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างฐานความพร้อมในการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพต่างๆ ต้องมีการอบรมสั่งสอนต่อเนืองอย่างเหมาะสม จึงจะเกิดคุณธรรมหรือความดีได้ แต่ถ้าสังเกตคะแนนเฉลี่ยก่อน ระหว่าง และหลังการทดลองมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอและค่อยๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตลอดทั้ง 8 สัปดาห์ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อเด็กในการพัฒนาความพร้อมในทุกๆ ด้าน ซึ่งการเล่นพื้นบ้านของไทยเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็ก ได้ทำกิจกรรมร่วมกันแบบเป็นกลุ่ม เกิดการเรียนรู้ในการเล่นร่วมกับผู้อื่น รู้จักปฏิบัติตามกฎกติกาในการเล่น มีการช่วยเหลือกัน มีการยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเพื่อนในการวางแผนในการเล่น เด็กรู้จักควบคุมตนเองในการเล่น อดทนรอคอย และตรงต่อเวลาในการเล่น จะเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการคิดและการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการพัฒนาการปลูกฝังวินัยในตนเอง ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กนั้น เป็นการดำเนินการปลูกฝัง หรือสร้างความประพฤติกี่ติงามให้เกิดมีขึ้นในตัวเด็ก และทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นความเคยชิน โดยไม่ต้องมีผู้อื่นคอยชี้แนะหรือตักเตือนให้กระทำ แล้วสามารถทำให้เด็กบรรลุวัตถุประสงค์ที่เราต้องการให้เด็กได้รับ

2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย หลังจากได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย โดยรวมและรายด้าน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ทั้งนี้เป็นเพราะจากการจัดประสบการณ์การเล่นของเด็กไทย เป็นการเล่นที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรับผิดชอบในการเล่นร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักปฏิบัติตามข้อตกลงในการเล่น รู้จักอดทนและรอคอย รู้จักตรงต่อเวลาในการเล่น ซึ่งจะช่วยพัฒนาต่อไปเป็นความมีวินัยในตนเอง โดยมีการจัดประสบการณ์การเล่นของเด็กไทยหมุนเวียนกันไปและเด็กจะเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้เต็มตามศักยภาพของตนเอง มีความสนุกสนานในการเล่นและไม่เครียด จึงทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองออกมาโดยที่ไม่ต้องมีการบังคับให้เด็กทำ เพราะเมื่อเด็กอยู่ท่ามกลางเพื่อนๆ และสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย เด็กจะเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด และเด็กจะแสดงความสามารถที่แท้จริงของตนเองออกมา (Hill. 1993: 23) สอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2527: 482 – 483) มีความเห็นว่า การฝึกระเบียบวินัยต้องฝึกอย่างสม่ำเสมอ มีความอดทน มีความพยายาม ไม่ใจร้อน และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก

ให้เด็กมีความเข้าใจระเบียบวินัยแต่ละเรื่องที่ทำให้ปฏิบัติ โดยอธิบายให้เข้าใจเหตุผล ซึ่งให้เห็นผลดีของการปฏิบัติ และผลเสียที่เกิดขึ้นหากไม่ปฏิบัติ เมื่อเด็กเข้าใจเด็กจะปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลังผู้ใหญ่ก็จะประพฤติปฏิบัติอยู่ในระเบียบอันดี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ วอลซ์ (วัชรินทร์ เทพมณี. 2545:77; อ้างอิงจาก Walsh. 1980: 43) ที่กล่าวว่า วินัยในตนเองย่อมเกิดจากการที่เด็กยอมรับข้อตกลงและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เด็กมีส่วนร่วมในการสร้างขึ้น ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และเข้าถึงการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลง โดยไม่มีการฝืนใจหรือบังคับให้ทำตาม นอกจากนี้ การแสดงความชื่นชมของครู เมื่อเด็กทำสิ่งที่ดีงามและกล่าวย่ำยีให้เกิดความมั่นใจในการกระทำ ช่วยทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดี มีกำลังใจที่จะทำสิ่งที่ดีงามต่อไป (ฉันทนา ภาคบงกช. 2528: 47 – 48) ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นการพัฒนาให้เด็กมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น และมีค่า $\text{Partial } \eta^2 = .95$ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับร้อยละ 95

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ พบว่า การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นร่วมกันเป็นกลุ่ม เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นอย่างทั่วถึง มีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น เด็กเกิดการเรียนรู้ความคิด ความรู้สึก ปฏิบัติ และพฤติกรรมซึ่งกันและกัน (ทิสนา แชมมณี. 2522: 202) ถึงแม้ว่า ในช่วงแรกของการเล่นของเด็กไทย เด็กจะพบกับความขัดแย้งและไม่รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเพื่อนๆ อยู่บ้าง แต่เมื่อเด็กคุ้นเคยและได้ปฏิบัติกิจกรรมบ่อยครั้ง พบว่า เด็กมีความสุขสนุกสนานในการเล่นร่วมกับเพื่อน มีการปฏิสัมพันธ์พูดคุยกันมากขึ้น ทำให้ความขัดแย้งลดน้อยลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กต้องมีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามข้อตกลงและกฎกติกาในการเล่น มีความตั้งใจในการเล่นจนเสร็จและช่วยกันเก็บของที่เล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ นงพงา ลิ้มสุวรรณ (2535: 65) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมวินัยในตนเองให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น เด็กควรเรียนรู้ถึงสิ่งที่ถูกและผิด รวมทั้งให้กฎเกณฑ์และการให้เหตุผล ซึ่งจะส่งผลต่อความรับผิดชอบของเด็กในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และสอดคล้องกับ สุลีพร นิมิตรกุล (2512: 63) ที่กล่าวว่า กิจกรรมในการเรียนที่ส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ และการทำงานด้วยตนเอง จะทำให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานนั้นๆ อันจะก่อให้เกิดความมีวินัยในตนเองแสดงว่าการทดลองในครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับร้อยละ 83 ($\text{Partial } \eta^2 = .83$)

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการควบคุมตนเอง จากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยในระยะแรกๆ พบว่า เด็กส่วนใหญ่ยังยึดตนเองในลักษณะต่างๆ เช่น ไม่ทำตามข้อตกลงแย่งกันเล่นไม่ยอมเข้าแถว มีการทะเลาะกัน ผลักกัน และแกล้งกันตลอดเวลา แต่พอในระยะเวลาดต่อมา เมื่อเด็กได้มีโอกาสเรียนรู้และฝึกการควบคุมตนเอง เด็กเริ่มควบคุมตนเองได้มากขึ้น โดยรู้จักการรอคอยเพื่อนและเล่นตามลำดับก่อนหลัง ไม่ทะเลาะกัน และไม่แกล้งเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับ รักตวรรณ ศิริภาพร (2532: 56) กล่าวว่า กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุและบุคคล จะช่วยให้เด็กเรียนรู้วิธีการปฏิบัติตนในสังคม ทำให้มีความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นปรับตัวเข้ากับผู้อื่น

อันเป็นหนทางในการฝึกเด็กให้มีการควบคุมตนเอง ทั้งนี้ครูจะเป็นผู้ชี้แนะแนวทางส่งเสริม กระตุ้นให้เด็กทำภายใต้บรรยากาศที่อิสระและผ่อนคลาย โดยที่ครูไม่ได้บอกหรือออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตามในการควบคุมตนเอง แต่ครูจะชวนให้เด็กเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เด็กยอมรับและปฏิบัติตามครูด้วยดีวิธีการดังกล่าว จึงส่งเสริมความมีวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ทั้งสิ้น แสดงว่า การทดลองนี้ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านการควบคุมตนเอง อยู่ในระดับร้อยละ 89 (Partial $\eta^2 = .89$)

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการยอมรับผู้อื่น พบว่า การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถของตนให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มีส่วนร่วมในการเล่นต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจว่าตนเองมีคุณค่า เช่น เด็กจะช่วยบอกทางให้เพื่อนเดิน เด็กช่วยกันบอกวิธีเล่นให้กับเพื่อน ซึ่งเป็นผลให้เด็กมีการยอมรับผู้อื่น ดังที่ พนม ลัมอารี (2522: 56 – 57) กล่าวว่า การที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มจะทำให้เด็กเรียนรู้ถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักตนเองในฐานะสมาชิกของกลุ่ม มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน รู้จักปฏิบัติตนตามกติการ่วมกัน และการมีปฏิริยาโต้ตอบกับเพื่อนๆ ระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่มกันนั้น มีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านสังคมและมีค่า Partial $\eta^2 = .85$ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการยอมรับผู้อื่นอยู่ในระดับร้อยละ 85 (Partial $\eta^2 = .85$)

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลา พบว่า การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย สามารถส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านการตรงต่อเวลาสูงกว่าพฤติกรรมในด้านอื่น ทั้งนี้ เนื่องจากการเล่นของเด็กไทย เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังลักษณะนิสัย รู้จักมารยาทเคารพกฎกติกาข้อตกลง และการปฏิบัติตนในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในการจัดประสบการณ์ การเล่นของเด็กไทยในช่วงสัปดาห์แรกๆ มีเด็กบางคนไม่ฟังสัญญาณไม่ยอมเลิกเล่นเมื่อหมดเวลา และจะมีเพื่อนๆ ตะโกนบอกให้เลิกเล่นหลายๆ ครั้ง มีเด็กบางคนขอเล่นต่อและไม่ยอมหยุดเล่นแม้ว่าเพื่อนๆ จะบอกให้เลิกเล่น แต่พอในช่วงสัปดาห์ท้ายๆ เมื่อเด็กได้ยินสัญญาณหมดเวลา เด็กๆ จะหยุดเล่น และเลิกเล่นด้วยตนเองทันที โดยไม่มีการต่อรองขอยืดเวลาในการเล่น แสดงให้เห็นการพัฒนาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านการตรงต่อเวลา ดังที่ กู๊ด (จินดา นำเจริญ. 2540; อ้างอิงจาก Good. 1973) ได้ให้แนวคิดที่ วินัยในตนเอง ไม่ใช่การบังคับโดยอำนาจจากภายนอก แต่เป็นการบังคับโดยอำนาจภายในตัวบุคคลนั่นเอง และเป็นอำนาจอันเกิดจากการเรียนรู้ หรือการยอมรับคุณค่าอันใดอันหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมของตนเองได้ แสดงว่า การทดลองครั้งนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านการตรงต่อเวลา อยู่ในระดับร้อยละ 91 (Partial $\eta^2 = .91$)

ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย สามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์ เด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์

การเล่นพื้นบ้านของไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ในด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา ทั้งนี้ ครุยังมีบทบาทสำคัญที่ต้องสอดแทรกพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ในทุกขั้นตอนของการจัดประสบการณ์ การเล่นพื้นบ้านของไทย คือในขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป โดยเฉพาะในขั้นสรุป ครูจะต้องชี้แนะ และกระตุ้นให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรม ความมีวินัยในตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในการศึกษา เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง เด็กปฐมวัย สามารถศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับพัฒนาการความสนใจตามวัยและวุฒิภาวะ ตลอดจนระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดประสบการณ์ ให้กับเด็กปฐมวัยต่อไป

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย พบข้อสังเกต ดังนี้

1. ในช่วงระยะเวลาสัปดาห์แรกๆ ของการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย พบว่า เด็กๆ ยังไม่คุ้นเคยกับการเล่นพื้นบ้านของไทย มีการแย่งกันเล่น ส่งเสียงดัง และทะเลาะกันในช่วงของการทำกิจกรรม เด็กบางคนไม่ยอมเล่นกับเพื่อน เด็กๆ ยังไม่มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองเท่าที่ควร ครูพยายามกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยในขั้นสรุปครูให้เด็กช่วยกันคิดและชมเชยเด็กที่มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง แต่เมื่อการทดลองผ่านไประยะหนึ่ง เด็กเริ่มคุ้นเคยและเริ่มเรียนรู้จากการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย มากขึ้น จึงทำให้เด็กแสดงออกถึงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองเพิ่มมากขึ้น

2. ช่วงระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 ถึง สัปดาห์ที่ 8 เด็กมีความมีวินัยในตนเองเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีการพัฒนาขึ้นในช่วงทุกสัปดาห์ เนื่องจากขณะที่เด็กได้ทำกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยนั้น เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมการเล่นร่วมกับเพื่อน รู้จักช่วยเหลือตนเองและเพื่อน เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน รู้จักการอดทนรอคอย ปฏิบัติตามกติกา ข้อตกลง เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีความรับผิดชอบในการเล่น รู้จักตรงต่อเวลาในการเล่น ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ควรเกิดขึ้นในตัวเด็ก เด็กมีความสนใจและร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี และเห็นความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กในการทำกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทย

3. การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง จำแนกตามรายด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา ของเด็กแต่ละคน มีจุดเริ่มต้นและเกิดการเปลี่ยนแปลงช้าเร็วต่างกัน เนื่องมาจากความพร้อมในการเรียนรู้ของแต่ละคนต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือเมื่อเด็กเกิดความพร้อมในการเรียนรู้แล้ว พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และในพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง แต่ละด้านก็มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไป

อย่างสม่ำเสมอ โดยจะค่อยๆ เพิ่มขึ้นไปในแต่ละสัปดาห์ เนื่องจากเด็กได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นในบ้านของไทย ต่อเนื่องกันถึง 8 สัปดาห์

4. การส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กจากการจัดประสบการณ์การเล่นในบ้านของไทย เป็นการเรียนรู้ที่แสดงความรับผิดชอบใน การปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จ มีการช่วยเหลือกัน ไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกันในการทำกิจกรรม รู้จักการรอคอยและปฏิบัติตามกติกาข้อตกลง เด็กรู้จักตรงต่อเวลาในการเล่น เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้นำให้คำแนะนำช่วยเหลือ เตรียมอุปกรณ์ เป็นผู้นำในช่วงระยะแรกๆ จากนั้นครูเป็นผู้ให้คำแนะนำและเสริมสร้างกำลังใจที่ดีให้กับเด็ก และคอยให้ช่วยเหลือเมื่อเด็กพบปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรม

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดประสบการณ์การเล่นในบ้านของไทย เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ค่อนข้างนานเกินไป อาจทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย ควรหาสิ่งกระตุ้น เช่น เปลี่ยนสถานที่ทำการทดลอง ให้การเสริมแรงกับเด็ก เป็นต้น
2. การนำแผนการจัดประสบการณ์มาทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ควรทำการวิเคราะห์แผนการจัดประสบการณ์แต่ละแผนให้ครอบคลุมกับพฤติกรรมและจุดประสงค์ที่วางไว้
3. ในการจัดประสบการณ์การเล่นในบ้านของไทย ในเรื่องของเวลาสามารถที่จะยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของเด็ก เนื่องจากเด็กในช่วงวัยนี้ มีช่วงระยะเวลาความสนใจสั้น

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง เช่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การเป็นผู้นำผู้ตาม เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงผลของการจัดประสบการณ์การเล่นในบ้านของไทย ที่มีผลต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ เช่น พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านร่างกาย เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2539). *แนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- . (2540ก). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (อายุ 3 – 6 ปี)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ คุรุสภาลาดพร้าว.
- กฤษณี ภูพันธ์. (2538). *การศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ผู้ปกครองใช้ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ในชีวิตประจำวันเรื่อง "ขอให้หนูคิดเอง" และผู้ปกครอง ใช้กิจกรรมตามปกติในชีวิตประจำวัน*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กองบรรณาธิการ. (2534). *พัฒนาการเล่นของเด็ก. นิตยสารแม่และเด็ก*. 12 (200): 79.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542ก). *การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3 – 5 ขวบ*. กรุงเทพฯ: โชติสุขการพิมพ์.
- . (2542ข, มกราคม). *การใช้การเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย*. *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 3(1): 10 – 17.
- . (2542ข, เมษายน). *การฝึกวินัยเด็ก. การศึกษาปฐมวัย*. 3(2): 60 – 65.
- ขวัญใจ บุญฤทธิ์. (2535). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และควมมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบ CAI กับการสอนตามคู่มือครูของ สสวท*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณาจารย์ชมรมเด็ก. (2545). *การละเล่นของเด็กไทย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- จันทนา ดีพึ่งตน. (2536). *ผลการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย และการเล่นทั่วไปที่มีผล ต่อทักษะ*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จิตรา ชนะกุล. (2539). *ควมมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลม แบบกลุ่มย่อย*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จินดา น้ำเจริญ. (2540). *การศึกษาควมมีวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด กิจกรรมเสริมลักษณะนิสัย แบบวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฉวีวรรณ กินางวงศ์. (2553). *การศึกษาเด็ก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จันทนา ภาคบงกช. (2528). *สอนให้เด็กคิดเป็น : โมเดลการพัฒนาทักษะการคิดเพื่อคุณภาพชีวิต และสังคม*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- . (2546). *สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีกับการอบรมเลี้ยงดูพระโอรสและพระธิดา: ทรงพากเพียรและใฝ่เรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- ไฉไลรัตน์ รัชชัญญิ. (2549). ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นไทย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ช. ชนบท. (2530, มิถุนายน). วินัยในตนเองสอนให้เกิดขึ้นได้อย่างไร. สารพัฒนาหลักสูตร. (63): 50.
- ชัย เรื่องศิลป์. (2542). การละเล่นของเด็กไทย. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2523). จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ต้องจิตต์ จิตดี. (2547). การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมดนตรีตามแนวคาร์ล ออร์ฟ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เดือนใจ ยอดนิล. (2530). ผลการใช้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองอ้อ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. พิษณุโลก. ถ่ายเอกสาร.
- ทักษิณา สวานานนท์. (2519, กรกฎาคม). วิธีการสอนเด็กอนุบาลให้มีวินัย. วิทยสาร. 27(26): 41–42.
- ทัศนีย์ อินทรบำรุง. (2539). วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานก่อนกลับบ้าน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทศนา แวมมณี; และคณะ. (2522). กลุ่มสัมพันธ์ : ทัศนียุติและแนวปฏิบัติเล่ม 1. กรุงเทพฯ:บูรพาศิลป์ การพิมพ์
- นงพงา ลิ้มสุวรรณ. (2553). จิตวิทยาการอบรมเลี้ยงดู. สัปดาห์สุขภาพจิตแห่งชาติ. 17 พ.ย. 2535. หน้า 62 – 69. กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2536, ตุลาคม – พฤศจิกายน). มาสร้างความเชื่อมั่นในตัวลูกกันเถอะ. แนว. 28(149): 65 – 67.
- . (2540). ศิลปะการสร้างวินัยชนะใจลูก. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อแกรมมี.
- นิตยา ประพฤติกิจ. (2536). การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- นิรมล ชยุตสาหกิจ. (2525). การศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็กในวัยเด็กตอนต้น. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2526). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ประสานมิตร.
- . (2527). การวัดผลและประเมินผลการศึกษา : การประยุกต์. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- . (2545). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการวัดประเมินการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- บุญเยี่ยม จิตรดอน. (2524). การเล่นในร่มและเล่นกลางแจ้ง. ใน การละเล่นและเครื่องเล่นเพื่อพัฒนาเด็ก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุปผา พรหมศร. (2542). ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งและกิจกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนาม. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์. (2536). ผลของการใช้เกมการเล่นพื้นบ้านของไทยที่มีต่อการพัฒนาทักษะด้านสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผะอบ ไปชะกฤษณะ; และคนอื่นๆ. (2522). การละเล่นของเด็กไทยภาคกลาง. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย กระทรวงศึกษาธิการ.
- พนม ลีมาอี. (2522). กลุ่มสัมพันธ์. มหาสารคาม: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- พัชรี สวนแก้ว. (2536). เอกสารประกอบการสอนวิชา 2173107 จิตวิทยาพัฒนาการ และการดูแลเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: ดวงกลม.
- พัฒนา ชัชพงศ์. (2534). การเล่นกลางแจ้ง. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาสื่อและกิจกรรมสำหรับเด็กอนุบาล. กรุงเทพฯ: เพาเวอร์พริ้นท์.
- พุ่มบุญ. (2538, มกราคม). สร้างวินัยให้ลูกกรีก. ท้องถิ่น. 35(1): 51 – 56.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2535). การเล่นของเด็ก. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2524). เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาพัฒนาพฤติกรรมวัยเด็ก เล่ม 3. กรุงเทพฯ: วิคตอร์การพิมพ์.
- . (2526). เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนเด็กปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 6 – 10. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กราฟฟิคอาร์ต.
- . (2527). เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับปฐมวัย หน่วยที่ 1 – 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์นวกนก
- . (2537). เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 10 – 15. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- มาซารุ อิบูกะ. (1971). รอให้ถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว. แปลโดย ชีระ สุมิตร; และ พรอนงค์ นิยมคำ. พิมพ์ครั้งที่ 44. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2528). การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- . (2546). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- เยาวรัตน์ จินตากุล. (2523). การสร้างคู่มือการสอนเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รักตววรรณ ศิริภาพร. (2532). ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทัศนะของผู้อื่นของเด็กปฐมวัยที่เล่นกิจกรรมการเล่นเพื่อคลายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัชฎววรรณ ประพาน. (2541). การศึกษาความสามารถใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับที่เรียนได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากการฝึกโดยใช้กิจกรรมการเล่นที่บ้าน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2540). การประเมินผลโครงการวิจัยเชิงปริมาณ. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ แกรมมี.
- รัตนา มณีจันสุข. (2539). ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รุ่งนภา ทิมหาญ. (2542). การเล่นเกมเด็กไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ปัญญาสยาม.
- แรมสมร อยู่สถาพร. (2535). หนูน้อยน่ารัก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลลอบ เอี่ยมอ่อน. (2546). การศึกษาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ระดับอนุบาลที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้าน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ละมัย กาญจนประโชติ. (2534). การพัฒนาจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ละมุน ชัชวาล. (2543). ผลของการจัดกิจกรรมการเล่นที่บ้านของไทยประกอบคำถามปลายเปิดที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เลขา ปิยะอัจฉริยะ. (2524). การเล่นเป็นการเรียนรู้ของเด็ก. ใน การเล่นเกมและเครื่องเล่นพัฒนาเด็ก: เอกสารวิชาการโดยคณะทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องเล่นของเด็ก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารัตน์ รักวิชัย. (2529). การศึกษาก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2533). การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ.

- วัชรินทร์ เทพมณี. (2545). ผลของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารที่มีต่อวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิทยา นาควัชระ. (2544). วิธีการเลี้ยงลูกให้เก่งดีมีสุข = IQ EQ MQ AQ. กรุงเทพฯ: กู๊ดบุ๊ค.
- วิราภรณ์ ปนากุล. (2530). การละเล่นของเด็กไทยกับการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์.
- วิลินดา พงศ์ธราธิก. (2547). ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นไทยกลางแจ้ง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วีรพงศ์ บุญประจักษ์. (2545). การจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศศินันท์ นิลจันทร์. (2547). ผลการจัดกิจกรรมเล่นนิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศุภีพร นิมิตกุล. (2512). เปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสุขศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องโรคติดต่อโดยใช้บทเรียนโมดูลกับการเรียนการสอนปกติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมจิตต์ สุวรรณวงศ์. (2542). การศึกษาการจัดสภาพการณ์ส่งเสริมความคิดเชิงคุณธรรมตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมจินตนา คุปตสุนทร. (2547). การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาย บ้านไร่. (2541). ความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สัณหพัฒน์ อรุณธารี. (2536). สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัยเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สายพิณ ประจักษ์วรรณ. (2538). การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมโดยครูสร้างกฎเกณฑ์ และเด็กสร้างกฎเกณฑ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *คู่มือการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้อัตนัยก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). *จิตพิสัย: มิติที่สำคัญของการพัฒนาคน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุชา จันท์เอม. (2511, กรกฎาคม – กันยายน). เด็กกับการสร้างระเบียบวินัย. *วารสารแนะแนว*. 2: 49 – 53.
- สุภัค ไหวหากิจ. (2543). *เปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดการจัดกิจกรรมการเล่นที่หนักหน่วงและการเล่นเกมแบบร่วมมือ*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนน อมรวิวัฒน์; และ องค์การ อินทรมทรัพย์. (2524). *กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช*.
- สุรสิงห์สำรวม จิมพะเนา. (2520). *การเล่นของเด็กไทยล้านนาไทยในอดีต*. กรุงเทพฯ: กราฟิการ์ต.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). *ปฐมวัยศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อังคณา กลิ่นนัท. (2539). *ผลการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านภาคกลางเพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรรค์. (2531). *การเปรียบเทียบความพร้อมทางการเรียนคณิตศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกทักษะโดยวิธีเล่นที่บ้านของไทยกับวิธีการฝึกทักษะตามคู่มือครูของกระทรวงศึกษาธิการในโรงเรียนประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรรวรรณ สุ่มประดิษฐ์. (2533). *พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และระดับขั้นการเล่นทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่ได้ประสบการณ์ การเล่นเกมแบบไทยและการเล่น ที่จัดอยู่ทั่วไป*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Asuble, D.P. (1965). *Education Psychology A Cognitive View*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Bryant, B.K. (1971, February). Student – Teacher Relationship as Related to Internal – External Focus of Control. *Dissertation Abstracts International*. 32(8): 4854 – B.
- Burry- Stock, J.; et al. (1996, April). Rater Agreement Indexes for Performance Assessment. *Educational and Consumer Sciences*. 55(1): 31.
- Feist, J. (1990). Theories of Personality. 2nd ed. Forth Worth: *Young Children*. 53(1): 81 – 83.
- Good C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.

- Hill, T.W. (1993, April). Assessment in Center : Teachers and Children's at work. *Young Children*. 48(5): 20 – 28.
- Hoffman, M.L. (1970). *Moral Development, in Carmichael' Manual of Child Psychology*. pp. 261 – 360. Edited by Paul, Mussen. New York: John Wiley and Sons.
- Hurlock, E.B. (1997). *Child Development*. 8th ed. New York: Mc Graw – Hill.
- Maier,H.W. (1965). *Three Theories of Child Development*. Revised ed. New York: Harper & Row, Publishers.
- Maxwell; & Delaney. (2011). *One Way Repeated Measures ANOVA*. Retrieved October 12, 2011, from <http://www.frank.Mtus.end/~dkfuller/psy629/notes/unilwayrmd.pdf>.
- Rothlein, L.; & Brett, A. (1984, August). Children's Teachers' and Parents, Perceptions of Play. *Dissertation Abstracts International*. 44(07): 2035 – A.
- Rudolph, M.; & Cohen, D.H. (1984). *Kindergarten and Early Schooling*. New Jersey: Prentice Hall.
- Vincent, E.L. (1961). *Human Psychological Development*. New York: Weaver, Helen, Basic Books.
- Wiggins, J.S.; et al. (1971). *The Psychology of Personality*. Addison Wesley Publishing.

ภาคผนวก ก

- คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง
- แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

คำชี้แจง: แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบ 4 ข้อ
2. การควบคุมตนเอง 4 ข้อ
3. การยอมรับผู้อื่น 4 ข้อ
4. การตรงต่อเวลา 4 ข้อ

กล่าวคือ

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง หมายถึง การที่เด็กแสดงออกถึงความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยเกิดจากการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนควรปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกัน ประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. พฤติกรรมความรับผิดชอบ
 - 1.1 มีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จ
 - 1.2 ปฏิบัติตามข้อตกลงและกฎกติกาการเล่น
 - 1.3 รู้จักช่วยเหลือตนเอง
 - 1.4 ช่วยเก็บของเข้าที่
2. พฤติกรรมการควบคุมตนเอง
 - 2.1 อดทนรอคอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรม
 - 2.2 เล่นและทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลัง
 - 2.3 ไม่แก่งแย่งเพื่อนในขณะที่เล่น
 - 2.4 ไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่น
3. พฤติกรรมการยอมรับผู้อื่น
 - 3.1 ยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อน
 - 3.2 เห็นอกเห็นใจเพื่อน
 - 3.3 ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้
 - 3.4 ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน
4. พฤติกรรมการตรงต่อเวลา
 - 4.1 เข้าร่วมกิจกรรมตรงตามเวลาที่กำหนด
 - 4.2 เล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนด
 - 4.3 เลิกเล่นทันที เมื่อได้ยืมสัญญาณหมดเวลา
 - 4.4 ไม่ต่อรองขอยืดเวลาในการเล่น

แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย เป็นการบันทึกในรูปแบบของความถี่ (จำนวนครั้ง) และระดับคุณภาพของพฤติกรรม จัดเป็น 4 ระดับคะแนน คือ 3, 2, 1 และ 0

เวลาที่ใช้ในการสังเกต สังเกตในช่วงกิจกรรมกลางแจ้งจากการจัดประสบการณ์การเล่น
 พื้นบ้านของไทย เป็นเวลาจำนวน 1 สัปดาห์ เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานก่อนการทดลอง และจากการจัด
 ประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยเป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วัน ได้แก่ วันจันทร์ วันอังคาร
 วันพุธ โดยทำการสังเกตและบันทึกการสังเกตในชั้นดำเนินกิจกรรมช่วงเวลา 10.00 – 10.20 น. รวม
 เวลา 20 นาที การสุ่มเวลาในการสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองตามตารางการสุ่มเวลาสังเกต
 พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ใช้นาฬิกาจับเวลา ในการให้สัญญาณเริ่มและหมดเวลาการสังเกต

ข้อปฏิบัติในการสังเกต

1. เขียนชื่อผู้สังเกต ชื่อนักเรียน วัน เดือน ปี ที่สังเกต
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 1 คน รวมผู้สังเกต 2 คนทำการสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยใน
 ตนเอง
3. การสังเกตให้ผู้สังเกต 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 1 คน ทำการสังเกตพร้อมกัน
 ในช่วงเวลาเดียวกัน ใช้เวลาสังเกตคนละ 30 วินาที เวลาบันทึกการสังเกต 8 นาที สลับกัน และ
 สังเกตเวียน ตั้งแต่คนที่ 1 ถึงคนที่ 16

การบันทึกการสังเกตและการให้คะแนน

เมื่อพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองเกิดขึ้นตรงกับข้อใด และช่องระดับคะแนนพฤติกรรม
 ความมีวินัยในตนเองตรงกับช่องใดให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น หากเกิดพฤติกรรมความมี
 วินัยในตนเองและช่องระดับคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองซ้ำช่องเดิมให้ทำเครื่องหมาย ✓
 เพิ่มลงในช่องเดิม ตามจำนวนครั้งที่เกิดพฤติกรรมซ้ำ โดยทำการบันทึก ดังนี้

ช่องระดับคะแนน 3 บันทึกเมื่อนักเรียนเกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ด้วยตนเอง
 ทุกครั้ง

ช่องระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อนักเรียนเกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองได้ด้วยตนเอง
 เป็นบางครั้ง

ช่องระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อนักเรียนเกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยให้ผู้อื่น
 บอกรู้ทุกครั้ง

ช่องระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อนักเรียนไม่เกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

คำอธิบายเกณฑ์การให้คะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านพฤติกรรม
ความรับผิดชอบ

ข้อ	รายการพฤติกรรม	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	0 คะแนน
1	เด็กมีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จ	เด็กมีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กมีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จด้วยตนเองเป็นบางครั้ง	เด็กมีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จแต่มีผู้อื่นคอยเตือนทุกครั้ง	เด็กไม่ตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมเลย
2	เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงในการเล่น	เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงในการเล่นด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงในการเล่นได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้ง	เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงในการเล่นโดยผู้อื่นต้องคอยแนะนำทุกครั้ง	เด็กไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการเล่นเลย
3	เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเอง	เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในการเล่นทุกครั้ง	เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในการเล่นเป็นบางครั้ง	เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในการเล่นโดยขอร้องให้ผู้อื่นช่วยเหลือทุกครั้ง	เด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการเล่นได้เลย
4	เด็กช่วยเก็บของเข้าที่	เด็กช่วยเก็บของเข้าที่ด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กช่วยเก็บของเข้าที่ด้วยตนเองเป็นบางครั้ง	เด็กช่วยเก็บของเข้าที่โดยให้ผู้อื่นบอกทุกครั้ง	เด็กไม่ช่วยเก็บของเข้าที่เลย

คำอธิบายเกณฑ์การให้คะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านพฤติกรรม
การควบคุมตนเอง

ข้อ	รายการพฤติกรรม	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	0 คะแนน
1	เด็กถอดทนรอกอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรม	เด็กถอดทนรอกอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรมได้ด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กถอดทนรอกอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรมได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้ง	เด็กถอดทนรอกอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรมโดยให้ผู้อื่นบอกทุกครั้ง	เด็กไม่ถอดทนรอกอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรมเลย
2	เด็กเล่นและทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลัง	เด็กเล่นและทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลังด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กเล่นและทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลังด้วยตนเองเป็นบางครั้ง	เด็กเล่นและทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลังโดยให้ผู้อื่นเตือนทุกครั้ง	เด็กไม่เล่นและไม่ทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลังเลย
3	เด็กเล่นโดยไม่แกล้งเพื่อนในขณะที่เล่น	เด็กเล่นโดยไม่แกล้งเพื่อนในขณะที่เล่นทุกครั้ง	เด็กเล่นโดยไม่แกล้งเพื่อนในขณะที่เล่นเป็นบางครั้ง	เด็กแกล้งเพื่อนในขณะที่เล่นโดยผู้อื่นคอยเตือนทุกครั้ง	เด็กแกล้งเพื่อนทุกครั้งในขณะที่เล่นร่วมกัน
4	เด็กไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่น	เด็กไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่นในการเล่นทุกครั้ง	เด็กไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่นในการเล่นเป็นบางครั้ง	เด็กทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่นในการเล่นโดยผู้อื่นต้องคอยเตือนทุกครั้ง	เด็กทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่นทุกครั้งในการเล่น

คำอธิบายเกณฑ์การให้คะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านพฤติกรรม
การยอมรับผู้อื่น

ข้อ	รายการพฤติกรรม	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	0 คะแนน
1	เด็กยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น	เด็กยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการเล่นทุกครั้ง	เด็กยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการเล่นเป็นบางครั้ง	เด็กยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยผู้อื่นคอยบอกทุกครั้ง	เด็กไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นเลย
2	เด็กเห็นอกเห็นใจเพื่อน	เด็กเห็นอกเห็นใจเพื่อนในการเล่นร่วมกันทุกครั้ง	เด็กเห็นอกเห็นใจเพื่อนในการเล่นร่วมกันเป็นบางครั้ง	เด็กเห็นอกเห็นใจเพื่อนในการเล่นร่วมกันโดยผู้อื่นต้องคอยบอกทุกครั้ง	เด็กไม่เคยเห็นอกเห็นใจเพื่อนเลยในการเล่นร่วมกันเลย
3	เด็กเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้	เด็กเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้ด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่มเป็นบางครั้ง	เด็กเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้โดยผู้อื่นต้องร้องขอให้เล่นและทำกิจกรรมด้วยทุกครั้ง	เด็กไม่เล่นและไม่ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่มเลย
4	เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน	เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อนและนำไปปฏิบัติด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อนและนำไปปฏิบัติเป็นบางครั้ง	เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อนโดยมีผู้อื่นคอยเตือนทุกครั้ง	เด็กไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อนเลย

คำอธิบายเกณฑ์การให้คะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ด้านพฤติกรรม
การตรงต่อเวลา

ข้อ	รายการพฤติกรรม	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน	0 คะแนน
1	เด็กเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามเวลาที่กำหนด	เด็กเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามเวลาที่กำหนดได้ด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามเวลาที่กำหนดด้วยตนเองเป็นบางครั้ง	เด็กเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามเวลาที่กำหนดโดยผู้อื่นบอกทุกครั้ง	เด็กไม่เข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามเวลาที่กำหนด
2	เด็กเล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนด	เด็กเล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนดได้ด้วยตนเองทุกครั้ง	เด็กเล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนดได้ด้วยตนเองเป็นบางครั้ง	เด็กเล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนดโดยผู้อื่นบอกทุกครั้ง	เด็กไม่เล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนดเลย
3	เด็กเลิกเล่นทันทีเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา	เด็กเลิกเล่นด้วยตนเองทันทีทุกครั้งเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา	เด็กเลิกเล่นด้วยตนเองเป็นบางครั้งเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา	เด็กเลิกเล่นเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลาโดยมีผู้อื่นบอกทุกครั้ง	เด็กไม่ยอมเลิกเล่นทันทีเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา
4	เด็กไม่ตอรองขอยืดเวลาในการเล่น	เด็กไม่ตอรองขอยืดเวลาในการเล่นทุกครั้ง	เด็กไม่ตอรองขอยืดเวลาในการเล่นเป็นบางครั้ง	เด็กขอยืดเวลาในการเล่นโดยผู้อื่นต้องเตือนทุกครั้ง	เด็กตอรองขอยืดเวลาในการเล่น

แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

สัปดาห์ที่ วันที่ เดือน พ.ศ.

ชื่อผู้สังเกต นามสกุล เป็นผู้สังเกตคนที่

ชื่อนักเรียน นามสกุล ชั้นอนุบาลปีที่

คำชี้แจง: สังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยตามรายละเอียดหัวข้อต่างๆ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างระดับคะแนนตามจำนวนครั้งที่เด็กแสดงพฤติกรรม

พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง	ระดับคะแนน				หมายเหตุ
	3	2	1	0	
1. พฤติกรรมความรับผิดชอบ 1.1 เด็กมีความตั้งใจในการเล่นและทำกิจกรรมจนเสร็จ 1.2 เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงและกฎกติกาการเล่น 1.3 เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเอง 1.4 เด็กช่วยเก็บของเข้าที่					
2. พฤติกรรมการควบคุมตนเอง 2.1 เด็กอดทนรอคอยผู้อื่นในการเล่นและทำกิจกรรม 2.2 เด็กเล่นและทำกิจกรรมตามลำดับก่อน-หลัง 2.3 เด็กเล่นโดยไม่แกล้งเพื่อนในขณะที่เล่น 2.4 เด็กไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกับผู้อื่น					
3. พฤติกรรมการยอมรับผู้อื่น 3.1 เด็กยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อน 3.2 เด็กเห็นอกเห็นใจเพื่อน 3.3 เด็กเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้ 3.4 เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของเพื่อน					
4. พฤติกรรมตรงต่อเวลา 4.1 เด็กเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตรงตามเวลาที่กำหนด 4.2 เด็กเล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนด 4.3 เด็กเลิกเล่นทันทีเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา 4.4 เด็กไม่ต่อรองขอยืดเวลาในการเล่น					

บันทึกพฤติกรรมเพิ่มเติม

.....

ลงชื่อ

...../...../.....

ภาคผนวก ข

- คู่มือการใช้แผนการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย
- แผนการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย

คู่มือการใช้แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย

หลักการและเหตุผล

การส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมได้หลายทาง แนวทางประการหนึ่งที่สามารถทำได้ คือ การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้เป็นการจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กมีความรับผิดชอบและร่วมมือในการเล่น มีการควบคุมตนเองอดทนอดกลั้น รู้จักการรอคอย มีการตรงต่อเวลาในการเล่น และเกิดการเรียนรู้ในการยอมรับผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ช่วยเหลือกันในการเล่นยอมรับข้อตกลงของคนส่วนมากและปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลงของการเล่น ทั้งนี้ครูผู้ซึ่งมีบทบาทในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลาย อธิบายวิธีการปฏิบัติ เปิดโอกาสให้เด็กมีประสบการณ์ในการเล่นพื้นบ้านของไทยอย่างสนุกสนานและกระตุ้นเด็กเพื่อที่จะให้เด็กเกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย ในด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่นและการตรงต่อเวลา

เนื้อหา

การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยที่ส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยเด็กได้เล่นตามวิธีปฏิบัติ ที่ได้รับฟังคำอธิบายจากครู เพื่อให้เด็กได้เกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

หลักการจัดกิจกรรม

1. การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยนี้จัดสัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่ วันจันทร์ วันอังคาร และวันพุธ วันละ 20 นาที
2. จัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทยซ้ำกิจกรรมละ 2 วัน โดยให้เด็กได้เล่นร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างสนุกสนาน ดังนี้

ขั้นนำ

1. ให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนอย่างอิสระตามจินตนาการ
2. ครูแนะนำ อธิบายวิธีการเล่น และสาธิตการทำกิจกรรมการเล่นให้เด็กเข้าใจ
3. บอกข้อตกลงเบื้องต้น

ขั้นตอนกิจกรรม

1. เด็กเล่นกิจกรรมกลางแจ้งเป็นกลุ่มโดยใช้การจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย
2. ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มตามแผนการที่ได้วางไว้
3. หมดยุคเวลาให้เด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย

ขั้นสรุป

1. เด็กช่วยกันออกมาเล่าความรู้สึกและบอกสิ่งที่ได้กระทำขณะเล่นเกมการเล่นพื้นบ้านของไทย ในด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่นและด้านการตรงต่อเวลา
2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาถึงพฤติกรรมที่เด็ก ๆ แสดงความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลา
3. ครูให้การเสริมแรงกับเด็กทุกคนที่มีส่วนร่วมในการเล่นเกมนการเล่นพื้นบ้านของไทย เช่นการตบมือ การพูดชมเชย เป็นต้น

บทบาทครู

1. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์เกี่ยวกับแนวการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย
2. สร้างความเข้าใจ โดยการอธิบายและสาธิตขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้เด็กเข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราว และขั้นตอนในการลงมือปฏิบัติ
3. อธิบายข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับแผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนและเวลาที่กำหนดไว้
4. เปิดโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ในการเล่นพื้นบ้านของไทยอย่างสนุกสนาน
5. กระตุ้นให้เด็กทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเล่น เด็กทุกคนต้องได้เล่นรวมกลุ่มเพื่อที่จะได้ศึกษาสังเกตพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นกับเด็กในแต่ละช่วงเวลาของการเล่น

บทบาทเด็ก

ครูควรชี้แจงและให้เด็กปฏิบัติ ดังนี้

1. ลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้วางแผนไว้
2. เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมโดยใช้การเล่นพื้นบ้านของไทยเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้เด็กออกมาเล่าประสบการณ์ที่ได้รับซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม โดยที่ครูคอยกระตุ้น ให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

ตารางการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทย

ในการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทย ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20 นาที รวม 24 ครั้ง ดังนี้

สัปดาห์ที่ของการทดลอง	ครั้งที่ของการทดลอง	เกมการเล่นพื้นบ้านของไทย
1	1	มอญซ่อนผ้า
	2	มอญซ่อนผ้า
	3	ปิดตาคลำทาย
2	4	ปิดตาคลำทาย
	5	กาฬิกไข่
	6	กาฬิกไข่
3	7	อ้ายเข้อ้ายโขง
	8	อ้ายเข้อ้ายโขง
	9	ตีจับ
4	10	ตีจับ
	11	โพงพาง
	12	โพงพาง
5	13	รื้อข้าวสาร
	14	รื้อข้าวสาร
	15	ปิดตาตีหม้อ
6	16	ปิดตาตีหม้อ
	17	ขี่ม้าส่งเมือง
	18	ขี่ม้าส่งเมือง
7	19	วิ่งเปี้ยว
	20	วิ่งเปี้ยว
	21	เดินกะลา
8	22	เดินกะลา
	23	ขี่ม้าโยนบอล
	24	ขี่ม้าโยนบอล

แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เรื่อง การเล่นพื้นบ้าน “มอญซ่อนผ้า”

จุดประสงค์

เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ทั้ง 4 ด้านดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. การควบคุมตนเอง
3. การยอมรับผู้อื่น
4. การตรงต่อเวลา

เนื้อหา

มอญซ่อนผ้า เป็นการเล่นพื้นบ้านของไทยที่สามารถส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ของเด็กปฐมวัยในด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา โดยมีวิธีการเล่นดังนี้ มีผ้า 1 ผืน เป็นอุปกรณ์การเล่น ผู้เล่นช่วยกันคัดเลือกคนที่เป็นมอญ ส่วนคนอื่นๆ นั่งล้อมวง คนที่เป็นมอญถือผ้าไว้ในมือ เดินวนอยู่นอกวง คนที่นั่งล้อมวงอยู่จะร้องเพลง ระหว่างนั้นคนที่เป็นมอญจะทิ้งผ้าไว้หลังใครก็ได้ แต่ต้องพรางไว้เป็นว่ายังถือผ้าอยู่ เมื่อเดินกลับมา ผ้ายังที่อยู่เดิมก็หยิบผ้าไล่ตีผู้อื่น ผู้เล่นนั้นต้องวิ่งหนีไปรอบๆ วง แล้วจึงนั่งได้ ผู้เป็นมอญจะเดินวนต่อไปหาทางวางผ้าให้ผู้อื่นใหม่ ถ้าใครรู้สึกตัวคลำพบผ้าจะวิ่งไล่ตีมอญไปรอบวง 1 รอบ มอญต้องรีบวิ่งหนีมานั่งแทนที่คนไล่ก็ต่อเป็นมอญแทน ขณะเล่นร้องบทร้องประกอบ "มอญซ่อนผ้า ตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง ไวโน่นไว้นี้ ฉันจะตีกันเธอ"

ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูให้สัญญาณเป่านกหวีด เด็กๆเดินเป็นแถวลงไปยังสนามอย่างมีระเบียบ
2. เด็กๆ ช่วยกันจัดแถวเป็นวงกลม แล้วอบอุ่นร่างกาย ดังนี้
 - 2.1 ให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนอย่างอิสระ
 - 2.2 ให้เด็กหมุนไหล่ 10 ครั้ง
 - 2.3 ให้เด็กหมุนข้อเท้า 10 ครั้ง

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. อธิบาย กฎ กติกา สาธิตวิธีการเล่นเกมและข้อตกลงในการเล่นเก๋มมอญซ่อนผ้า

2. ให้สัญญาณเริ่มเล่น เด็กช่วยกันจัดแถวเป็นวงกลมและมีการคัดเลือกตัวแทน 1 คน ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมีการแบ่งหน้าที่กัน และรู้จักการยอมรับผู้อื่นในการคัดเลือกตัวแทน 1 คน

3. เด็กๆ ช่วยกันร้องเพลง พร้อมกับปรบมือตามจังหวะ “มอญซ่อนผ้า ตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง ไวโน่นไวนี้ ฉันจะตีกันเธอ” และเล่นตามลำดับก่อน-หลังรู้จักการรอคอย และไม่แย่งเพื่อนเล่นก่อนที่จะถึงลำดับของตนเอง เด็กคนที่เป็นมอญจะเป็นคนถือผ้าเดินไปวางข้างหลังของเพื่อน และเดินวนไปจนรอบวงเด็กได้รู้จักการปฏิบัติตามข้อตกลง ควบคุมตนเอง และเมื่อเดินกลับมา ผ้ายังอยู่ที่เดิมก็จะหยิบผ้าใส่ตี เพื่อนที่นั่งอยู่ตรงนั้นจะต้องวิ่งหนีให้ทันและกลับมานั่งที่เดิม แต่ถ้าหนีไม่ทันโดนตี ก็จะต้องมาเป็นมอญแทน เด็กรู้จักการควบคุมตนเองและการยอมรับผู้อื่นในการเล่นโดยที่สามารถร่วมมือกิจกรรมกับเพื่อนอย่างสนุกสนาน ไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกัน มีการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นในการเล่น

4. เด็กปฏิบัติกิจกรรมการเล่นตามข้อตกลงและกติกา และเล่นตามขั้นตอนและตามเวลาที่กำหนด

5. เด็กปฏิบัติกิจกรรมซ้ำอีกจนครบทุกคน เมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลาจากคุณครู เด็กๆ จะต้องเลิกเล่นและช่วยกันเก็บอุปกรณ์เข้าที่และช่วยกันทำความสะอาดบริเวณสถานที่เล่น เด็กๆ มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลาในการเล่น

ขั้นสรุป

1. ครูและเด็กช่วยกันสรุป โดยครูพยายามกระตุ้นให้เด็กออกมาแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการได้เล่นการละเล่นพื้นบ้านของไทย ด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่นและการตรงต่อเวลา

2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ในด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเองการยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลาที่ได้จากการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย

3. ครูให้การเสริมแรง โดยการชมเชยและปรบมือให้กับเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน

สื่อการเรียน

1. เพลงมอญซ่อนผ้า “ มอญซ่อนผ้า ตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง ไวโน่นไว้นี้ ฉันจะตีกันเธอ”
2. ผ้าเช็ดหน้าหรือผ้าพันคอ 1ผืน

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมขณะเล่น โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลาได้อย่างเหมาะสม

แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เรื่อง การเล่นพื้นบ้าน “ปิดตาคลำทาย”

จุดประสงค์

เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ทั้ง 4 ด้านดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. การควบคุมตนเอง
3. การยอมรับผู้อื่น
4. การตรงต่อเวลา

เนื้อหา

ปิดตาคลำทายเป็นการเล่นพื้นบ้านของไทยที่สามารถส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา โดยมีวิธีการเล่นดังนี้ คัดเลือกตัวแทนผู้เล่นหนึ่งคนผูกตาเอาไว้ คนอื่นที่เหลือจับมือกันเป็นวงกลม คนที่ถูกผูกผ้าปิดตาไว้ เดินวนประมาณ 3 รอบ แล้วหยุดอยู่กับที่ จะนั่งหรือยืนก็ได้ คนที่ผูกตาก็จะเดินหาเมื่อพบคนใดก็เอามือคลำจนแน่ใจ ก็ทายว่าผู้นั้นเป็นใคร ถ้าทายถูกคนผู้นั้นต้องถูกปิดตาแทนและเริ่มเล่นต่อไป ถ้าทายไม่ถูกก็ต้องคลำต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้สัญญาณเป่านกหวีด เด็กๆเดินเป็นแถวลงไปยังสนาม
2. เด็กเข้าแถวเป็นวงกลม แล้วอบอุ่นร่างกาย ดังนี้
 - 2.1 ให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนตามจินตนาการ
 - 2.2 ให้เด็กหมุนไหล่ 10 ครั้ง
 - 2.3 ให้เด็กหมุนข้อเท้า 10 ครั้ง

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. อธิบาย กฎ กติกา สาธิตวิธีการเล่นเกมและข้อตกลงในการเล่นเกมนิรโทษคดี
2. เด็กลงมือปฏิบัติการเล่นเกมนิรโทษคดี
3. เด็กช่วยกันคัดเลือกตัวแทน 1 คน และช่วยกันนำผ้ามาปิดตาคนที่เป่านกหวีดจากนั้นคนที่เหลือก็พากันจับมือเป็นวงกลม
4. เด็กจับมือกันและพากันเดินวนประมาณ 3 รอบ และหยุดอยู่กับที่ คนที่ถูกปิดตาก็จะเดินหาเมื่อพบคนใดก็จะเอามือคลำจนแน่ใจว่าเป็นใคร คนที่ถูกคลำจะต้องพยายามควบคุมตนเองอย่าส่งเสียงดัง เพื่อนที่นั่งอยู่ข้างๆ ห้ามบอกว่าเป็นใคร เด็กๆ รู้จักการควบคุมตนเองในการปฏิบัติตามข้อตกลงและกฎกติกาการเล่น และเมื่อคนที่ปิดตาสามารถคลำเพื่อนและทายถูกว่าเป็นใคร คนนั้นก็จะต้องถูกปิดตาแทน แต่ถ้าทายไม่ถูกก็ต้องคลำต่อไปจนกว่าจะทายถูก เด็กมีการยอมรับผู้อื่น ยอมรับการกระทำของเพื่อน ถ้าเพื่อนทายถูกตนเองก็ต้องเป็นคนที่ถูกปิดตาแทนเพื่อน
5. เด็กเล่นซ้ำจนครบทุกคน และเมื่อครูให้สัญญาณเลิกเล่น เด็กๆ หยุดเล่นทันทีและช่วยกันเก็บอุปกรณ์และช่วยกันดูแลความสะอาดบริเวณสถานที่เล่น เด็กมีความรับผิดชอบและการตรงต่อเวลาในการเล่น

ขั้นสรุป

1. เด็กออกมาแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการได้เล่นการละเล่นพื้นบ้านของไทย ด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลา
2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ในด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเองการยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลา ที่ได้จากการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย
3. ครูให้การเสริมแรง โดยการชมเชยและปรบมือให้กับเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน

สื่อการเรียนรู้

ผ้าสำหรับปิดตา

การประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมขณะเล่น โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลาได้อย่างเหมาะสม

แผนการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านของไทย เรื่อง การเล่นพื้นบ้าน “กาปักไข่”

จุดประสงค์

เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. การควบคุมตนเอง
3. การยอมรับผู้อื่น
4. การตรงต่อเวลา

เนื้อหา

กาปักไข่เป็นการเล่นพื้นบ้านของไทยที่สามารถส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ในด้านความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านการยอมรับผู้อื่น และด้านการตรงต่อเวลา โดยมีวิธีการเล่นดังต่อไปนี้ ใช้ก้อนหิน สมมติว่าเป็นไข่ และเขียนวงกลมลงบนพื้น เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 ฟุต 1 วง และอีกวงหนึ่งอยู่ในวงแรก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 ฟุต วางไข่ทั้งหมดไว้ในวงกลมเล็ก ให้คนใดคนหนึ่งเป็นกายนในวงกลมใหญ่ หรือนั่งล้อมวงกลมเล็ก นอกนั้นทุกคนยืนรอบนอกวงกลม วงใหญ่ คอยแย่งไข่ คนเป็นกามีหน้าที่ป้องกันไข่ โดยมีกติกาดังนี้ ผู้ที่มีหน้าที่หยิบไข่เข้าไปในวงกลมไม่ได้ และต้องระวังมิให้อีกาตีถูกมือหรือแขนของตนซึ่งสว่างล้ำเข้าไปในวงกลมได้ ถ้าแย่งไข่ไปจากอีกาหมดแล้ว ให้ปิดตาอีกา แล้วเอาไข่ไปซ่อน ให้ตามหาไข่ ถ้าพบไข่ที่เป็นผู้เล่นคนเดียวเป็นคนซ่อน ผู้นั้นต้องเปลี่ยนมาเป็นกาแทน

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้เด็กเดินเป็นแถวลงไปยังสนาม
2. เด็กเข้าแถวเป็นวงกลม แล้วอบอุ่นร่างกาย ดังนี้
 - 2.1 ให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายทุกส่วนตามจินตนาการ
 - 2.2 ให้เด็กหมุนไหล่ 10 ครั้ง
 - 2.3 ให้เด็กหมุนข้อเท้า 10 ครั้ง

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. อธิบาย กฎ กติกา สาธิตวิธีการเล่นเกมและข้อตกลงในการเล่นเกมนกาปักไข่
2. เมื่อให้สัญญาณเริ่มเล่น เด็กๆ นำก้อนหินที่สมมติว่าเป็นไข่ไปวางในวงกลมเล็ก และช่วยกันคัดเลือกตัวแทน 1 คนมาเป็นกา และยืนในวงกลมใหญ่โดยนั่งล้อมวงกลมเล็ก ส่วนเด็กคน

อื่นยื่นรอบนอกวงกลมใหญ่ เด็กเกิดพฤติกรรมปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกาการเล่น มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบและปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง

3. เด็กที่ยืนอยู่นอกวงกลมต้องช่วยกันแย่งไข่ออกมาให้ได้ โดยต้องระวังไม่ให้อีกาถูกมือหรือแขน ส่วนคนที่เป็นกามีหน้าที่ต้องคอยป้องกันไข่ เมื่อแย่งไข่ได้หมดแล้ว นำไข่ไปซ่อน โดยอีกาต้องปิดตา จากนั้นอีกาต้องไปตามหาไข่ ถ้าพบไข่ของใคร คนนั้นจะต้องมาเป็นกาแทน

4. เด็กเล่นซ้ำอีกรั้ง โดยเปลี่ยนคนเป็นอีกา และเมื่อได้ยืนสัญญาณหมดเวลา เด็กๆ เลิกเล่นและช่วยกันเก็บอุปกรณ์และรักษาความสะอาดบริเวณที่เล่น เด็กมีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมจนเสร็จ ช่วยกันเก็บอุปกรณ์เข้าที่หลังเลิกเล่นและรู้จักการตรงต่อเวลาในการเล่น

ขั้นสรุป

1. เด็กออกมาแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการได้เล่นการละเล่นพื้นบ้านของไทย ด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่นและการตรงต่อเวลา

2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ในด้านความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลาที่ได้จากการจัดประสบการณ์การละเล่นพื้นบ้านของไทย

สื่อการเรียนรู้

1. ก้อนหิน
2. วงกลมเล็ก-ใหญ่

ประเมินผล

สังเกตพฤติกรรมขณะเล่น โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง การยอมรับผู้อื่น และการตรงต่อเวลาได้อย่างเหมาะสม

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ

หาค่า IOC แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

นำแบบสังเกตความมีวินัยในตนเองจำนวน 16 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์ โดยกำหนดคะแนนเป็น +1 หรือ 0 หรือ 1 ได้ผลดังนี้

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน ($\sum R$)	$IOC = \frac{\sum R}{N}$
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	0	+1	2	0.67
2	0	+1	+1	2	0.67
3	+1	+1	+1	3	1.00
4	+1	+1	+1	3	1.00
5	+1	+1	+1	3	1.00
6	+1	+1	+1	3	1.00
7	+1	+1	+1	3	1.00
8	+1	+1	+1	3	1.00
9	+1	+1	+1	3	1.00
10	+1	+1	+1	3	1.00
11	+1	+1	+1	3	1.00
12	+1	+1	+1	3	1.00
13	+1	+1	+1	3	1.00
14	+1	+1	0	2	0.67
15	+1	+1	+1	3	1.00
16	0	+1	+1	2	0.67

สถิติที่ใช้วิเคราะห์เครื่องมือ IOC ทั้งฉบับ (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2545: 95)

$$IOC = \frac{\sum R}{NK}$$

$$IOC = \frac{44}{48}$$

ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง $IOC = 0.92$

ภาคผนวก ง

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

อาจารย์ดวงพร พันธุ์แสง

อาจารย์
ผู้สอนชั้นอนุบาล
โรงเรียนอนุบาลชานันท์
กรุงเทพมหานคร

อาจารย์ ดร.มิ่ง เทพนาคร

อาจารย์
โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

อาจารย์ ดร. ปัทมวิษณุ ไบกุลลาบ

นักวิชาการ 6
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
จังหวัดพิษณุโลก

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแผนการจัดประสบการณ์การเล่นที่บ้านของไทย

อาจารย์ลักคณา เสโนฤทธิ

อาจารย์
ผู้สอนชั้นอนุบาล
โรงเรียนชอยแอนเน็กซ์ (กาญจนากิเชก 2)
กรุงเทพมหานคร

อาจารย์นันท์ชพร จิรขจรชัย

อาจารย์
ผู้สอนชั้นอนุบาล
โรงเรียนอนุบาลตราด
จังหวัดตราด

อาจารย์ละไม สีหาอาจ

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนคริสต์ธรรมวิทยา
กรุงเทพมหานคร

ประวัตย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางฉันทนา ศรีภักดี
วันเดือนปีเกิด	9 กุมภาพันธ์ 2516
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	38/301 ม.2 แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220 โทร. 087-7028438
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครู วิทยาลัยนาคานุเคราะห์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) 59/1 หมู่ 2 แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220 โทร. 02-5198825
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2537	ค.บ. (วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย) จาก ราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2555	กศ.ม. (วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ